

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Participace v domově mládeže

Vedoucí práce: Doc. Michal Kaplánek, Th.D.

Autor práce: Bc. Zuzana Urbanová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: prezenční

Ročník: II.

2020

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne

.....

Bc. Zuzana Urbanová

Ráda bych touto cestou poděkovala za podporu zejména vedoucímu diplomové práce panu Doc. Michalu Kaplánkovi za jeho vstřícný přístup, cenný nadhled a užitečné ukotvení teoretických konceptů. Dále bych chtěla poděkovat podpoře mého manžela Víta Urbana a celé naší rodiny. Poděkování patří i domovům mládeže, které umožnili realizaci výzkumné části práce a vyšli mi mile vstříc. Díky patří i respondentům, kteří data svědomitě vyplnili.

Obsah

Úvod.....	7
1 Participace	9
1.1 Pojem participace	9
1.2 Historie participace a právní zázemí participace.....	11
1.3 Rozdělení participace	13
1.3.1 Rozdělení participace dle způsobu vzniku	14
1.3.2 Žebříček úrovní participace.....	15
1.3.3 Model cyklické participace v domovech mládeže.....	16
1.4 Výchova a participace	18
2 Domov mládeže	21
2.1 Domov mládeže	21
2.1.1 Domov mládeže a materiální vybavení.....	22
2.2 Vychovatelé domova mládeže	23
2.2.1 Vychovatel a participace.....	24
2.2.2 Požadavky na osobnost vychovatele v domově mládeže	25
2.2.3 Výchovné doprovázení vedené k autonomii jedince	26
2.2.4 Participační struktura v domově mládeže	27
2.2 Komunikace	28
2.3 Mládež.....	29
2.3.1 Socializace a mládež.....	29
2.3.2 Adolescence	30
3 Kritéria pro posouzení participace na domově mládeže.....	32
3.1 Znaky participace v domově mládeže	32
3.1.1 Participační struktura	32
3.1.2 Informovanost	33
3.1.3 Možnost vyjádření.....	34
3.1.4 Zkušenost s participací.....	35
3.1.5 Měření znaků participace	35
4 Design výzkumu	36
4.1 Východiska výzkumu	36
4.1.1 Výzkumná otázka	37
4.1.2 Forma sběru dat	37
4.1.3 Časové rozvržení výzkumu	38
4.1.4 Způsob výběru respondentů	38

4.1.5	Forma vyhodnocení dat.....	38
4.2	Otázky zjišťující znaky participace	38
4.2.1	Hypotézy	39
4.2.2	Dotazník.....	41
4.3	Popis vzorku respondentů.....	43
4.3.1	Domov mládeže Prachatice.....	46
4.3.2	Domov mládeže Bechyně	46
4.3.3	Domov mládeže Rudolfov	47
4.3.4	Domov mládeže Třeboň.....	47
4.3.5	Domov mládeže Velešín	48
5	Výsledky vlastního šetření	49
5.1	Participační struktura.....	49
5.2	Možnost vyjádření.....	52
5.2.1	Účast na schůzce samosprávy	52
5.2.2	Vyzvání respondentů k vyjádření svého názoru.....	52
5.2.3	Důvěra respondenta ohledně řešení změn.....	53
5.3	Zkušenost s participací	54
5.3.1	Potřeba změn v domově mládeže	55
5.3.2	Řešení změny v domově mládeže	58
5.3.3	Zkušenost s participací v korelaci míry zapojení	60
5.3.4	Korelace podkapitoly 5.3 a hypotézy č. 3.....	61
5.4	Informovanost	61
5.4.1	Zdroje informací v domově mládeže	61
5.4.2	Účast respondenta na aktivitách domova mládeže	62
5.4.3	Korelace podkapitoly 5.4 a hypotézy č.1	63
5.5	Spokojenost a přání aktivit respondentů domovů mládeže.....	64
5.5.1	Spokojenost respondentů domovů mládeže	64
5.5.2	Přání aktivit respondentů v domově mládeže.....	64
6	Úrovně participace	66
6.1	Nízká úroveň participace	66
6.1.1	Aktivita a zájem o dění domova mládeže	66
6.1.2	Informovanost o samosprávě	67
6.1.3	Nezájem o spolupráci mezi vychovateli a mládeží na domově mládeže	69
6.1.4	Korelace znaků nízké participace	70
6.2	Úroveň participace podporující vyjádření respondentů.....	71
6.2.1	Vyjádření respondentů k provozu domova mládeže.....	71

6.2.2 Korelace možností vyjádření se respondentů.....	74
6.3 Úroveň participace informovaná spoluúčast.....	75
6.3.1 Aktivita respondentů a přehled o možnostech aktivit domova mládeže.....	75
6.3.2 Korelace znaků poukazující na zájem domova mládeže i mládeže o spolupráci	77
7 Závěrečná interpretace	79
7.1 Participace ve vztahu k vychovateli	79
7.2 Veřejné sdílení projektů.....	80
7.3 Participace v domově mládeže v kostce	80
7.3.1 Prostředí domova mládeže	81
7.3.2 Samospráva domova mládeže	81
7.3.3 Informovanost domova mládeže	82
7.3.4 Výměna názorů k provozu domova mládeže	83
Závěr	84
Seznam použitých zdrojů:	86
Monografické publikace	86
Odborné časopisy	87
Legislativa	87
Elektronické zdroje	88
Přílohy.....	91
Příloha I. Dotazník předložený respondentům, verze A	91
ABSTRAKT	93
ABSTRACT	93

Úvod

Výběr tématu diplomové práce se odvíjel od mého profesního a osobního zájmu o postoj edukanta vůči jeho vlastní roli v procesu výchovy a vzdělávání. V průběhu vzdělávání je přirozené být zvědavý a ptát se na důvod, proč se člověk učí zrovna to či ono. Myslím si, že je přínosné, když je na tyto otázky, pokud jsou položeny nahlas, obdržena i relevantní odpověď. Je otázkou přirozeného zájmu si uvědomit, proč člověk prochází procesem učení a výchovou. Potom lze hovořit o participaci neboli spolupodílením se na procesu výchovy a vzdělávání, kde je hlavním aktérem dotyčný člověk, který se učí. Je vhodné, aby člověk znal důvody a okolnosti aspektů lidského chování a uvědomil si svůj aktivní podíl na tomto chování s ohledem na vliv okolí. Pokud se jedinec zajímá o své jednání, motivace činů vychází zejména z jeho rozhodnutí, a nikoliv z požadavků jeho okolí. Půjde mi důležité aktivně zapojit člověka do procesu výchovy, neboť bez jeho iniciativy a zájmu se důsledky na vědomé úrovni celého procesu ztrácí. Základem je informovanost jedince a následná úroveň participace se odvíjí také od osobnosti edukanta. Myslím si, že každý by měl vnímat vše co se s ním děje, proč je tomu tak a jaké jsou důsledky těchto procesů.

Výběr cílové oblasti participace v domově mládeže vyplývá z mých znalostí a zkušeností s mládeží. Dospívání je přechodné životní období, kde mladí lidé řeší, jakou cestou se vydat. Pokud okolí podpoří jejich spoluúčast na rozhodovacích procesech, mají příznivě nakročeno k odpovědnému životu. Aktivní podíl mládeže na rozhodovacích procesech je motivačním činitelem vedoucím k tvorbě přívnětivých podmínek pro život.

Cílem diplomové práce je představit participaci v domově mládeže. V souvislosti s klíčovými pojmy vytvořit základní paradigma pro smysluplnou účast mládeže na životě v domově mládeže.

Práce je strukturována od obecných teoretických poznatků o participaci k vlastnímu výzkumnému šetření. Co vlastně participace je, jaké druhy participace známe, jaké jsou její úrovně, a kdy na ní můžeme nahlížet jako na smysluplné zapojení mládeže. Představeny jsou také požadavky na participaci na národní i nadnárodní úrovni. Zohledněny jsou následně předpoklady, podmínky a důsledky participace.

Dále bude představeno prostředí domova mládeže a specifika neformálního vzdělávání v domovech mládeže. Velkou měrou ovlivňují participaci v domovech mládeže vychovatelé a vedení této výchovně-vzdělávací instituce. Mládež je zde představena jako specifická skupina, směřující do světa dospělých.

S tím je spojena otázka, jak je na tuto skupinu nahlíženo a jak odpovědně je mládeži umožněn vstup do nové etapy života. Základní podmínka pro zodpovědnou mládež je rodinné zázemí, které podporuje aktivitu jedince a míru jeho zapojení v domově mládeže.

Následně je zohledněna výzkumná část práce, která vychází z teorie o participaci v kontextu domova mládeže. Další část představuje design výzkumu, strukturu a postup při výzkumném šetření ohledně participace v pěti jihočeských domovech mládeže – v Prachaticích, Bechyni, Rudolfově, Třeboni a Velešíně.

Výsledky ze získaných dat jsou rozděleny na základě vytvořených znaků participace – možnost vyjádření, informovanost, zkušenost s participací a participační struktura. Korelacemi jednotlivých dat získaných z dotazníkového šetření, prokazují znaky participačních struktur v domově mládeže.

K přípravě a zhotovení této diplomové práce jsem použila zdroje z českého i zahraničního prostředí. Čeští autoři, Michal Kaplánek společně s kolektivem z Teologické fakulty, Jiřina Pávková a Břetislav Hofbauer, mi byli podnětným zdrojem k zohlednění participace na poli neformálního vzdělávání. Články o participaci v českém i zahraničním prostředí od Vidlákové mi byly vhodným ukazatelem na cestě k zahraničním titulům. Inspirací mi byl kanadský autor Adam Fletcher a jeho kniha *Meaningful Student Involvement*. Kniha je sice z prostředí formálního vzdělávání, ale myšlenky v ní obsažené toto formální vzdělávání přesahují. Dalšími autory, kteří se participací zabývají je Harry Shier, který osobitým způsobem popisuje cestu k participaci. Roger Hart a jeho nejznámější klasifikace úrovní participace je potřebnou součástí o tom, jak nahlížet na tento model spoluúčasti mladých lidí. John Dewey přišel s myšlenkou, kdy bez aktivní účasti edukanta v edukačním procesu, nelze uvažovat o opravdové demokracii. K popsání právních souvislostí s participací jsem čerpala z legislativních dokumentů.

1 Participace

Následující kapitola uvádí do terminologie participace a jejího historického vývoje, a to v souvislosti s právními dokumenty. Popisuje formy, stupně, význam a možné vymezení rozsahu participace a její chápání v kontextu výchovy a vzdělávání.

1.1 Pojem participace

Participace (z latinského *participatio*) lze přeložit jako účast nebo podíl. Používáme-li slovo *participovat* v politice nebo v sociálních vědách, chápeme participaci jako podíl členů společnosti (nebo skupiny) na rozhodování, ale i plánování a realizaci těch věcí, které se jich týkají.

V německé monografii o kulturní a politické participaci dětí z r. 1999 se participace definuje jako „*odpovědná účast zainteresovaných na pravomoci rozhodovat o své přítomnosti a budoucnosti*“.¹

Požadavek participace dětí a mládeže na rozhodování o věcech, které se jich týkají, je zakotven ve čl. 12 *Úmluvy o právech dítěte*.² Tato participace má ovšem řadu forem a stupňů, od zapojení dětí do aktivit připravených dospělými, přes různou míru informovanosti a konzultace, až po podíl na rozhodování zakotvený v pravidlech fungování spolku, školy nebo školského zařízení.³

Přístup jedince k participaci je formován prostředím, ve kterém se jedinec vyskytoval, zejména v rodině a následně ve škole a školském zařízení. Při studiu střední školy má svou výchovnou funkci také domov mládeže.

Školská zařízení naplňují vzdělávací a výchovné cíle v souladu s právy mladého člověka. Vzdělávací a výchovné cíle zahrnují rozvoj celé osobnosti s ohledem na pozitivní začlenění jednotlivce do společnosti, a tedy zahrnují i rozvoj občanské aktivity jedince.

¹ STANGE, Waldemar; TIEMANN, Dieter. Alltagsdemokratie und Partizipation: Kinder vertreten ihre Interessen in Kindertagesstätte, Schule, Jugendarbeit und Kommune, 215. In GLINKA, Hans-Jürgen; NEUBERGER, Christa; SCHORN, Christine et al. *Kulturelle und politische Partizipation von Kindern*. Interessenvertretung und Kulturarbeit für und durch Kinder. Opladen : Leske + Budrich 1999, 212-331.

² V tomto článku se státy, které přijaly Úmluvu do svého legislativního systému, deklarují, že „zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni“ (*Úmluva o právech dítěte*, čl. 12, odst. 1, jako součást Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.).

³ Stupně participace R. Harta přenesené do školního prostředí prezentuje např. VIDLÁKOVÁ, Jitka. Podoby žákovské participace. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze 2007. Dostupné na: On-line verze: <<http://www.rvp.cz/clanek/229/1675>>

Z pohledu na obsah činnosti je domov mládeže činitelem navazujícím na školní prostředí.⁴

Nejznámější formou žákovské participace u nás je žákovská samospráva. V zahraničí se setkáváme s pojmy: *pupil/student voice*. Pojem „žákovský/studentický hlas“ označuje jakoukoliv formu individuálního či kolektivního charakteru vyjádření se k edukačnímu procesu ze strany mládeže. Participace ovšem jako taková má mnohem širší působnost než jen samotná samospráva. Jedná se o zásah do kultury celého školského zařízení.⁵

Participace je hojně vykládána jako spojení dvou dimenzí. Práva mladých lidí, kteří se účastní rozhodovacích procesů na lokální úrovni. Jako předpoklad je osvojení si příslušných práv a obeznámení se s odpovědností, která z právní skutečnosti vyplývá. Práva ovlivňovat základní podmínky a procesy, které se mládeže těsně týkají, jakožto i formování politiky státu vůči státu. Jádrem participace v obecném nadhledu je o prostředcích, právu, prostoru a příležitostech na místech, kde je to nutné. Jedná se o podporu k aktivní účasti a chuti ovlivňovat aktivity, které tvoří lepší společnost.⁶

Studie autorů z různých států Evropy podněcuje k nahlédnutí na edukační proces z perspektivy dospívajícího, kdy upozorňují na zohlednění jeho aktivního přičinění. Jedná se o podporu procesu vlastního učení a uvědomění si odpovědnosti za podíl jedince, nejen v institucionalizovaném prostředí.⁷

Posun je ve vnímání role mladého člověka, zájem o názory a postoje studentů byl přítomný před 70. léty 20 století, tedy před bližším zájmem a rozvojem participace. Zapojení studentů do edukačního procesu je snahou jej zefektivnit a podpořit vnitřní motivaci v procesu učení se. Probudit zájem studenta o vzdělávání a výchovu studenta může značně přispět k osvojování si hlubšího vztahu k tomuto procesu.

⁴ Srov. PÁVKOVÁ, Pedagogika volného času. s.127-131.

⁵ Srov. VIDLÁKOVÁ, J., Co znamená, když se řekne participace žáků. [online]

⁶ Srov. VIDLÁKOVÁ J., Proč naslouchat žákům a podporovat jejich participaci na životě školy? [online]

⁷ Srov. Hargreaves,1967, Fullan,1991, Aderson,1995, In VIDLÁKOVÁ J., Proč naslouchat žákům a podporovat jejich participaci na životě školy? [online]

1.2 Historie participace a právní zázemí participace

Historii participace dětí a mládeže a její zakotvení v legislativě přehledně shrnuli Kaplánek a Kočerová v přehledové stati z r. 2011, z níž jsem pro tuto podkapitolu vybrala podstatné prvky.⁸

Požadavek spolupodílení se na životě sahá až do antiky k Platónovi a jeho požadavku participovat na vlastní určující ideji. Zájem o participaci je historicky spjat s přijatými právními dokumenty, které kladou důraz na podílení se jedince na svém rozvoji. Participace ve formě žákovské samosprávy se objevila již u Jana Amose Komenského, který předpokládal zástupce žáků tzv. dekuriony, jakožto pomocníky učitele udržovat mravy a pomáhat při učení. Za autoritativních společenských režimů se participace zužuje na výkonný orgán vedení školy. O vývoj v propagaci žákovské samosprávy, tedy zástupců tříd samotnými žáky se zasloužil český pedagog Václav Příhoda (1889-1979).⁹

Právní požadavek na participaci jakožto i vnímání aktivní role studenta vyvstal na světlo světa s navázáním na Všeobecnou deklaraci lidských práv a svobod. Deklarace se stala základnou pro demokratickou společnost a v návaznosti na tento dokument byla schválena OSN Úmluva o právech dítěte. V českém prostředí se stala Úmluva o právech dítěte platnou součástí právního řádu v roce 1991.¹⁰

Pomocí pro orgány státní správy a samosprávy při implementaci zásad participace dětí a mládeže je Revidovaná charta mladých lidí na místním a regionálním životě, která reprezentuje usnesení Rady Evropy. Usnesení doporučuje konkrétní kroky směřující k rozšíření a prohloubení participace dětí a mládeže na životě společnosti. Mezi základní požadavky patří: přístupnost informací, vzdělání pracovníků s mládeží v oblasti neformálního učení a rozšíření participačních struktur pro rozvoj participace.¹¹

Obecně vzato se požadavek participace dětí a mládeže v České republice začal rozvíjet vznikem Výboru pro práva dítěte, který zohledňuje cestu k uskutečňování právních požadavků a hledání cest k realizaci práv mládeže v každodenním životě.

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy si kladlo v roce 1998 za cíl rozvinout příležitosti pro participaci mládeže s důrazem na rozvoj demokraticky aktivního

⁸ KAPLÁNEK, Michal a Martina KOČEROVÁ. Participace – nejlepší způsob výchovy k demokracii: *E-pedagogium*, 2011, roč. 11, č. 1, s. 18-37.

⁹ Srov. KAPLÁNEK, Volný čas a jeho význam ve výchově, s.157-158.

¹⁰ Úmluva o právech dítěte, preambule. <<https://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>> [online]

¹¹ RADA EVROPY, Revidovaná charta Participace mladých na místním a regionálním životě. <http://crdm.cz/download/zahranici/o/revidovana_charta_participace.pdf>, [online].

občanství v dlouhodobém horizontu. MŠMT upozornilo na problematiku přechodu z totalitní společnosti do společnosti demokratické. Jako problém byl tehdy vnímán negativní postoj vůči participaci u starší generace, přesněji řečeno „odpor k organizovanosti“, která byla v době totality určitým způsobem povinná. Výzkum MŠMT se snažil odhalit zdroje malého zájmu mladých lidí angažovat se na místním dění. Exkluze mládeže z procesů rozhodování, a tudíž i demotivace s ohledem na nedostatečnou informovanost o možnosti ovlivnění rozhodovacích procesů, nedostatečné podmínky k participaci a značný podíl nízkého zájmu je dán výchovou v rodině, ve škole a v širším společenském okolí.

Určitými předpoklady pro participaci je tedy určitý zájem a podpora ze strany státu. Tato podpora ze strany státu, a ještě více ze strany orgánů Evropské unie nechybí. Problémem je spíše postoj společnosti vůči spoluúčasti jedince na životě širší komunity, resp. celé společnosti.

Pokud uvažujeme o participaci dětí a mládeže, musíme si být vědomi také jejich limitů, které souvisí s ontogeneticky podmíněnou nezralostí mládeže, která nehledí na život ve všech souvislostech a často nepřijímá zodpovědnost za své činy. Zodpovědnost a svoboda jsou úzce propojeny.

Participace dětí a mládeže v České republice je propojena s participační strukturou na mezinárodní úrovni. V roce 1987 vznikla jako školní projekt nezávislá studentská organizace se záměrem vybudovat mezinárodní politicky aktivní vazby. Organizace nese název Evropský parlament mládeže a sdružuje zástupce 34 zemí. Edukační program umožňuje mezinárodní setkání a debaty na politická témata. Další evropské organizace jsou sdružujícího, edukačního a osvětového charakteru na podporu práv a podmínek pro realizaci mezikulturního prostředí pro mládež, ať více nebo méně formálního charakteru.

Například *Euroscola* je program evropského parlamentu, který umožňuje každý rok mladým lidem z členských zemí Evropy seznámit se s činností Evropského parlamentu, návštěvou Štrasburku.¹²

Erasmus+ je výměnný program Evropské unie pro zájemce, zejména studenty a učitele, kteří se chtějí školit, studovat, pracovat nebo se účastnit organizovaných aktivit různého charakteru z členských zemí Evropské unie. Projekty se konají v různém

¹² Evropský parlament, Kancelář v Česku.
<<https://www.europarl.europa.eu/czechrepublic/cs/ml%C3%A1de%C5%BE-a-%C5%A1koly>>, [online].

časovém rozpětí od několikadenních po roční projekty. *SALTO* je portál skrze, který je možné vyhledat aktuální nabídku projektů Erasmus+. ¹³

Evropské fórum mládeže (The European Youth Forum – YFJ) je evropskou mezinárodní organizací, která byla založena v roce 1996. Sdružuje 89 členských organizací a jejím cílem je zastávat zájmy mladých lidí a podporovat jejich aktivní zapojení a společné vytváření Evropy, která se odvíjí od hodnot lidských práv, demokracie a vzájemného porozumění.¹⁴

Eurodesk je evropská informační síť působící v 36 zemích. Tato síť slouží ke snadnému a rychlému přístupu k informacím o vzdělávacích programech zacílených na mladé lidi a pracovníky s mládeží. ¹⁵

V českém právním řádu je právo žáků a studentů na participaci v rámci škol explicitně vyjádřeno v § 21 školského zákona (zák. č. 561/2004 Sb.).¹⁶

1.3 Rozdělení participace

Následně zohledníme formy participace, které popisují způsob, jak je možné participaci realizovat, ale také jak se jí naučit. Participaci můžeme reflektovat v různých oblastech: politické, ekonomické, sociální a exekutivní. Participaci je možné chápat jako přihlídnutí na přání, podněty a nápady na realizaci všech zúčastněných. Principiálně se jedná o zapojení cílové skupiny jako aktivního spolutvůrce, od jaké úrovně zapojení můžeme mluvit o participaci nám zohlední následující kapitola.

¹³ Evropská komise, Erasmus +, SALTO.

< <https://www.salto-youth.net/about/about/yiyouthpolicy/>>

¹⁴ Zahraniční portál české rady dětí a mládeže.

<<https://zahranici.crdm.cz/evropska-politika/co-je-to-evropske-forum-mladeze-yfj/>>

¹⁵Evropská komise, Eurodesk.

< <https://www.eurodesk.cz/o-eurodesku>>

¹⁶ § 21: „(1) Žáci a studenti mají právo ...

b) na informace o průběhu a výsledcích svého vzdělávání,

c) volit a být voleni do školské rady, jsou-li zletilí,

d) zakládat v rámci školy samosprávné orgány žáků a studentů, volit a být do nich voleni, pracovat v nich a jejich prostřednictvím se obracet na ředitele školy nebo školskou radu s tím, že ředitel školy nebo školská rada jsou povinni se stanovisky a vyjádřeními těchto samosprávných orgánů zabývat a své stanovisko k nim odůvodnit,

e) vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost odpovídající jejich věku a stupni vývoje,

f) na informace a poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání podle tohoto zákona. ...

1.3.1 Rozdělení participace dle způsobu vzniku

Participační formu dle způsobu vzniku je možné označovat jako formální participaci, pokud organizace (v našem případě škola nebo školské zařízení) sama iniciuje založení samosprávných orgánů (výbor, komise, školní parlament, pravidelné členské schůze obyvatel DM apod.). Oproti tomu participace neformální vychází (původně) z iniciativy mládeže. Ovšem i v tomto případě mohou vzniknout participační struktury, což platí například v případě, že se řeší nějaký aktuální problém, a při jeho řešení se narazí na potřebu pravidelných porad o podobných záležitostech.

Aktivita ať už ze strany mládeže či školského zařízení může sledovat průběžně aktivity a změny v zařízení nebo reagovat na aktuální řešení, které není zahrnuto v plánech k řešení. Způsobů, jak se může mládež na rozhodovacích procesech účastnit, je opět více. Velmi často probíhá participace tím způsobem, že se na rozhodování školy nebo školského zařízení účastní zástupci dětí a mládež. U škol (základních, středních a vyšších odborných) je ve školském zákoně zakotvena povinnost zřizovat školské rady (§ 167), u školských zařízení tato povinnost není. V tom případě mluvíme o tzv. reprezentativní formě, která má na školských zařízeních typu domova mládeže podobu domovní rady nebo žákovské samosprávy. V některých zařízeních je přítomna pedagogická rada, která má člena pověřeného zprostředkováváním zájmů mládeže mezi pedagogy. Reprezentativní forma má setkání charakteru členské schůze. Může se jí ovšem účastnit kdokoliv a rozhodovací právo mají výhradně členové schůze. Reprezentativní forma setkání při efektivním využití vytváří demokratickou naslouchající kulturu zařízení.

Tam, kde není povinnost vytvoření rady ze zákona nebo z jiného předpisu, je nejčastější formou reprezentativní participace žákovská (studentská) samospráva, na dobrovolné bázi, do které jsou voleni zástupci jednotlivých tříd a skupin. Taková samospráva může fungovat i v domovech mládeže. Přestože reprezentativní forma participace předpokládá, že zvolení zástupci žáků (studentů, učňů, obyvatel domova mládeže) svou účastí na rozhodování zastupují ostatní, pořádají se někdy otevřené schůze těchto samosprávných orgánů, kam jsou pozváni i další žáci (studenti či obyvatelé domova mládeže). Takové setkání má už charakter otevřeného fóra.¹⁷

Participace dětí a mládeže (ve výše uvedeném smyslu) je vyžadován jak státem (Českou republikou), tak Evropskou unií i Všeobecnou deklarací lidských práv. Přitom

¹⁷ Srov. KAPLÁNEK, Volný čas a jeho význam ve výchově, s.170.

však není jednoznačné, zda to, co se deklaruje jako participace, je skutečná participace. Rozlišení mezi opravdovou participací a falešnou participací lze dosáhnout na základě zkoumání několika kritérií. Předně se zjišťuje, kdo program inicioval, plánoval, realizoval a hodnotil. Důležitými znaky jsou i otevřenost pro příspěvek každého jedince, který může svých názorem, schopnostmi a dovednostmi obohatit proces rozhodování a plánování. Transparentnost participace v sobě zahrnuje, že je jasné konání a podíl na procesu všem zúčastněným. Důkladná informovanost je předpokladem pro smysluplné zapojení mládeže v rozhodování, ale i v plánování a realizaci programů školských zařízení.

1.3.2 Žebříček úrovní participace

Úrovně participace od falešné po opravdovou lze poznat na základě znaků, které vytvořili autoři z USA, nejčastěji zmiňovaný je Hartův model.¹⁸ V našem dalším textu jsme nahradili původní výraz „žáci“ (pupils) výrazem „mladí lidé“ a pojem „dospělí“ (adults) výrazem „vychovatelé“.¹⁹

Falešná participace:

1. **Manipulace** (manipulation) - manipulace je nejnižší úrovní participace, kdy mladí lidé jsou pasivními aktéry v činnostech, které zajišťují vychovatelé. Pokud mladí lidé nerozumějí okolnostem, které aktivity doprovázejí, jde o manipulaci. Někdy takové činy pramení z nevědomosti či nedůvěry vůči schopnostem mladých lidí.
2. **Dekorace** (decoration) - mladí lidé ví jakého charakteru je událost, které se účastní, např. společné zpívání koled, nicméně neví, proč se ta událost koná, k čemu je to dobré, událost organizují pouze vychovatelé.
3. **Tokenismus** (tokenism) - formálně jsou voleni zástupci mladých lidí do domovní rady, nebo žákovské samosprávy. Zástupcům je udělena možnost podílet na rozhodovacích procesech, ovšem jejich přítomnost na schůzkách vychovatelů je čistě formální. Vychovatelé dají prostor mladým lidem se vyjádřit, ale dopad jejich vyjádření je v podstatě nulový.

¹⁸ Srov. HART, R. Children's participation: from tokenism to citizenship, s.8-14.

¹⁹ Podobně postupuje Kaplánek, když aplikuje „Hartův žebřík“ na volnočasové aktivity (srov. KAPLÁNEK, Volný čas a jeho význam ve výchově, s.173-175).

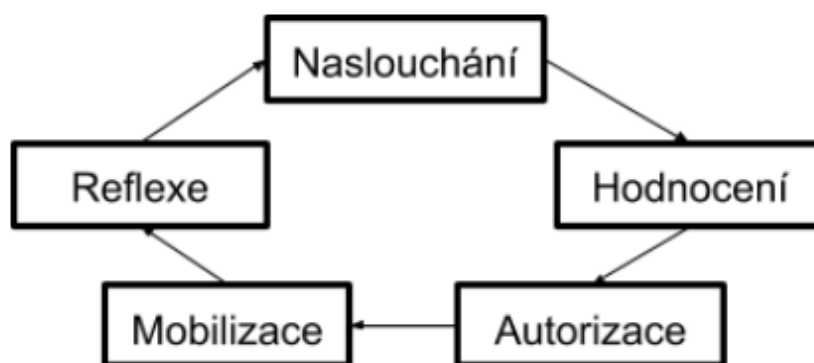
Opravdová participace

4. **Informovaná účast** (assigned but informed) - mladí lidé rozumějí účelu projektu, vědí, kdo rozhoduje o přípravě a průběhu a proč zrovna on je na rozhodující pozici. Projekt byl mladým lidem představen v celé šíři a až potom se do něj mohli dobrovolně přihlásit. Role mladých lidí v procesu je smysluplná a jejich vyjádření ovlivňuje projekt.
5. **Informovaná a konzultovaná účast** (consulted and informed) - o projektu rozhodují vychovatelé, nicméně celému procesu rozumí i mladí lidé a jejich názor je vážně brát v potaz a ovlivňuje skrze vzájemnou konzultaci rozhodování vychovatelů.
6. **Sdílené rozhodování s vychovateli** (educater initiated, shared decisions with participants) - projekt je iniciován vychovateli, avšak na rozhodování se podílí i mladí lidé.
7. **Mladými iniciované a řízené** (youths initiated and directed) - iniciace vzniká na straně mladých a celý proces také řídí. Úroveň samostatného řízení je náročná pro vychovatele v úloze předat řídicí role mladým a distancovat se od procesu.
8. **Mladými iniciované, rozhodnutí jsou sdílena s vychovateli** (youths initiated, shared decisions with educators) - nejvyšší úroveň participace, kdy iniciace projektu vychází z mladých lidí, kteří jsou organizátory a mají rozhodující slovo, jenž sdílí s vychovateli. Vychovatelé jsou podporou a jsou přizváni v případě potřeby ze stran mladých lidí.

1.3.3 Model cyklické participace v domovech mládeže

Participace v domově mládeže obvykle vzniká „zdola“. Cyklus zapojení ubytovaných na domově mládeže začíná aktivním nasloucháním v osobní formě, např. neformální konverzací. Následuje setkání v širší zainteresované skupině, jejíž schůzka zohledňuje jádro řešení a probíhá jednání. Výstupy z jednání mohou mít formu reportů nebo hlášení. Skupina dále hodnotí, k čemu dospěla, ze strany vychovatele v této fázi není vyžadován pouze souhlas, ale konzultace obohacující realizaci celého procesu. Případný nesouhlas není definitivní ukončení procesu, ale povzbuzující činitel, aby proces proběhl v souladu se všemi okolnostmi, na které nemusí mládež vždy brát zřetel. Díky hledání a aktivizace mládeže je jejich podíl na procesu mobilizován do aktivní jednající pozice na domově mládeže.

Po průběhu procesu je nezbytným krokem reflexe prožitku a převzetí odpovědnosti za úspěšnost či neúspěšnost procesu, tzn. kritické ohlédnutí za celým procesem a hledání míst k vylepšení pro budoucí zkušenost. Komplexnost cyklu zapojení mládeže dělá z participace efektivní a udržitelné partnerství mezi mládeží a vychovateli.²⁰ Cyklus máme zobrazený v obrázku č.1 Model cyklické participace.

(Obrázek č.1 Model cyklické participace)²¹

Aspekty, které se pojí s participací, je např. demokraticky rovnocenná úroveň autority mládeže, jak mezi mládeží, tak mezi mládeží a personálem domova mládeže. Autoritu a rozhodovací slovo má personál z hlediska odpovědnosti vůči své činnosti vyšší, nicméně při komunikaci by měl být nastolený bezpečný prostor pro rovnocennou komunikaci, aby se mohli otevřeně vyjadřovat obě strany. Dalším aspektem je osobní závazek k otevřenosti vůči příležitostem podílet se na nějaké zmiňované činnosti, projektu. Udržitelná struktura podpory je vypracované kurikulum, jež stanoví přesné kroky naplňující participativní aspekt výchovy. Propojení a navázání na školu a její školní vzdělávací program, na kterou docházejí ubytovaní na domově mládeže.

Participace zohledňuje všechny strany, kterých se činnost domova mládeže a všestranný rozvoj týká. Školy, do které mládež dochází. Vychovatele a pracovníky domova mládeže, blízké okolí i města ve kterém je domov mládeže zřízen, jakož i ubytovaných mladých lidí a jejich rodičů.

System hodnocení je příležitostí podílet se na zpětné vazbě vůči činnosti na domově mládeže, který je otevřený pro připomínky ze strany mládeže. Vhodné zvolení formy (písemné, osobní, slovní, umělecké) je na uvážení vychovatele na domově mládeže. Forma představení tohoto hodnocení a motivace mládeže k účasti je specifická

²⁰ FLETCHER, Adam. *Meaningful student involvement: The Guide*, s.27-29.

²¹ FLETCHER, Tamtéž.

od každého zařízení. Hodnocení by mělo zahrnovat domov mládeže jako celek, prostorové vybavení, personál a vlastní vystupování. Každé odvětví by ještě mělo své podkategorie. Minul by se účinkem sběr takových připomínek, kdyby nedošlo k jeho analýze, prodiskutování, zapsání a využití v praxi.²²

1.4 Výchova a participace

Participace, pokud je prováděna smysluplně, vědomě a s ohledem na všechny zúčastněné strany je pro všechny přínosem. Samozřejmě participace není klíčem, jak proměnit výchovu v nadějeplnou a vše obohacující filosofii výchovy. Jde o přijetí větší části odpovědnosti za proces, kterého je jedinec nikoliv pouze pasivním účastníkem, ale aktivním spoluúčastníkem už jen vědomím, že ví, proč se to či ono odehrává.

Proces participace vede v příznivých podmínkách k zodpovědné roli ve společenském životě, které formuje sociální selekci pozice a postavení ve skupině, v které se jedinec vyskytuje.

*“Všichni mladí lidé mají bez ohledu na prostředí, ve kterém žijí, stejně základní potřeby: potřebují získat schopnost čelit problémům a naučit se řídit si svůj vlastní rozvoj, aby se z nich staly osobnosti, které jsou: **samostatné** – schopné rozhodovat se a řídit si svůj osobní a společenský život jednotlivce i člena společnosti, **solidární** – schopné projevit zájem o ostatní, jednat spolu a s nimi a v jejich prospěch, sdílet zájmy, **zodpovědné** – schopné nést zodpovědnost za své činy, plnit své úkoly a dokončit vše, co začnou, **svědomité** – schopné určit si morální hodnoty, určitý podnět nebo ideál a jednat podle nich a které se tak plně uplatní současně jako jednotlivci, tak i jako členové společnosti.”²³*

Pokud má školské prostředí přispívat k rozvoji aktivního občanství je nasnadě, aby podmínky pro rozvoj aktivního občanství byly založené na svobodném projevu, otevřenosti projevu a na společné snaze plánovat, realizovat a hodnotit edukační proces.

Smysluplné zapojení uživatelů školského zařízení je přínosem jak pro ně samotné, tak pro školské zařízení i pro komunitu (obec), kde školské zařízení působí.²⁴ Základy demokratického prostředí ve škole prosazoval už John Dewey, který zmiňoval, že bez participace není demokracie.²⁵

²² Srov. FLETCHER, Adam. *Meaningful student involvement: The Guide*, s.30-33.

²³ ŠOLC, Manuál participace, s. 32.

²⁴ Srov. VIDLÁKOVÁ J., Proč naslouchat žákům a podporovat jejich participaci na životě školy? [online]

²⁵ Srov. DEWEY, O pramenech vychovatelské vědy.

Požadavky na výchovné a vzdělávací instituce, jako je domov mládeže jsou upřesněny průřezovými tématy, která jsou aktualizovaná portálem MŠMT. V sekci zájmového vzdělávání a realizátorem zájmového vzdělávání je i domov mládeže. Mezi tato průřezová témata patří i výchova demokratického občana, jehož součástí je i participace.²⁶ Souhrnně můžeme říci, že participace je principem, podle nějž vychovatel jedná, aby zlepšil komunitní vazby v domově mládež, který má být především domovem, protože u nezletilých obyvatel domova zastupuje funkci autority rodičů, kterou rodiče delegují na vychovatele.

Ideální by bylo, aby participace byla podporována v rodině a následně přítomna ve formální instituci, a to ve škole, kde mládež tráví velké množství času. Neboť již fungování ve škole formuje roli člověka, jako aktivního nebo pasivního ve vystupování vůči institucím.

Umožnit mládeži participovat vyžaduje položit si otázky spojené s následky tohoto procesu. Pokud se má participace realizovat důsledně jako pedagogická činnost, je důležité dívat se na ni v celé její šíři. Pokud budou vytvořeny participační struktury bez pozitivního či minimálně neutrálního postoje zúčastněných osob, tedy bez víry, že tento proces přinese “ovoce”, nepovede participace k obohacení ze žádné zúčastněných stran.

Participace má své místo v dnešní společnosti s ohledem na proces individualizace oproti tradičnímu přejímání tradic a norem. Ve dvacátém prvním století má jedinec možnost volby z nabídky stimulované trhem. Participace by se měla vyznačovat rozvojem sebeurčení a racionálním postupem při běžném rozhodování. Zohlednění důsledků svých činů, přijetí racionality jakožto pomoci při kritickém pohledu na “svůj” životní styl.

Vysoká úroveň konformity je viditelná v rozvinutém zábavním průmyslu s důrazem na zážitek. Tato konzumace volnočasových nabídek je někdy doprovázena i užíváním drog, zejména v mladistvém věku. Vzniká zde průrva mezi bezstarostným a blaženým životem a nepříjemnou sférou spojenou s povinnostmi dané institucemi stát zastupujícími. Proto je zde na místě upozornit na zneklidňující fenomén: vyzdvihování práv mladistvých na úkor odpovědnosti, která patří k realizaci svobody. Zmenšení vzdálenosti mezi soukromou a veřejnou sférou by mělo pomoci vytvoření participačních struktur. K tomu, aby taková funkce byla možná, je nutné, aby zástupci veřejných institucí vnímali mladé lidi a jejich názory jako socio-kulturně obohacující činitel.

²⁶ MŠMT, Zájmové vzdělávání, <<http://www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>>. [online]

Participativní pedagogika zahrnuje realizaci participace skrze vytvoření kurikula participace, které by si mělo jakékoliv školské zařízení realizující edukační činnost ujasnit.

Do tohoto kurikula patří:“

- *popis edukačních procesů vedoucích k posílení participace dětí a mládeže*
- *vysvětlení organizačního lidského zajištění edukačních procesů a jejich očekávaných výsledků*
- *vytvoření a zdůvodnění edukačních cílů, forem, opatření a metod vtahujících se k participaci*
- *interpretaci výchovných teorií a programů směřujících k participaci*
- *vysvětlení souvisejících hodnot, norem a zájmů*
- *vysvětlení světonázorových, vědeckých, politických, a sociálních podmínek procesu participace*
- *získání kompetencí k popisu a kontrole úspěšného plnění výchovného úkolu*”²⁷

Participaci je možno chápat jako určitý ideál, pevný bod, ke kterému jedinec směřuje cestou, která zahrnuje také participaci. Ideál participace zahrnuje jedince do procesu, ovlivňující společenský život, v rovině osobní i sociální a přitom míra, jak dotyčný participuje vychází z potřeby, zájmu, podmínek, osobnostních předpokladů a komunikačních dovedností.

²⁷ Schaub, Zenke, 2000, s. 263. In: KAPLÁNEK, Volný čas a jeho význam ve výchově, s.160.

2 Domov mládeže

Kapitola domov mládeže je zacílena na zohľadnení okolností a základných pojmov spojených s domovom mládeže, včetně požadavků ze strany státu na „školská výchovná a ubytovací zařízení“.²⁸ Přitom nechceme zapomenout na silný vliv rodiny na to, do jaké míry a jakým způsobem jsou jednotliví obyvatelé domova mládeže schopni a ochotni aktivně vstoupit do procesu participace.

2.1 Domov mládeže

Škola a školské výchovné a ubytovací zařízení jsou instituce, do kterých je vložena důvěra, že zajišťují osobnostní rozvoj jedince i jeho profesní rozvoj. Jsou podporou pro nalezení místa ve společnosti a zároveň jej připravují na účast na společenském životě, občanství v demokratickém státě. Domov mládeže je také institucí, která rozvíjí člověka v jeho všedním životě, v řešení praktických otázek. Socializace ve výchovném a ubytovacím zařízení probíhá řízeně a plánovaně. Ačkoliv je snaha o to, aby převažoval ze strany vychovatelů neformální přístup, neznamená to, že program domova mládeže nesleduje jasně definované výchovné cíle.

“Domov poskytuje žákům středních škol a studentům vyšších odborných škol ubytování, výchovně vzdělávací činnost navazující na výchovně vzdělávací činnost středních škol a vyšších odborných škol a zajišťuje těmto žákům a studentům školní stravování. Domov vede žáky a studenty k plnohodnotnému využívání volného času formou zájmových činností.”²⁹

Mládež s příchodem do domova mládeže zažívá náročné období přizpůsobení se novému prostředí, dennímu režimu a budování nových sociálních vazeb. Pomocí v adaptaci na nové prostředí je zájmová činnost a vytvoření vztahu vychovatel-ubytovaný.

Mezi práva ubytovaných patří např. užívání prostoru, výměna prádla jednou za 14 dní, žádost o vycházku.³⁰ Ve vztahu k participaci je právem ubytovaného vyjadřovat se k činnosti domova mládeže a je mu udělena možnost být volen do žákovské samosprávy. Povinnosti ubytovaných jsou na příklad dodržování vnitřního řádu, řízení se dle pokynů pracovníků domova mládeže, dodržování čistoty a hygieny.

²⁸ Zák. č. 561/2004 Sb., § 121 a 123 a Vyhl. č. 108/2005 Sb.

²⁹ Vyhl. č. 108/2005 Sb., § 2.

³⁰ PÁVKOVÁ, Pedagogika volného času, s.128.

V denním režimu jsou stanoveny pevné mezníky jako budíček, úklid ložnic, stravování, studijní klid nebo vycházka, večeřka. Sestavení režimu by mělo sledovat individuální požadavky a odpovídat potřebám vyvíjejícího organismu.³¹

2.1.1 Domov mládeže a materiální vybavení

Materiální vybavení domova mládeže je důležitou součástí celkového charakteru zařízení. Prostředí a vybavení zařízení by mělo být podnětné a příjemné. Význam má prostor vůči počtu ubytovaných a jejich věkové kategorii. Domov mládeže je domovem pro ubytované, tudíž by měl nalézat vhodné podmínky jak pro aktivní, společenské činnosti tak pro soukromí a svůj klid. Případné úpravy by měly probíhat s přihlédnutím na názor mladých lidí. Osvětlení, druh nábytku, útulnost, bezpečí, intimita, vlastní výzdoba pokoje a podíl na údržbě náleží i mládeži. Proces podílení se na tvorbě prostředí úzce ovlivňuje život jedince a je součástí participace.

Hygienické podmínky mají odpovídat počtu i věku ubytovaných a zařízení by mělo umožňovat a dodržovat hygienické návyky, podrobné podmínky stanovuje vyhláška ministerstva zdravotnictví č. 108/2015 Sb.³² Hygienické podmínky se týkají i celé oblasti psychohygieny.

Neustálá péče o prostředí přispívá k tvořivé (spolu)obměně a udržování prostředí ve stavu ke spokojenosti všech zúčastněných. Do této oblasti můžeme zahrnout i společnou tvorbu drobných artefaktů a jejich využití jako výzdoby k dotváření atmosféry domova. Pokud se mládež bude zajímat o prostředí, tvořit a upravovat i blízké okolní prostředí, formuje se u nich pozitivní postoj vůči materiálním hodnotám. Související je péče nejen o vybavení domova, ale i jeho okolí (nedopalky, odpadky) potažmo péče o místo, ve kterém žijí, a péče o životní prostředí. Znamená to také pravidelnou kontrolu, zohlednění a ocenění vykonané práce jako dobrovolné aktivity nad rámec povinností. I těmito aktivitami se podporuje participace a uvědomění si své odpovědnosti za prostředí, ve kterém jedinec žije.

³¹ Srov. PÁVKOVÁ, Pedagogika volného času. s. 127-133.

³² Vyhláška č. 108/2001 Sb. *Hygienické požadavky na prostory a provoz škol, předškolních zařízení a některých školských zařízení.*

Zařízení koná výchovně vzdělávací činnost a mělo by podněcovat mládež k formálnímu i neformálnímu setkávání, čemuž by měla odpovídat materiálně-estetická stránka zařízení. Společenský sál nebo tělocvičnu by bylo možné využít při různých příležitostech k setkání všech ubytovaných, a to pro posílení povědomí o společenství, které v domově vytváří. Samozřejmostí jsou i prostory pro sportovní aktivity a zájmovou činnost.

Záměrem není vyzdvihovat materiální stránku nad ostatní aspekty např. personální obsazení domova mládeže. Jedná se o poukázání na část celku, která se podílí na vhodných podmínkách pro kvalitativní rozvoj všech v domově.

2.2 Vychovatelé domova mládeže

Vychovatelé domova mládeže jsou v nejužším kontaktu s mládeží, už přítomností ovlivňují mládež, neboť vrozená schopnost učení se nápodobou je velmi silným faktorem formujícím osobnost jedince. Vychovatelé vlastním osobním přístupem k participaci na svém životě a zaměstnání jsou vzorem pro mládež.

Povinnost vychovatele je orientovat edukační proces směrem ke stanoveným cílům, které vyžaduje stát a je podrobně zohledněn ve vzdělávacím plánu daného zařízení. Vychovatelé působí jako reprezentanti společenských hodnot a norem a připravují mládež na život ve společnosti. Jednotnost daných cílů umožňuje jejich kontrolu, nicméně to může mít i negativní důsledek, kdy se instituce snaží formálně (dekorativně) vypadat, že splňuje všechny podmínky, ačkoliv realizace už není tak důsledná jako předkládané dokumenty.

Výkon činnosti v domově mládeže je usměrněn filozofií zařízení, zkušenostmi, osobnostními předpoklady vedení, vychovateli a zájmem o aktualizaci přístupu a výběru metod a aktivit. Důležité je, jaká osobnost vychovatelskou činnost vykonává. Jedná se o zprostředkování hodnot mládeži, které ukládá společnost, společně s hodnotami lidskými, které zastává a žije vychovatel a které jsou zakotveny v dokumentech domova mládeže. Výchova se v první řadě realizuje v rodině, tam kde je člověk doma a cítí se bezpečně, výchova v domově mládeže by měla navazovat na výchovu v rodině. Zástupci domova mládeže by si měli uvědomit, že prostředí tvoří zázemí pro pocit psychického a fyzického

bezpečí. Nejprve je nutné zajištění základních potřeb a následně se věnovat hodnotám demokratickým.³³

2.2.1 Vychovatel a participace

Vychovatelé jsou v kontextu participačních projektů v roli určitého facilitátorů³⁴ participativního procesu, ve kterém jsou aktivními aktéry obě strany, ale zejména mládež. Zájem vychovatelů a uvědomění si vlastní motivace k vytvoření participačních struktur předpokládá reflektující aktivity s mládeží a sebereflektující činnosti. Reflexe z latinského *reflecto* znamená zrcadlení, vracení se zpět, v kontextu aktivit s mládeží se jedná o příležitost pro přezkoumání svých zážitků a poučení se z prožitého. Jedná se o princip, používaný také ve výchově zážitkem, kdy kromě realizace aktivity se skupina společně poohlédne za jejím průběhem, čímž si každý jedinec rozvíjí reflektující myšlení. Reflektující myšlení umožňuje nahlédnout své prožitky v širších souvislostech a významech. Společně prožité aktivity každý jedinec prožíval odlišně a společná, dobře vedená reflexe umožňuje nahlédnout situaci z pohledu jiného člověka. Tím rozšiřuje pohled na prožitou situaci a rozvíjí vnímavost vůči druhým. Efektivní práce ve skupině vyžaduje, aby se o sebe navzájem členové skupiny zajímali a byli empatictí.

Sebereflektivní jednání vychovatele zahrnuje ohlédnutí se za svou vykonanou činností, probíhá řízeně či bezděčně a je zohledňována v kontextu svědomí, společenských norem a obrazem o sobě samém. Vychovatel zkoumá sám sebe, což prohlubuje jeho sebepoznání a přispívá ke zkvalitnění jeho činnosti.³⁵ Pedagog stojí před otázkami typu: Jsem připraven/a naslouchat mládeži? Jsem připraven/a opravdu brát ohled na názory mládeže? Jinými slovy: participuje vychovatel na rozvoji své formy práce, aby jeho práce byla efektivnější? Postoj vychovatele vůči vlastní pedagogické činnosti má na mladé lidi velký vliv. Učení se nápodobou je významným činitelem tzv. skrytého kurikula³⁶ a zejména ve sféře neformálního vzdělávání je tento aspekt ještě významnější než v oblasti formálního vzdělávání, neboť dochází více ke spontánním interakcím. Nesoulad mezi mluveným slovem a konaným činem způsobuje vytvoření

³³ Psycholog A. Maslow a jeho pyramida potřeb je určitým psychologickým modelem, ukazujícím, že od základního naplnění životních potřeb (jíst, pít, spát) teprve může člověk směřovat dál k hodnotám abstraktnějším (seberealizace).

³⁴ Facilitátor je pojem označující nejčastěji moderátora diskuze, který svou přítomností a činností usměrňuje diskusi tak, aby se všichni vyjádřili a měli možnost diskutovat v bezpečném prostředí, v kontextu této práce se jedná o facilitaci aktivit či dlouhodobých projektů.

³⁵ Srov. SMÉKAL, V. Pozvání do psychologie osobnosti, s. 354.

³⁶ Skryté kurikulum je součástí celého edukačního procesu, společně s vyřčenými slovy, je skrze projev vychovatele mládeží zaznamenán postoj vůči obsahu a další okolnosti, které nejsou na první pohled jasné.

dojmu nepravdivosti a malé autenticity. Pozitivní postoj vychovatele ke své práci je dobrým základem pro zlepšování podmínek participace, neboť v domově mládeže nemusí být vždy přítomna pravidelná organizovaná činnost s vychovateli, tudíž je prostor pro participaci vytvářen skrze sociální prostředí domova.

Jeden z možných problémů motivace mládeže k participaci je její forma. Například zastupitelské formy participace jsou v našem prostředí často přehlíženy či podceňovány, a proto nemohou samy o sobě dostatečně motivovat ani jinak aktivní obyvatele domova mládeže. Proto nestačí tradiční forma jakéhosi „zastupitelského orgánu“. Je třeba podpořit nové a kreativní formy participace, jako jsou třeba umělecké aktivity, rozhovory, průzkumy spokojenosti atd.

Přítom hraje důležitou roli vychovatel, který skupinu usměrňuje. Přínosnou pro mládež může být i zpracovávání „byrokracie“ spojená s činností na domově mládeže, jako je třeba zaznamenávání aktivit ve formě dokumentů. Je to citlivá oblast, která může svou formou snížit iniciativu mládeže ve chvíli, kdy by byla povinností, proto je důležité usnadňovat a usměrňovat činnost mládeže kompetentním pedagogem, který společně s mládeží hledá živější formu zohlednění činnosti skupiny.³⁷ Výstupy, které zohledňují participační aktivity, projekty mohou sloužit k inspiraci jak ostatním zařízením, avšak primárně motivovat potencionální budoucí participanty v domově mládeže.

2.2.2 Požadavky na osobnost vychovatele v domově mládeže

Požadavky na osobnost vykonávající výchovnou činnost, jsou dle legislativy nároky zahrnující zejména způsobilost k právním úkonům, odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost. Také znalosti vycházející z humanitních a sociálně-vědních oborů opravňující k práci s lidmi. Mezi legislativní požadavky na pedagogického pracovníka patří také trestní bezúhonnost, zdravotní zdatnost a znalost českého jazyka.

Stačí to? Pokud vezmeme v potaz, že přímá výchovná činnost vychovatele v domově mládeže je převážně naplněna neformálním kontaktem se žáky, neměl by být kladen důraz i na jiné aspekty osobnosti vychovatele?! Například reflexe činnosti a její přehodnocování v souladu se svým osobním životem.

Každá osobnost vychovatele je jedinečná a bude se lišit její přístup, nicméně určité dovednosti a schopnosti by si měl jako pracovník v oblasti pomáhající profese osvojit. Pokud má vést vychovatel k uschopňování jedince k životu, měl by se sám ve

³⁷ Srov. H.SHIER, Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations, s. 111-112.

svém životě orientovat a žít autonomně. Otázkou zůstává, zda se člověk vychovatelem rodí, anebo si potřebné schopnosti může osvojit v průběhu profesní přípravy. Kompetence vychovávat má své předpoklady v osobnostních rysech vychovatele, které se ovšem v průběhu výkonu profese rozvíjejí i zkušenostmi.

Obecné požadavky na osobnost vychovatele jsou fyzická zdatnost a dobrý zdravotní stav. Dále psychická a citová vyrovnanost, vědomá motivace pro profesi, kladné osobnostní rysy také odborné vědomosti, pozitivní sociální vztahy, vyjasněné a rozvinuté zájmy a postoje.

Potřebné znaky osobnosti vhodné pro osobu vychovávající mládež je např. pozitivní vztah k lidem, komunikativnost v její verbální i neverbální podobě. Přizpůsobená úroveň dominance umět sledovat své cíle a umožnit participaci jedince. Asertivním jednáním a rovným přístupem ocenění i cenné slušně podané kritiky.³⁸

Nejedná se o malé požadavky, avšak odpovídají důsledkům vlivu, který každý vychovatel na jedince má. Samotná vidina vývoje osobnosti by měla inspirovat k poznání sebe sama, a tak být přínosem sobě i druhým. Užitečným nástrojem, jak dosáhnout vývoje vlastní osobnosti jsou různé metody, např. koučink, který umožňuje zohlednit svůj život pomocí vizualizace a dalších metod.

2.2.3 Výchovné doprovázení vedené k autonomii jedince

V dnešní době jsou aktuální různé výchovné přístupy, které vnímají výchovu člověka integrálně. Následně jsou uvedeny přístupy usměrňující člověka k autonomii.

Mladí lidé si osvojují poznatky, zkušenosti, dovednosti a návyky při bezprostřední praktické činnosti. Dochází tak k osobní zkušenosti, která se prolíná s obecnými teoretickými poznatky. Učení probíhá ve všech činnostech: odpočinkových, rekreačních, zájmových, sebeobslužných, společensky prospěšných, při přípravě na vyučování a mnoha dalších. V procesu učení je důležité probuzení zájmu a vysvětlení praktických důsledků jednání pro život, jakož i užitečnost a námaha, kterou je třeba vynaložit k uskutečnění činnosti.³⁹

Významný cíl výchovného působení spočívá v přípravě mládeže na samostatné a nezávislé fungování ve společnosti. Nezávisle na typu výchovného vedení mládeže

³⁸ Srov. PÁVKOVÁ, Pedagogika volného času, s. 103-106. [online]

³⁹ Srov. PÁVKOVÁ, Pedagogika volného času, s. 73.

(direktivně, nedirektivně) vzniká mezi vychovatelem a mladistvým závislost, kterou je žádoucí pozvolna nahradit autonomií, aby mladý člověk byl schopen řídit si svůj život.⁴⁰

Jako inspirací pro výchovný přístup vedoucí k autonomii jedince bych ráda zmínila animaci. Konkrétně kulturní animace neboli oduševňující výchovné doprovázení, které je zacíleno na poznání smyslu života mladého člověka. Přitom je pro mladého člověka významné poznání sebe sama skrze komunikaci a realizaci ve vrstevnické skupině i zdárné začlenění do společnosti a seberealizace ve vlastním prostředí.⁴¹

Součástí procesu výchovného působení, konkrétně učení na straně vychovávaného je i proces bezděčného učení, který si neuvědomujeme na vědomé úrovni. Tzv. informální učení v širším slova smyslu je orientované na proces učení, který probíhá bezděčně a je tedy přítomnou „neviditelnou“ součástí edukačního procesu a je na něj třeba brát zřetel. Jsou zde kladeny požadavky na podnětné prostředí a kompetentního vychovatele, který chce hledat, nacházet a realizovat nové možnosti učení. Skrze reflektovanou zkušenost pracovat s jejím porozuměním. Odehrává se to zejména skrze každodenní setkávání, vztahy a hledání cest, jak být s druhými, jelikož interakce podporuje porozumění, demokracii a učení.⁴²

2.2.4 Participační struktura v domově mládeže

Podporou participace je vytvoření participačních struktur v domově mládeže, a to buď založením domovní rady anebo žákovské samosprávy. Právo na zvolení do této samosprávy má každý ubytovaný v domově mládeže. Samospráva se vyjadřuje k náplni činnosti na domově mládeže, např. k nabídce aktivit, stravování. Podílí se na hodnocení pořádku na pokojích. Spolupracuje s vedením domova, se kterým projednává ukončení ubytování mládeže, kteří se nějak provinili proti řádu domova mládeže. Společně s pedagogy domova členové samosprávy navrhují a organizují společenské události domova z oblasti sportovní, zájmové, vědomostní a společenské. Samospráva je partnerským orgánem pro vedení i pedagogy domova mládeže.⁴³

Odklon mladé generace od organizované činnosti vybízí k zavedení a vybavení klubu v rámci domova mládeže, který by se mohl stát podnětným a současně bezpečným

⁴⁰ Srov. PÁVKOVÁ, Pedagogika volného času, s. 61.

⁴¹ Srov. KAPLÁNEK, Animace, s.15.

⁴² Srov. JEFFS, Tony a Mark K SMITH. *Informal education: conversation, democracy, learning*. s. 24-25.

⁴³ Srov. PÁVKOVÁ, Pedagogika volného času. s.132-133.

prostředím pro spontánní společenská setkávání obyvatel domova, případně jejich spolužáků a kamarádů.

Participace má demokratický charakter a ten nutně vyžaduje schopnost efektivní a asertivní mezilidské komunikace ve skupině. Díky převážně frontální výuce ve škole nemají studenti často zkušenosti se skupinovou diskuzí a společným řešením konfliktu a fungováním s ohledem na názor všech přítomných. Ke zkušenosti efektivního způsobu komunikace mohou přispět aktivity s důrazem na sebepoznání a poznání vlastního komunikačního stylu, svých předností a nedokonalostí spojených s komunikací. Skrze otevřenou komunikaci v bezpečném prostoru můžou mladí lidé vyjádřit naplno své myšlenky.

Při činnosti s ustálenou skupinou patří k profesionálnímu přístupu také ohled na skupinovou dynamiku a její vývoj, který lze podporovat stmelovacími aktivitami.

2.2 Komunikace

Vztah tvoří jádro výchovy, skrze vztah si člověk osvojuje hodnoty a postoje. Vztahy v prostředí domova mládeže jsou různé mezi mládeží, výchovnou skupinou, rodiči, kolektivem, vychovatelem, kolektivem vychovatelů a vedením domova mládež. Vztahy v zařízení tvoří tzv. sociální klima, společně s organizační strukturou a systémem formálních i neformálních rolí. Celkový charakter zařízení se uskutečňuje a buduje skrze komunikaci, důvěru a sdílení odpovědnosti.

Vztah mezi vychovatelem a mládeží je důležité osvětlit z důvodu jeho neformálního vlivu na participaci. V první řadě při rozvoji vztahu mezi vychovatelem a mladým člověkem vzniká kontakt, následně skrze zájem ze strany vychovatele a zaujetí na straně mladého člověka dochází skrze praktické zažití situací přebírání hodnot a postojů. Pečující vztah je vztah vyžadující nejen dobrou vůli a dobré srdce, ale i určitou profesionalitu.

Vychovatelé se u mladých lidí v době dospívání mohou stát vzory, a to nejen ve verbální formě. Neverbální projevy jako naslouchání, udržování očního kontaktu jsou znaky, které jsou důležitou součástí komunikace stejně jako nalezení si času a prostoru pro osobní komunikaci. Podpořit mládež v jejím vývoji zahrnuje vytvoření základny pro zdravý vývoj osobnosti vytvořením pozitivního prostředí a hledání pozitivních i negativních stránek každé osoby.

2.3 Mládež

K pochopení prostředí participace mládeže je potřeba uvést v souvislost jaké procesy ovlivňují podmínky pro participaci jedince, z hlediska socializace a psychologické úrovně vývoje mladého člověka.

2.3.1 Socializace a mládež

Základní struktury osobnosti se vytvářejí v batolecím věku a věku předškolním a tím je vytvořen základní předpoklad pro ideální podmínky pro psychický, biologický, spirituální, a především sociální vývoj jedince. Úspěšná socializace a nalezení místa ve společnosti, se odvíjejí od toho, jaké je místo prvně u člověka v jeho rodině. Rodiče vytvářejí základ i pro participaci mládeže tím, jaké místo zaujímá dítě ve svém prvním přirozeně formovaném společenství, a to v rodině. Je mu touto zkušeností poskytnuta základní kompetence pro přizpůsobení se a nalezení místa v jiných skupinách, které jsou již seskupení nikoliv přirozeným ale formálním způsobem.

Socializace je začleňování člověka do společnosti, jeho důležitou součástí je přechod ze stavu dětství do stavu dospělosti. Z období, které je hravé, spontánní, do světa odpovědného. Participace v době dospívání je průběžné zapojování mladých lidí do rozhodovacích procesů a usnadňuje propojit dvě zdánlivě vzdálené kategorie. Postupná socializace je moderním jevem, neboť dříve děti hned po ukončení základní péče ihned nastoupili do pracovního procesu a stávali se dospělými skokem.

Poznávání rolí ve škole má vliv na vymezení znalostí své individuální role, pokud si člověk již v průběhu dospívání v rodině, při školní docházce připadá, že je v pasivní pozici. Při rozhodovacích procesech pouze plní svěřené úkoly, pak může být s touto pasivní pozicí smířen a následně i ztotožněn. Pro takového jedince bude náročné, ne-li nemožné, změnit pohled na svoji roli ve skupině nebo v instituci. Proměnu z pasivního vykonavatele na aktivního činitele ovlivňují životní zkušenosti, sociální prostředí, podmínky instituce a osobnostní předpoklady. Míra zapojení každého jedince je v souladu s jeho individuálními podmínkami. Mezilidská interakce v domově mládeže je přínosná pro rozvoj osobnosti, a to skrze nahlížení na sebe očima druhého. Udržovat svou identitu v rovnováze je o kombinaci sociální a personální identity tzn. vyhovovat požadavkům druhých a zároveň zůstat jedinečným.⁴⁴

⁴⁴ Srov. MADZIA, Roman. *George Herbert Mead: tělo, mysl a svět*, s.161.

Participační aktivity v komunitě vytvářejí příležitost k vyrovnání své identity díky mezilidské interakci, která je k participaci nutná. Při reflexi svých hodnot, norem, sociálního statusu vzniká cesta k vyvažování mezi požadavky ze strany sebe sama a okolí.

2.3.2 Adolescence

Následující kapitola představuje psychologické aspekty mladistvých, kteří jsou nejčastějšími obyvateli domovů mládeže. Jedná se o období dospívání – adolescence. V tomto období se završuje tělesný a rozumový rozvoj, který je v nesouladu s pomalejším citovým a sociálním dozráváním.

Dochází ke zklidnění fyzického vývoje, pohlavní zralosti. Tělesný vzhled a spokojenost s ním ovlivňuje výrazně psychiku jedince, tělesnost je citlivé téma, ke kterému je třeba přistupovat jemně, jelikož z negativního hodnocení okolím se může u jedince vytvořit pocit méněcennosti.

Adekvátní reakcí rodičů a vychovatelů na problémy mladých lidí se vzhledem a sebehodnocením je umožňovat odstranit reálné nedostatky (např. nadváha) nebo nabízet kompenzaci v jiných oblastech života, např. v zájmové činnosti. Pozornost se vyjadřuje ve vztahu k zájmům, které by měly být různorodého charakteru. Představivost je rostoucí se zkušenostmi a citovými prožitky, zásobou asociací, představ neobvyklých a originálních. Originální způsob řešení problémů vyžaduje podporu ze strany vychovatele v oblastech jak manuálně technických, tak v umění nebo v běžných lidských aktivitách. Denní snění bývá příznakem, že si mladý člověk hledá cestu k vyrovnávání se životními problémy.

Rozvoj myšlení dosahuje zralosti. Záliba mladistvých v abstraktních úvahách se ovšem může rozvinout až do planého zobecňování a nepodloženého teoretizování. Otevřenost pro diskuzi je nápaditá. Společně s intelektuální aktivitou a touhou po poznání jsou pomocnými činiteli v postupném utváření světonázoru. Světonázor ovlivňují mimo jiné vědomosti osvojené z výuky, životní zkušenost ze sociálního prostředí a vlastní úvahy.

Podpora samostatného myšlení formou nedirektivního přístupu je vzhledem k charakteristice adolescentů ideální. Rozumový vývoj se projevuje v řeči, která je

obohacena o slangové výrazy. Ve vyjadřování se projevuje tvořivost, humor, vynalézavost a nadsázka, která je pochopitelná vrstevnickou skupinou.⁴⁵

⁴⁵ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. s. 99-109.

3 Kritéria pro posouzení participace na domově mládeže

Kapitola představuje kritéria, která nám pomohou identifikovat znaky participace v domově mládeže.

3.1 Znaky participace v domově mládeže

Následující kapitola se zabývá vytvořenými zjiřitelnými znaky participace v domově mládeže. Obecně můžeme rozdělit znaky týkající se participace na způsob vzniku ze strany domova mládeže nebo participaci iniciovanou ze strany mládeže. O realizaci se starají obě strany v součinnosti.

3.1.1 Participační struktura

Jeden ze znaků participace na domově mládeže je participační struktura. Jedná se o nějaký orgán, který zajišťuje, aby se obyvatelé domova mládeže mohli vyjadřovat k pravidlům, konkrétním postupům i aktuálním otázkám jejich života v domově. Pokud má tento orgán demokratickou strukturu, mluvíme o žákovské samosprávě, pokud jde o nějaký zásadní vliv a v oficiálních dokumentech zakotvený význačný podíl na rozhodování o některých důležitých otázkách života domova, mluvíme o domovní radě. Zatímco žákovská samospráva je orgán složený pouze z obyvatel domova, v domovní radě převažují zástupci pracovníků domova, ale jsou zde i zástupci obyvatel (žáků, studentů).

Činnost samosprávy by měla být zohledněna v dokumentu daného zařízení ve vnitřním řádu nebo ve školním vzdělávacím programu, případně v interních dokumentech zařízení, a to ve formě edukačního plánu. V souvislosti s tím by měla být stanovena četnost těchto setkání, pravidelnost je podpůrným systémem udržitelnosti participace, jak ze strany personálu domova mládeže, tak mládeže samotné.

Samospráva by se měla pravidelně scházet jak mezi sebou, tak i vychovateli, případně s vedením domova mládeže. Zapojení personálu je důležité nejen z hlediska řešení významných změn, ale je také podporou kontaktu ubytovaných a personálu. Vzájemný vztah by měl být i příležitostně podporován mezi mládeží a zástupci mládeže, jelikož zástupci mládeže by měli zprostředkovávat zájmy všech ubytovaných.

Rozlišné bude i to, jak jsou členové samosprávy seznámeni s plánovanými změnami v chodu zařízení a jestli jsou s nimi tyto změny diskutovány nebo jim jsou „jen“ představeny. Už i samotné informování je důležitou součástí zapojení mládeže.

Prostory, ve kterých se schůzky odehrávají zajišťuje domov mládeže, podoba prostředí by měla vznikat za kooperace personálu i mládeže. Výběr a vybavení jednacích nebo klubových místností, v nichž se odehrávají schůzky samosprávy nebo rady odráží postoj celého zařízení vůči zapojení studentů do (nejen) organizačních aktivit.

Volba do samosprávy, je-li ustavena je právem každého ubytovaného a probíhá formou danou jednotlivým zařízením. Může to být přihlášení ze strany ubytovaného odpovědnému pracovníkovi, výběrem a oslovením ze strany vychovatele nebo volbou.

3.1.2 Informovanost

Míra participace na životě domova mládeže je zjistitelná pomocí znaků týkajících se informačních kanálů, které tam fungují. Můžeme přitom sledovat, jak komunikace mezi zaměstnanci probíhá, zda přímo či zprostředkovaně jak se tyto informace dále třídí na ty, které doputují – a je potřeba aby doputovaly – i k mládeži, či zůstanou jen mezi vychovateli.

Informovanost je základním rysem participace v prostředí domova mládeže a je základním právním požadavkem pramenícím z Úmluvy o právech dítěte.⁴⁶ Pro informovanost je rozhodující, jaké informační kanály a prostředky využívá dané zařízení k vnitřní komunikaci. Mohou to být např. webové stránky, hromadný email, rozhlas, osobní individuální předání informace, skupinové oznámení výchovné skupině, či jiné formy.

Informovanost zahrnuje celé dění na domově, z praxe, kterou jsem v domově mládeže absolvovala, jsem zjistila, že základem jsou organizační informace týkající se provozu domova mládeže. Základem je zajištění fyzického bezpečí a možnosti pro uspokojení základních životních potřeb ubytované mládeže.

Otázkou zůstává, jaké místo mají v každodenním provozu informace o možnostech zapojení se do činností v domově mládeže nebo jak se stát členem samosprávy a co takové členství obnáší.

Při ubytování nového jedince do domova mládeže je potřeba pomoci mu zadaptovat se na nové prostředí, k čemuž slouží ideálně adaptační pobyty na začátku školního roku pro nově příchozí. Adaptační pobyt může být zajímavě obohacen i o nápady při přípravě a realizaci ze stran již ubytovaných studentů. Již v prvních chvílích

⁴⁶ Úmluva o právech dítěte, preambule. <<https://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>>. [online]

v domově poskytuje zařízení ubytovaným informace o tom, jak aktivní roli od nich očekává a jak podnětnou půdu jim pro jeho vlastní aktivity dopřeje.

Každé zařízení se řídí svým vlastním řádem, jehož obsah je možné nahlédnout veřejně na stránkách zařízení. Již z podoby uspořádání webových stránek je viditelné, zda jsou stránky určené i pro uchazeče a informují ho o možnostech zapojení a o prioritách zařízení.

Za charakteristický znak participace tedy můžeme považovat podnětné prostředí domova mládeže, a to i po stránce informační, jak je mládež informována o možnostech participace a o možnostech ovlivnění provozu domova mládeže, zda se tyto informace předávají jako již stanovené a neměnné nebo jsou diskutovány a otevřeny změnám.

3.1.3 Možnost vyjádření

Dalším znakem je možnost vyjádření se k provozu domova mládeže ze strany mládeže. Možnost vyjádření je součástí práv ubytovaných v domově mládeže, kdy tato možnost je specifikována každým zařízením ve vnitřním řádu.

Způsob podpory vyjádření ubytovaných se odvíjí od filozofie zařízení, tedy od jeho priorit. Je rozdílem, zda se klade důraz na vzdělání v tvrdých dovednostech, prohloubení poznatků ze školy, profesní přípravu v podobě odbornosti a specifických dovedností anebo spíše na jemné dovednosti. Jemné dovednosti jako asertivní jednání, tvůrčí činnost, týmové jednání nesporně doplňují celistvou profesní přípravu. S ohledem na kontext participace zde můžeme vidět rozlišné zaměření buď na rozvoj komunikačních a sebezpoznávacích aktivit anebo realizaci akcí.

Možnost vyjádření může být realizována např. formou otevřené komunikace nebo vhozením svého názoru do schránky důvěry, prostřednictvím ankety nebo i jinak.

Každé zařízení se ve svém systému podpory k vyjádření bude od jiného zařízení lišit. V rámci této práce se zaměřím spíše na rozdíly dané osobním zájmem ze strany vychovatelů.

Podpora ve formě schránky důvěry je součástí atmosféry podporujícího prostředí a je nutno mít na paměti, že ne všichni mají odvahu vyjádřit se v přímé komunikaci, ale pokud zaměstnanci domova vytvářejí bezpečné prostředí se vyjádřit, tak nebude problém i pro introvertního o jedince říci svůj názor.

Podněcování mládeže zaměstnanci, aby se vyjadřovala k provozu bez ostychu s důvěrou, že jejich názor bude vyslyšen je náročným procesem. Pokud je názor vyslyšen je otázkou, zda je i konzultován a doveden až k případným změnám.

Prostředí domova mládeže může specifickým nástrojem ubytované motivovat k hodnocení domova mládeže jako celku, i k hodnocení vystupování pedagogů a vystupování sebe samých vůči zařízení. Je to možné třeba tabulkou hodnocení zveřejněnou na nástěnce, anebo nárazově osobně skrze dialog, nebo při setkání samosprávy.

3.1.4 Zkušenost s participací

Znakem pro zjištění přítomnosti znaků participace v domově mládeže je zjištěná osobní zkušenost mládeže s již zmíněnými aspekty informovaností, participační strukturou a možnostmi vyjádření názoru ohledně provozu domova mládeže.

Zkušenost může zahrnovat oslovení mládeže personálem domova, kvůli vyjádření se ohledně provozu domova mládeže.

Zkušenost se bude lišit i interpretací mládeže, neboť ji každý může mít svůj prožitek zpracovaný na jiné úrovni, proto je důležité ptát se na tuto zkušenost, aby odpověď umožňovala co největší objektivitu.

3.1.5 Měření znaků participace

Znaky participace lze zjišťovat analýzou dokumentů domovů mládeže. Jedná se zejména o vnitřní řád a školní vzdělávací program. Školní vzdělávací program má domov mládeže mít veřejně dostupný, tato dostupnost je dosažitelná skrze webové stránky, nebo přímo v zařízení ve fyzické formě např. připnuté na nástěnce.

Možností, jak zjistit znaky participace je také analýzou webových stránek. Dále můžeme použít dotazníkové šetření, které zajistí informace přímo od ubytované mládeže.

V rámci této diplomové práce jsem se rozhodla hodnotit míru participace nejen na základě dokumentů konkrétních domovů mládeže, ale také prostřednictvím dotazníku, v němž jsem se ptala na následující ukazatele míry participace:

- Informovanost,
- Možnost vyjádření,
- Participační struktura,
- Zkušenost s participací.

4 Design výzkumu

V této kapitole popisuji výzkumné šetření, které jsem provedla v rámci této diplomové práce. V rámci vlastního výzkumného šetření jsem se pokusila identifikovat znaky participace obyvatel domovů mládeže, a to v pěti domovech mládeže v jižních Čechách. Nejdříve představím metodiku a strukturu výzkumu, poté popíši výzkumný vzorek.

4.1 Východiska výzkumu

Výzkumná část práce je zacílena na zjištění postoje k participaci mládeže v domovech mládeže. Navazuje na teoretickou část této práce a zjišťuje postoj k participaci obyvatel pěti domovů mládeže v jižních Čechách, které jsou zapsané v asociaci domovů mládeže a umožnily realizaci sběru dat na svém zařízení. Výzkumné šetření je ukázkou, jaké je povědomí mládeže z pěti domovů jižních Čech o participaci. Pro výběr domovů mládeže pro tento výzkum bylo důležité, abychom zjistili situaci v zařízení, která nenabízí pouze ubytování (internáty, ubytovny), ale kde se realizuje i vzdělávací a výchovná činnost.

Podnětem pro výzkum nebyl jiný výzkum, neboť žádný podobný výzkum na zjištění participace v domovech mládeže není dostupný. Sestavení struktury výzkumu bylo na základě teorie o participaci zejména jejich úrovni dle H. Shiera., R. Harta a zohlednění okolností dle A. Fletchera. Obecně byly zohledněny také výzkumy realizované MŠMT, které ovšem pojednávají spíše o sociální i politické participaci, takže jsme z nich při našem výzkumu nemohli vycházet.

Předmětem výzkumu je tedy participace ubytovaných na životě domovů mládeže. Zejména nás zajímaly znaky jako je participační struktura, informovanost, možnost vyjádření, zkušenost s participací.

Respondenty tvoří mládež ubytovaná na těchto domovech. Jde tedy o chlapce a dívky, kteří ještě nedovršili 18 let a vztahuje se na ně Úmluva o právech dítěte. Jsou tedy více ovlivňovány zařízením než dospělý jedinci, pro které se domov mládeže stává spíše ubytovnou než místem pro náplň jejich volného času. Vycházím ze své zkušenosti pobytu plnoletých studentů v domově mládeže. Plnoletým jedincům je tam dávana větší svoboda a klid ke studiu a času pro sebe. Osobně nevidím překážku v zapojení i dospělých jedinců, ale na základě této zkušenosti jsem omezila výzkumný vzorek pouze na neplnoletou mládež.

Znaky participace byly zjišťované pomocí písemného dotazníku, který jsem osobně prezentovala a vyplňovala s respondenty v konkrétních domovech mládeže.

Dotazník byl vytvořen na základě teorie obsažené v této práci, která je sice rozvinutá na vyšší úrovni v zahraničí, ale v České republice je žádaná státem, přirozenou podporou iniciativy mladých a sdílením odpovědnosti. Participace je na území České republiky zakomponována spíše do neformálního a nezaznamenaného prostoru.

Participace v domovech mládeže je přítomna na různé úrovni a je různě podporována ze strany zaměstnanců domova mládeže. Přijde mi vhodné zde zmínit, že dokumentace v různé kreativní formě o činnostech vytvořených z iniciativy mládeže může inspirovat další zařízení. Je tímto podpořena motivace realizovat společné projekty, které se týkají aktuálních témat pro všechny zúčastněné.

Přínos pro mládež, rodinu, okolí, zařízení, zaměstnance a vedení je pozitivní, pokud bude tato síť sdílení aktivní a podporována i ze strany společnosti. Ve chvíli, kdy je pedagogická činnost, ač neformálního rázu plánovaná, realizovaná a zhodnocovaná je zde možnost pro vzájemné obohacení všech zúčastněných nebo i širší komunity (obec).

4.1.1 Výzkumná otázka

Hlavní výzkumná otázka:

- Jak by měla vypadat participace z hlediska mladých lidí?

Dílní výzkumné otázky:

- Jaké faktory ovlivňují participaci?
- Jaký postoj má mládež vůči participaci v domově mládeže?

4.1.2 Forma sběru dat

Jako metodu svého výzkumu jsem zvolila dotazník s převážně uzavřenými otázkami, ale i s otázkami výběrové škály a s otevřenými otázkami. Dotazníky byly následně vytisknuty a ve fyzické formě osobně prezentovány v jednotlivých domovech a po sběru dat připraveny k vyhodnocení. Z hlediska struktury dotazníku bylo použito více typů otázek k ucelenému získání dat.

4.1.3 Časové rozvržení výzkumu

Příprava projektu: 1.10.2019 - 1.1.2020

Příprava výzkumných materiálů: 1.1.2020 - 5.1.2020

Vyhotovení dotazníku: 5.1. 2020 - 10.1.2020

Termín sběru dat: 13.1.2020 - 20.1.2020

Kontrola a zpracování údajů: 20.1. 2020 - 1.2.2020

Analýza dat: 1.2.2020 - 20.2.2020

Interpretace poznatků: 20.2.2020 - 1.3.2020

Termín předložení závěrečné zprávy: 30.4.2020

4.1.4 Způsob výběru respondentů

Výzkumný vzorek byl vybrán systematickým náhodným výběrem. Vyhledala jsem seznam domovů mládeže, které jsou členy asociace domovů mládeže a působí v jižních Čechách, s ohledem na dostupnost domovů mládeže. Vyhledáváním přes asociaci domovů mládeže, jsem sledovala oslovit domovy, které se angažují v určité sdružující platformě. Oslovila jsem domovy mládeže, nikoliv internáty z důvodu, že cílovým zařízením byly zařízení poskytující výchovně-vzdělávací činnost a tím internáty nejsou.

Následně jsem skrze webový prohlížeč vyhledala kontakty a rozeslala emaily na domovy v jižních Čechách s prosbou o pomoc při sběru dat. Reakce na emaily byly velmi nízké, a tak jsem většinu návštěv domovů dojednala telefonicky.

Později jsem po domluvení termínu sběru dat zařízení osobně navštívila s fyzickými dotazníky. Respondenty oslovovali vychovatelky a vychovatelé, podle svého uvážení a možností počtu přítomných. Skupinově byly dotazníky prezentovány v klubech jednotlivých domovů mládeže, kde bylo možné dotazníky vyplnit, po vyplnění byly ihned shromážděny. Ze strany mé i zástupců zařízení byla vynaložena maximální snaha pro objektivní získání dat a zajištění ideálních podmínek pro vyplňování dotazníků.

4.1.5 Forma vyhodnocení dat

Získaná data byla vyhodnocena pomocí aplikace Excel. Nejdříve byla data zanesena do tabulky, v níž se pomocí filtrování zjišťovaly korelace jednotlivých otázek, které jsem pak převáděla do tabulek a grafů. Zjištěná data byla následně interpretována a srovnávána s hypotézami a vytvořenými znaky participace v souvislosti se stupni participace.

4.2 Otázky zjišťující znaky participace

Následující kapitola pojednává o tom, jakým způsobem vznikly otázky v dotazníku. Jaké hypotézy byly vytvořeny a na jejichž základě se následně odvíjela tvorba otázek pro respondenty. Představen je zde i dotazník, který vychází z hypotéz a dílčích podotázek.

4.2.1 Hypotézy

K systematickému získání dat jsem vytvořila hypotézy, které byly vytvořeny z otázek, které se týkaly kategorií pro znaky participace v domově mládeže.

Hypotéza č. 1 - Mládež v domově mládeže je dostatečně informována o možnostech a příležitostech participace na rozhodování a životě v domově mládeže.

První hypotéza se týká rozsahu úrovně informovanosti zprostředkované a vyhledávané mládeží v domově mládeže.

Dílčí podotázky k hypotéze č.1:

1. Jakým způsobem jsou tyto informace zveřejňovány?
2. Jak pravidelně jsou připomínány, jestli vůbec?
3. Kdo tyto informace zveřejňuje? Je to osoba nebo nástěnka?
4. Obsahují informace o možnostech participace také konkrétně co je možné udělat? (příklady)
5. Jak tyto příležitosti k participaci vypadají, jak fungují?

Hypotéza č. 2 - Mládež je pravidelně vyzývána účastnit se konzultací/schůzek ohledně důležitých (provozních, organizačních, ...) změn v domově mládeže.

Druhá hypotéza se zajímá o to, jestli je mládež vyzývána zaměstnanci nebo vedením domova mládeže se vyjádřit k důležitým oblastem týkajících se života v domově mládeže.

Dílčí podotázky k hypotéze č.2:

1. Kdo vyzývá mládež účastnit se schůzek? (vedení, vychovatelky/členové samosprávy)
2. Je veřejná informace o schůzkách ohledně důležitých změn v domově mládeže?
3. Čeho se důležité schůzky týkají?

4. Probíhají změny v domově mládeže bez možnosti vyjádření se ubytovanou mládeží?

Hypotéza č. 3 - Mládež vyjadřuje přímo zaměstnancům domova mládeže svůj názor ohledně provozu zařízení domova mládeže.

Třetí hypotéza se týká pocitu bezpečí vyjádřit svůj názor.

Dílčí podotázky k hypotéze č.3:

1. Jaké jsou informace týkající se toho, co mládež považuje za nutné sdělit zaměstnanci domova mládeže?
2. Při jaké příležitosti říká mládež svůj názor ohledně provozu domova mládeže?
3. V čem vidí smysl mládež vyjádřit svůj názor ohledně provozu domova mládeže?
4. Uvědomuje si mládež svůj podíl na provozu domova mládeže?
5. Cítí mládež fyzické a psychické bezpečí se vyjádřit?
6. Mohou se vyjádřit všichni, nejsou nějaké skupiny nepřizvány k vyjádření se?

Hypotéza č. 4 - Vychovatelé se aktivně ptají na názor mládeže ohledně činnosti domova mládeže.

Čtvrtá hypotéza vychází z předpokladu, že mládež názor vyjadřuje a je aktivně vyzývána k vyjadřování se.

Dílčí podotázky k hypotéze č.4:

1. Zajímají se vychovatelé o názor, ohledně provozu domova mládeže, mládeže?
2. Ve chvíli, kdy jsou žádoucí změny provozu domova mládeže, zeptá se zaměstnanec na názor mládeže?
3. Jakou formou tázání probíhá? (osobně/zprostředkovaně)
4. Vytvářejí vychovatelé speciální příležitosti k tomu, aby se zeptali na názor ohledně činnosti domova mládeže?
5. Je ze strany vedení domova mládeže vyžadován zájem o vyjadřování se obyvatel těchto domovů?

4.2.2 Dotazník

Následně je představen dotazník, doplněn o možnosti uvedené respondenty, jeho prezentace byla snahou namotivovat účastníky k řádnému vyplnění. Samotné jeho vyplnění bylo pro některé z nich impulzem k zamyšlení se nad tím, co by si na domově přáli změnit, na koho se mohou s tímto podnětem obrátit a jestli sami, když potřebovali něco změnit, provedli aktivně nějaké kroky. Základní verze dotazníku A, která byla předložena respondentům k vyplnění, je součástí příloh.⁴⁷

Následně je představena verze dotazníku B s možnostmi, které vznikly při převodu dat z dotazníků do tabulek.

1. Jste spokojen/a s tím, jak se Vám na domově mládeže žije?

ano x ne

2. Jak se zapojujete do aktivit na domově mládeže?

velmi aktivní...docela aktivní...ani aktivní, ani pasivní...docela pasivní... velmi pasivní

3. Odkud se dozvídáte informace o provozu domova mládeže?

- a. nástěnka
- b. vychovatelé
- c. web domova mládeže
- d. email
- e. od kamarádů
- f. fb třídy
- g. rozhlas
- h. rodina

4. Víte o tom, že by na domově mládeže fungovala domovní rada? (nebo nějaká možnost, jak se vyjádřit ohledně provozních požadavků)

ano x ne

4.1. Co se projednává?

- a. podání návrhů na změnu na domově mládeže
- b. organizace společných akcí
- c. provoz domova mládeže
- d. všechno
- e. nic
- f. nevím

⁴⁷ Příloha II. Dotazník pro respondenty, verze A.

5. Zakroužkujte možnosti, na kterých se podle Vás můžete osobně podílet na programu na domově mládeže.

- a. ovlivnit jaká bude nabídka volnočasových aktivit
- b. účastnit se schůzí vychovatelů
- c. účastnit se schůzí rady domova mládeže
- d. pořádat společné události
- e. zvat hosty např. na besedu
- f. vyjádřit se k činnosti vychovatelů
- g. vyjádřit se k provozu na domově mládeže
- h. účastnit se akcí na domově mládeže
- ch. ničeho

6. Uveďte, jaké aktivity byste si přáli na domově mládeže.

.....

7. Byl/a jste někdy vyzván/a vyjádřit svůj názor ohledně provozu na domovu mládeže?

ano x ne

7.1. Kým jste byl vyzván?

a. někým z rady mládeže	c. uchazeči o ubytování	e. školou
b. vychovatelem	d. sám sebou	f. kamarády

8. Pokud jste někdy cítil/a nějaký nedostatek ohledně domova mládeže, komu jste to řekl/a?

a. vychovatel	d. rodiče	g. nepedagogický personál
b. ředitel/ka domova mládeže	e. rada mládeže	h. nikomu
c. kamarád/ka	f. sám sobě	

9. Vnímal/a jste někdy potřebu něco na domově změnit?

ano x ne

9.1. Čeho se to týkalo?

.....

9.2. Udělal/a jste nějaké kroky vedoucí ke změně?

ano x ne

9.2.1. Jaké kroky?

.....

10. Kdybyste chtěl/a cokoliv ovlivnit na domově mládeže na koho byste se obrátil/a?

- a. ředitel/ka domova mládeže
- b. vychovatel
- c. rodiče
- d. kamarád
- e) vedoucí vychovatelka

11. Pohlaví: žena x muž

Věk: ... Ročník: ...

Škola: Obor:

Město narození: Délka ubytování na DM (celkově):

4.3 Popis vzorku respondentů

Data byla zjišťována z pěti domovů mládeže v jižních Čechách se sídlem v Prachaticích, Bechyni, Rudolfově, Třeboni a Velešíně. Celkový počet respondentů byl 127. Rozložení počtu respondentů bylo podobné 14-23, až na domov mládeže v Bechyni, kde byl počet respondentů největší a to 55.

Tabulka 1 - počet respondentů ze všech domovů mládeže.

Domovy mládeže	Počet respondentů
Prachatice	23
Bechyně	55
Rudolfovo	14
Třeboň	16
Velešín	19
Všechny domovy mládeže	127

Podíl dívek ze všech domovů mládeže byl celkově větší. Nicméně rozložení chlapců a dívek je následně představeno společně s představením jednotlivých domovů mládeže.

Tabulka 2 – podíl dívek a chlapců na všech domovech mládeže.

Pohlaví	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Dívky	74	58 %
Chlapci	41	32 %
Neuvedeno	12	10 %
Celkem	127	100 %

Věkové rozložení respondentů ze všech domovů mládeže je rovnoměrně rozložené mezi 15–17. let. Nejvíce zastoupených je respondentů, kterým je 16 let.

Tabulka 3 - věkové rozložení respondentů ze všech domovů mládeže.

Věkové rozložení respondentů	Počet respondentů	Počet respondentů v %
15 let	35	28 %
16 let	47	37 %
17 let	38	30 %
Neuvedeno	7	5 %
Celkový počet respondentů	127	100 %

Na domovech mládeže byli respondenti převážně ubytováni kratší dobu, tj. v rozpětí od půl roku do roku a půl.

Tabulka 4 - délka ubytování respondentů na domově mládeže.

Délka ubytování respondentů na domově mládeže	Počet respondentů	Počet respondentů v %
do 0,5 roku	71	56 %
do 1,5 roku	37	29 %
do 2,5 roku	13	10 %
do 3,5 roku	0	0 %
Neuvedeno	6	5 %
Celkový počet respondentů	127	100 %

Respondenti byli převážně studenti maturitních oborů. Tento fakt vychovatelky z domova mládeže v Bechyni uvedli jako příčinou, proč přizvaly tak velký počet respondentů. S ohledem na přínos této zkušenosti, která jim bude výhodou, až sami budou potřebovat pomoc při splnění studijních povinností.

Tabulka 5 - podíl maturitních a učňovských oborů celkově na domovech mládeže.

Podíl studentů maturitních a učňovských oborů	Počet respondentů	Počet respondentů v %
Maturitní obory	106	83 %
Učňovské obory	15	12 %
Neuvedeno	6	5 %
Celkem RSPND	127	100 %

Původ respondentů je převážně z jižních Čech, do výzkumu se zapojili i tři zahraniční studenti z domova mládeže v Bechyni, tito studenti jsou na domově mládeže skrze výměnný pobyt.

Tabulka 6 - město původu respondentů

Město původu respondentů	Počet respondentů
České Budějovice	29
Tábor	13
Benešov	1
Almaty (Kazachstán)	2
Brno	2
Český Krumlov	4
Hastings (UK)	1
Jindřichův Hradec	17
Kamensk-Uralskij (Ruské město)	1
Kardašova řečice	1
Machačkala	1
Moskva	1
Nová Cerekev	1
Nur Sultan (Kazachstán)	1
Nymburk	1
Pelhřimov	1
Písek	11
Plzeň	2
Praha	4
Prachatice	7
Příbram	1
Sokolov	1
Strakonice	9
Vodňany	1
Zlín	1
Neuvedeno	13

4.3.1 Domov mládeže Prachatice

Domovní rada na domově mládeže je zřízena a studenti mají právo se do ní zapisovat a stát se její součástí. Výchovná skupina se tvoří podle tříd ve škole. Kapacita ubytovacího zařízení je 282, v době sběru dat byla kapacita naplněna 186 žáky, respondentů z domova mládeže bylo 23. Ubytování v domově mládeže studují pedagogické obory na Vyšší odborné škole sociální a Střední pedagogické škole v Prachaticích, která je řídicím orgánem tohoto domova mládeže.⁴⁸ V domově mládeže bydlí převážně dívky.

Tabulka 6 – podíl dívek a chlapců na domově mládeže v Prachaticích.

DM Prachatice	Počet respondentů
Dívky	22
Chlapci	1
Neuvedeno	0
Celkem	23

4.3.2 Domov mládeže Bechyně

Žákovská samospráva v domově mládeže existuje a studenti mají právo být její součástí. Kapacita ubytovacího zařízení je 150 v době sběru dat byla naplněna na 118 a počet respondentů byl 55. Mládež ubytovaná v tomto domově studuje uměleckoprůmyslové předměty na střední škole Uměleckoprůmyslové se sídlem v Bechyni, která je řídicím orgánem domova mládeže.⁴⁹ Podíl dívek v domově mládeže v Bechyni je větší než chlapců, ale jsou zde zastoupeni i chlapci.

Tabulka 7 - podíl dívek a chlapců domova mládeže v Bechyni.

DM Bechyně	Počet respondentů
Dívky	35
Chlapci	14
Neuvedeno	6
Celkem	55

⁴⁸ Oficiální stránka školy VOŠS a SPgŠ Prachatice <<https://www.spgspt.cz/>>. [online]

⁴⁹ Oficiální stránka školy SŠ Uměleckoprůmyslová Bechyně, <<https://www.supsbechyne.cz/skola/uvod/>>. [online]

4.3.3 Domov mládeže Rudolfov

Domovní rada na domově mládeže existuje. Ve školním vzdělávacím programu, který je přístupný na webu instituce je zmíněna i četnost setkání domovní rady. Kapacita zařízení je 120, v době sběru dat byla naplněna 108 a respondentů bylo 14.

Domov mládeže na Rudolfově má jako jediný školní vzdělávací program přístupný k nahlédnutí přes webové stránky. Píše se v něm také o demokratickém přístupu v souvislosti s provozem domovní rady.

Studenti navštěvující tento domov mládeže studují na Střední škole a Vyšší odborné škole Cestovního ruchu⁵⁰, která je vedením i pro tento domov mládeže, anebo na Střední odborné škole veterinární, mechanizační a zahradnická a Jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky.⁵¹ Z tohoto domova mládeže jsem získala nejméně respondentů. I přes samosprávu zmíněnou i ve školním vzdělávacím programu, respondenti nebyli součástí samosprávy. A převážně jsou v domově mládeže dívky. Vycházím i z mé praktické osobní zkušenosti s tímto domovem mládeže.

Tabulka 8 – podíl dívek a chlapců na domově mládeže Rudolfov.

Domov mládeže Rudolfov	Počet respondentů
Dívky	7
Chlapci	4
Neuvedeno	3
Celkem	14

4.3.4 Domov mládeže Třeboň

Domovní rada existuje na ubytovacím zařízení, kapacita je 69 a respondentů bylo celkem 16. Respondenti z tohoto domova mládeže navštěvují Obchodní akademii, střední odbornou školu a střední odborné učiliště Třeboň,⁵² pod kterou patří i tento domov mládeže. Mládež ubytovaná v tomto domově navštěvuje převážně uměleckoprůmyslové

⁵⁰ Oficiální stránka školy SŠ a SOŠ a VOŠ Cestovního ruchu, <<https://www.skolacrcb.cz/>>. [online]

⁵¹ Oficiální stránka školy na SOŠ veterinární, mechanizační a zahradnická a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky <<https://www.soscb.cz/>>. [online]

⁵² Oficiální stránky školy OA, SOŠ a SOU Třeboň, <<http://www.sostrebon.cz/a-109-domov-mladeze-%EF%BF%BD-zamek-116.html>>. [online]

obory. V tomto domově bydlí studenti podobných oborů jako v domově mládeže v Bechyni, zastoupeni jsou chlapci i dívky.

Tabulka 9 - podíl dívek a chlapců na domově mládeže Třeboň.

Domov mládeže Třeboň	Počet respondentů
Dívky	8
Chlapci	6
Neuvedeno	2
Celkem	16

4.3.5 Domov mládeže Velešín

Domovní rada ani samospráva v zařízení neexistuje, dle vnitřního řádu ji nahrazuje pedagogická rada, která má člena zastupujícího žáky z řad pedagogů. Kapacita ubytovacího zařízení je 78 a respondentů bylo 20. Domov mládeže je ve stejném komplexu budov jako i Střední odborná škola strojní a elektrotechnická Velešín.⁵³ Na kterou dochází všichni respondenti a studují tedy obor technického zaměření, jsou zde převážně chlapci.

Tabulka 10 – podíl dívek a chlapců na domově mládeže Velešín.

Domov mládeže Velešín	Počet respondentů
Dívky	2
Chlapci	16
Neuvedeno	1
Celkem	19

⁵³ Oficiální stránka školy SOŠ strojní a elektrotechnická Velešín, <<https://www.sosvel.cz/>>. [online]

5 Výsledky vlastního šetření

Následující kapitola představuje zjištěné výsledky výzkumu a prezentuje získaná data z domovů mládeže. Data jsou představena v kategoriích, která byla vytvořena na základě teoretických poznatků v kapitole 3. Kategorie poukazující na participaci jsou: informovanost, možnost vyjádření názoru, zkušenost s participací a participační struktura v domově mládeže.

Participace je požadavkem právním a lidským. Jakým způsobem realizují domovy mládeže tento požadavek, to si pokusíme představit skrze výsledky dotazníkového šetření provedeného na vzorku pěti domovů mládeže z jižních Čech.

5.1 Participační struktura

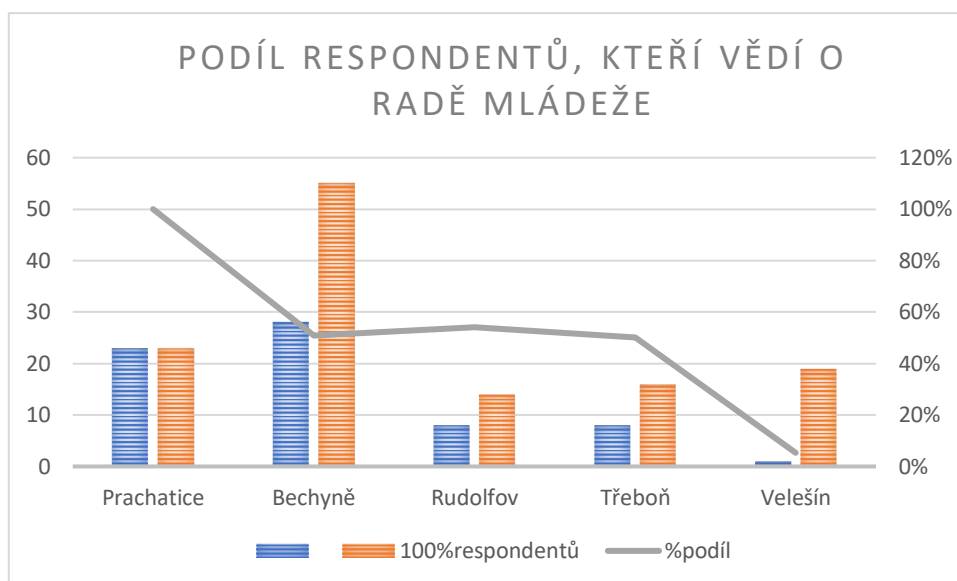
Zde jsou představeny výsledky dotazníkového šetření, které se týkají samosprávy ubytovaných na domově mládeže.

5.1.1 Samospráva domova mládeže

Participační struktura je ve formě samosprávy přítomna na všech domovech mládeže kromě domova mládeže ve Velešíně. Na domově mládeže ve Velešíně je určený dospělý, který funguje jako „zástupce mládeže“, a tak zprostředkovává komunikaci obyvatelů domova a jeho vedení na pedagogických poradách. Přesto jeden respondent uvedl, že samospráva na domově mládeže ve Velešíně existuje. Pokud je participační struktura zřízena, je důležité, jestli respondenti o její existenci vědí a jakým způsobem funguje.

Jak můžeme na následujícím grafu vidět v domově mládeže v Prachaticích bylo ve 100 % odpovědí respondentů uvedeno, že participační struktura zřízena je. Absolutní pozitivní odpověď značí o dobré informovanosti respondentů o zřízení samosprávy a zřejmě i zvýšený zájem ze strany mládeže, která je vzdělávána jako budoucí pedagogičtí pracovníci.

V ostatních domovech je informovanost o participačních strukturách různá, a jak už jsem zmínila, informovanost závisí také na zájmu mládeže. Nicméně zájem respondentů lze podpořit ze strany vychovatelů. Podoba podnětů ze strany domova mládeže by se mohla rozšířit. Nestací pouze zveřejnit základní informaci, že domov má svoji samosprávu (třeba na nástěnce), mnohem účinnější je i podporovat samosprávu, např. neformálním dialogem vychovatele se svou výchovnou skupinou. Vidím zde velký vliv i vedení domova mládeže, jak apeluje na své zaměstnance, aby věnovali této samosprávě pozornost a péči.

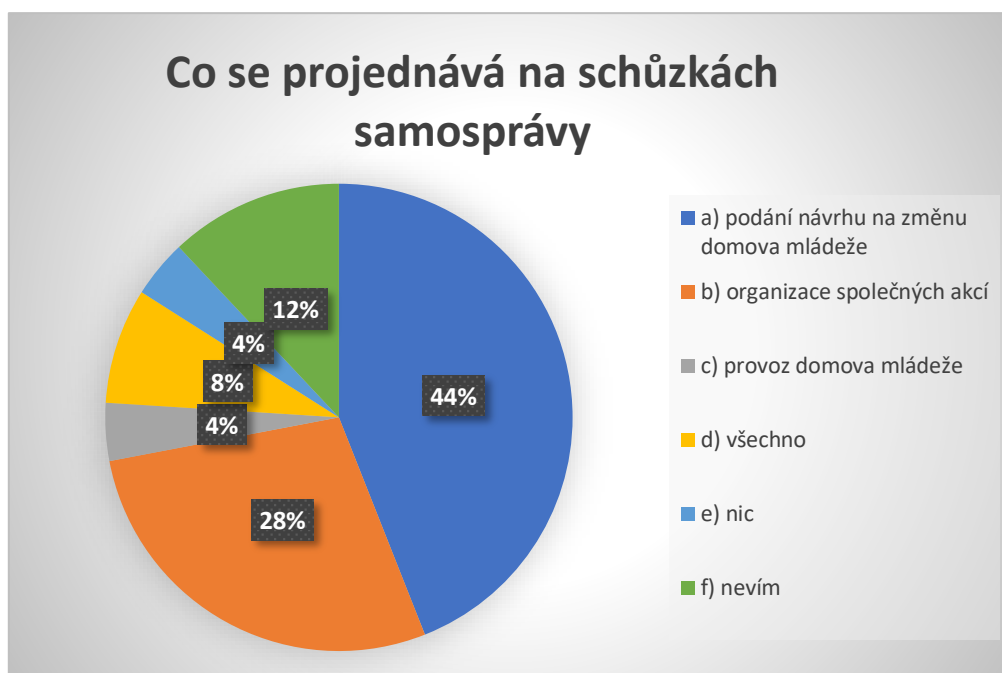

Graf 1 – Podíl respondentů, kteří vědí o radě mládeže, otázka č.4.

Z hlediska obsahu projednávání na schůzkách samosprávy domova mládeže respondenti uvedli výčet možností zohledněný v následujícím grafu. Byli to respondenti, kteří uvedli, že vědí že existuje participační struktura. Je zajímavé, že někteří respondenti uvedli, že vědí o samosprávě, ale zároveň nevědí, co se na schůzkách samosprávy odehrává. Tito respondenti jsou všichni z domova mládeže v Bechyni. Tento znak můžeme brát jako vědomí o existenci samosprávy, ale nevědomí o účelu a poslání této samosprávy. Možnou příčinou je nedostatečné představení činnosti samosprávy ze strany domova mládeže.

Vidíme na grafu 2, že 12 % respondentů uvedlo že neví co se projednává na schůzkách samosprávy, a 4 % uvedla že „nic“, to může znamenat buď nízkou důvěru ve fungování samosprávy anebo nedůslednost při vyplňování dotazníku.

Varianta a) zahrnuje podání návrhů ze strany mládeže na změny provozu domova mládeže, a to jakéhokoliv charakteru. Varianta b) zahrnuje organizaci společných akcí, kooperace vychovatelů a mládeže a varianta c) znamená řešení běžného provozu domova mládeže. Varianty d),e) a f) vznikli na základě odpovědí respondentů.

Graf 2 – Obsah setkání schůzek samosprávy, otázka č. 5.c.

5.1.2 Korelace s hypotézou č. 2

Nyní zohledníme participační strukturu v souvislosti s hypotézou č.2, kdy je mládež pravidelně vyzývána účastnit se konzultací ohledně důležitých změn v domově mládeže.

V domovech mládeže, kde participační struktura existuje (tj. všechny až na domov mládeže Velešín) je skrze tuto strukturu vytvořena také příležitost pro mládež sdílet důležité informace, které se týkají domova mládeže.

Míra funkčnosti samosprávy je závislá na zájmu zařízení i na zájmu ubytované mládeže. Nicméně samotná existence samosprávy je základním prvkem vedoucím k efektivní participaci. Samospráva je podporujícím činitelem povědomí mládeže o tom, že se zařízení zajímá o podněty ze strany mládeže. Samotný rozsah působnosti je ovlivněn zájmem konkrétních vychovatelů a jejich mírou uvědomění si toho, že zajímat se o názory mládeže má své opodstatnění. Pokud ubytovaná mládež nebude jevit sebemenší náznak zájmu o zapojení se do života domově mládeže, tak ani nemusí tušit, že v domově nějaká participační struktura existuje.

Pravidelnost schůzek může zvýšit povědomí o činnosti samosprávy. Ideální je také kreativně zveřejňovat výstupy z těchto schůzek. Na kvalitní funkci samosprávy mají zásluhu vychovatelé, mládež a samozřejmě i vedení konkrétního domova mládeže.

5.2 Možnost vyjádření

Následující výčet získaných dat nám představuje data týkající se možnosti vyjádření respondentů v rámci domova mládeže, v němž bydlí.

5.2.1 Účast na schůzce samosprávy

Jako jedna z možností vyjádřit se, je možnost účastnit se otevřené (veřejné) schůzky samosprávy. V jedné otázce jsme se respondentů ptali, zda se mohou zúčastnit schůzky samosprávy. Samotná účast předpokládá minimálně naslouchání tomu, co se na schůzce projednává, následný projev se může objevit nejen přímo na schůzce, ale dotyčný může posílat informace dál mezi mládež.

Tabulka 11 – respondenti, kteří uvedli, že je možné účastnit se schůzky samosprávy, 5. c.

Otázka č. 5 c	Počet respondentů	Počet respondentů v %	Celkový počet respondentů
Dívky	27	36 %	74
Chlapci	5	12 %	41
Neuvedené pohlaví	2	17 %	12
Celkem	34	27 %	127

5.2.2 Vyzvání respondentů k vyjádření svého názoru

Následně prezentujeme údaje o výzvě k vyjádření se.

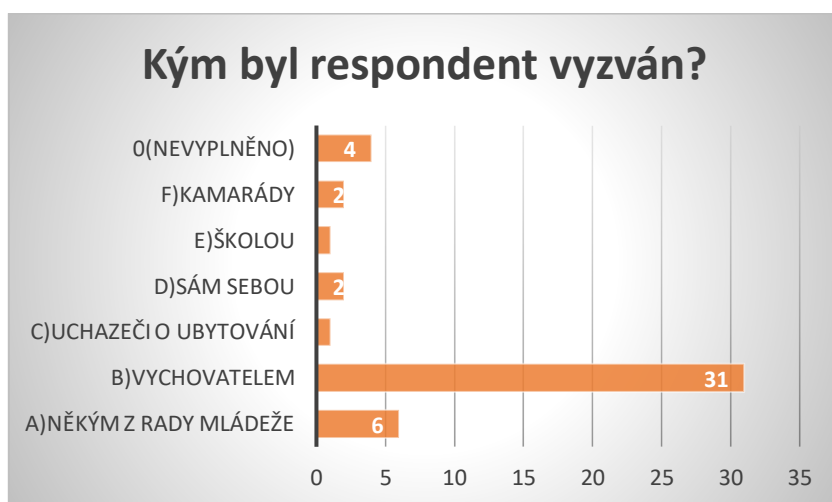
Další tabulka nám ukazuje nejen možnost účastnit se setkání a na něm se případně vyjádřit. Otázka byla, zda se někdo (z vedoucích, vychovatelů) obyvatel domova přímo zeptal na názor ohledně provozu zařízení.

Tabulka 12 – odpovědi na otázku, zda byli respondenti vyzváni k vyjádření svého názoru, otázka č.7.

ANO	Počet respondentů	Počet respondentů v %	NE	Počet respondentů	Počet respondentů v %	Celkový počet respondentů
Dívky	27	36 %	Dívky	47	64 %	74
Chlapci	14	34 %	Chlapci	25	61 %	41
Neuvedené pohlaví	3	25 %	Neuvedené pohlaví	8	67 %	12
Celkem	44	35 %	Celkem	80	63 %	127

Dále představujeme vzniklé kategorie, podle toho, kdo vyzval respondenty k vyjádření svého názoru. Vidíme na následujícím grafu, že osoby, které vyzývají respondenty k projevu názoru jsou zejména vychovatelky.

Respondenti, kteří se vyzvali k vyjádření názoru sami – varianta d) v odpovědi na otázku, zda je někdo vyzval, uvedli NE, proto je počet v součtu nesouměrný. Chtěli tak vyjádřit, že se sami zasloužili o výzvu k vyjádření se. Odpovědi respondentů, že vyzvání přišlo od někoho ze samosprávy – varianta a), jsou z různých domovů mládeže. Podle tohoto grafu je zřejmý zájem vychovatelů o názor respondentů.

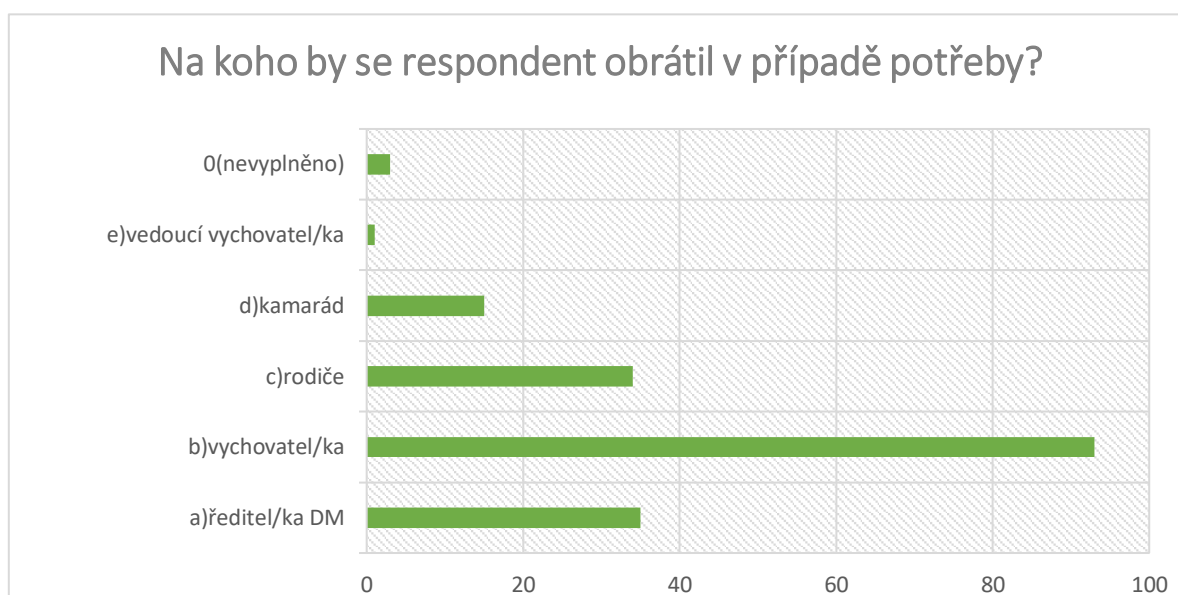

Graf 3 - kategorie osob které vyzvali respondenta se vyjádřit ohledně provozu na domově mládeže, otázka č. 7.1.

5.2.3 Důvěra respondenta ohledně řešení změn

Představena jsou zde data vypovídající o tom, na koho by se respondent obrátil v případě potřeby.

Možnosti vyjádřit názor se týká i otázka, na koho by se respondent obrátil v případě potřeby. Vidíme zde velikou důvěru ve vychovatelky domova mládeže, ale i ve vedení domova mládeže a v rodiče. Je zajímavé, že mládež, která ve svém věku tíhne k vrstevníkům, udržuje stále důvěru vůči kompetenci dospělých vyřešit provozní záležitosti. Nicméně i nezanedbatelná část respondentů uvedla svého kamaráda, na kterého by se obrátila s potřebou něco změnit. Stále znatelně převládá důvěra ve vychovatele.

Graf 4 – kategorie osob na které by se respondent obrátil v případě potřeby, otázka č.10.

5.2.3 Korelace podkapitoly a hypotézy č.4

V porovnání této podkapitoly 5.2 a hypotézy č.4, že se vychovatelé aktivně ptají na názor mládeže ohledně činnosti domova mládeže.

Můžeme si všimnout, že účast na schůzce samosprávy je svým způsobem výzva k zapojení mládeže do diskuze. Na schůzce mají ubytovaní možnost vyjádřit svůj názor ohledně provozu domova mládeže. Míra aktivní diskuze ze strany mládeže je specifická dle každého zařízení, ovlivňují ji zejména zájem mládeže, zájem vychovatelů, momentální rozpoložení, četnost a čas setkávání. Možnost vyjádřit se ovšem není omezena pouze na schůzky samosprávy, po setkání je žádoucí, aby mládež obsah setkání zkonzultovala s ostatními ubytovanými domova mládeže, kteří se schůzky nezúčastnili. Podporou k rozšíření informací ze schůzky samosprávy by mohla být výzva vychovatele prezentovat tyto informace před ostatními ubytovanými členy výchovné skupiny, kteří se schůzky samosprávy nezúčastnili. Prezentace by zahrnovala výstupy ze schůzky a možnost diskuze o nich.

5.3 Zkušenost s participací

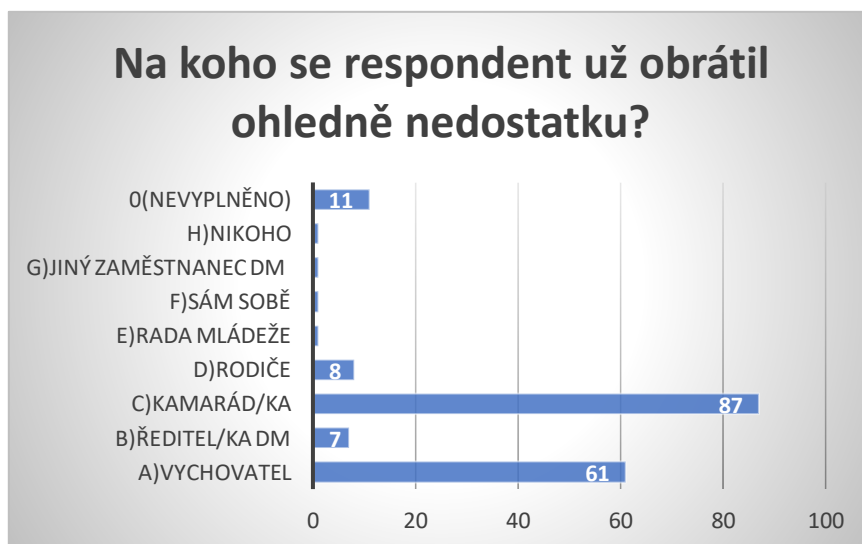
Nyní se zaměříme na odpovědi respondentů týkající se zkušenosti s participací. S ohledem na prožitou situaci, kdy museli řešit nějaký nedostatek.

5.3.1 Potřeba změn v domově mládeže

Nyní je prezentován proces, který doprovází vyjádření potřeby ke změně až k jejímu řešení.

Respondenti označovali více možností, proto je možností více než celkový počet respondentů. Je zajímavé, že nedostatek sdělovali zejména přátelům a v menší míře, vychovatelkám. Ohledně přímé výzvy vyjádřit svůj názor o provozu domova mládeže vidíme ze získaných dat, že převažují záporné odpovědi. Což je v rozporu s potvrzením zmíněné hypotézy č.4 (Vychovatelé se aktivně ptají na názor mládeže ohledně činnosti domova mládeže). Našli se ovšem i respondenti, kteří vyzváni byli, i když menší polovina. Výzva k vyjádření názoru přišla od zástupců zařízení, což je znamením, což dosvědčuje o snaze k podpoře vyjadřování názorů respondentů.

Co se týká komunikace mezi vychovateli a mládeží, jedná se o neformální prostředí. Hlavní náplní konverzace jsou provozní otázky týkající se domova mládeže, školy a osobního života. Když se podíváme na graf č.5, na koho by se respondent v případě potřeby obrátil, vidíme zde nejpočetnější projev důvěry v zástupce zařízení – vychovatelky a vedení, následují rodiče a poté přátelé.

Graf 5 – s kým se respondent spojil v řešení problému, otázka č.8.

Nyní se blíže zaměříme na to, zda respondent někdy potřeboval řešit nějaký nedostatek. Zkušenost s participací nám osvětlí následující postup potřeby změny až k činům respondentů. Větší část respondentů měla zkušenost s tím, že potřebovali něco změnit, vyřešit nějaký nedostatek. Řešení případných změn ukazuje jejich aktivitu

vynaloženou pro kýženou změnu, to znamená: jaké úsilí respondenti vynaložili, aby se změna, kterou považovali za potřebnou, opravdu uskutečnila.

Graf 6 –respondenti, kteří měli potřebu řešit změnu na domově mládeže, otázka č. 9.

V následujících kategoriích vidíme požadované potřeby změn v domově mládeže. Nejvíce se to týká vybavení a wifi připojení, které považují za nezbytné nejen pro plnění jejich studijních úkolů. V zařízeních je totiž často problém s připojením anebo je možnost připojení na internet časově omezená.

Další důležitou součástí života v domově mládeže, dle názorů jejich obyvatel, je hygiena a kvalita vybavení na WC a umývárkách. Bezpochyby je důležité zajistit mládeži naplnění základních požadavků, a to formou příjemného a čistého prostředí.

Významnou částí života v domově mládeže je kvalita stravování a také útulnost prostředí jídelny, ve kterém respondent tráví hodně času.

Za další problémovou oblastí považovali respondenti nastavení časového harmonogramu, např. čas studijního klidu. Důvodem může být, že převážná část respondentů byla nově ubytována a je pro ně určitě těžké adaptovat se na domovní řád.

Graf 7 – čeho se týká potřeba změny na domově mládeže, otázka č. 9.1.

5.3.1.1 Kategorie nedostatků, již řešených v domově mládeže

Následně představíme kategorie obsažené v grafu 7.

Do kategorie 11) patří zejména přístup vychovatelů, kdy respondenti ve více odpovědích označili, že vychovatelé jim nevycházejí vstříc ohledně změn, které by požadovali. V této kategorii byly zaznamenány znaky rezignace s komentáři typu: „nemá cenu se přít“.

Kategorie 10) domovní řád se týká veškerých pravidel a omezení, které na domově platí. Respondenti se vyjadřovali ohledně pevných pravidel řádu, která jim zcela nevyhovují.

Kategorie 9) se týká toho, co respondentům chybí, a to dostatečné soukromí. V domovech mládeže je ubytování na pokoji převážně sdíleno vždy s někým dalším a také jim nevyhovuje nerespektování soukromí ze strany vychovatelů, např. vstoupení bez klepání.

Kategorie 8) představuje dobrovolnou účast respondentů na programu, přestože je stanoven jako povinný, např. čas vyhrazený k plnění studijních povinností.

Kategorie 7) zahrnuje časový harmonogram, který by respondenti uvítali, aby nebyl tak pevně svázán podmínkami. Např. večerka s nutností zhasnutí světel, což vnímalo více respondentů jako problém. Volný čas a s ním spojené vycházky, budíček... to jsou oblasti, které tato kategorie také zahrnuje.

Kategorie 6) zahrnuje rozložení ubytování mládeže s ohledem na pohlaví. Na základě zkušenosti z domova mládeže jsem se dozvěděla, že někteří homosexuálně orientovaní chlapci preferují ubytování s dívkami na pokoji. Důvodem je, že při ubytování v mužském kolektivu docházelo k posměškům ze strany spolubydlících. Myslím, že vychovatelé by měli brát ohled na podmínky zajišťující vhodné prostředí k životu každého jedince v domově mládeže.

Kategorie 5) se týká základních požadavků mládeže v kontextu WC a umývání. Nejvíce zmiňovaných požadavků bylo na technickou funkčnost a nedostačující hygienu. Na dodržování hygieny a čistoty těchto prostor se podílejí také ubytovaní, nicméně to hlavní zajišťuje domov mládeže, který se musí řídit Vyhláškou č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích.⁵⁴

Kategorie 4) byla vytvořena na základě požadavků na wifi připojení, které je, dle slov respondentů, nezbytné k plnění studijních povinností. Samozřejmě je i požadavkem s ohledem na mezilidskou interakci na sociálních sítích.

Kategorie 3) je nejpočetnější kategorií, týká se vybavení vnitřních prostor domova mládeže. Při mé návštěvě domovů mládeže byl tento nedostatek znatelný na první pohled v podobě zastaralého nábytku, nebo stylizace prostředí do podoby vhodné pro život starší generace, nikoliv odpovídající potřebám mládeže.

Kategorie 2) zahrnuje vše spojené se stravováním, jako je kvalita jídel, způsob objednávek stravy a prostředí jídelny (praktický i estetický vzhled)

Kategorie 1) je požadavek na funkčnost topení. Topení by mělo topit a vytvářet příznivé klima v domově mládeže.

5.3.2 Řešení změny v domově mládeže

Představíme si konkrétní způsoby řešení potřeb změn.

Respondenti cítí potřebu něco změnit, máme zohledněno i v jakých kategoriích života v domově mládeže se to týká, ale otázkou je, zda sám respondent něco udělal pro změnu. Zde vidíme, že větší část z celkového množství respondentů nějaký krok ke změnám provedla, a ta druhá, menší část, nikoliv.

Tabulka 13 – Učinil respondent aktivní krok ke změně?, otázka č. 9.2.

⁵⁴ Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. Dostupné na: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>>.

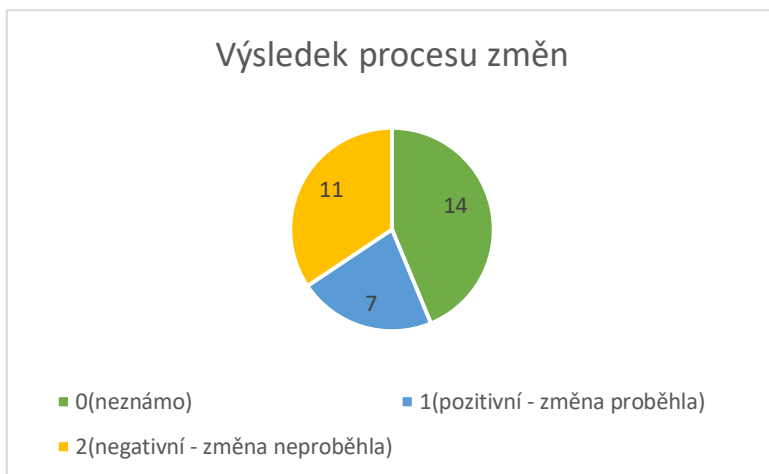
ANO	Počet respondentů	NE	Počet respondentů	0 (nevyplněno)	Počet respondentů	Celkový počet respondentů
Dívky	25	Dívky	27	Dívky	1	74
Chlapci	6	Chlapci	0	Chlapci	1	41
Neuvedeno	1	Neuvedeno	0	Neuvedeno	0	12
Celkem	32	Celkem	27	Celkem	2	127

Respondenti, kteří odpověděli kladně na předchozí otázku, se ještě měli vyjádřit k tomu, jak situaci řešili a jaké kroky podnikli. Respondenty můžeme z tohoto hlediska rozdělit na dvě skupiny. První skupinou tvoří ti, kdo pro dosažení změny oslovili někoho z personálu (vychovatelku, hlavní vychovatelku, zástupce třídy nebo někoho jiného) nebo samosprávy domova. Druhá skupina jsou ti, kdo sami pokusili vynaložit kroky k řešení problému. Vidíme, že větší část respondentů se obrátila o pomoc k někomu, komu se s problémem svěřili.

Graf 8 – kroky respondentů pro vyřešení nedostatku v domově mládeže, otázka č. 9.2.1.

Výsledek procesu změn byl doplněn dotázaním respondentů na konkrétní možnost, která v původní vytištěné formě dotazníku není. Ze zjištěných výsledků převažují negativní odpovědi: to znamená, že změna neproběhla. Někteří respondenti uvedli, že jim bylo sděleno, že změna není možná s ohledem na pevný domovní řád domova mládeže.

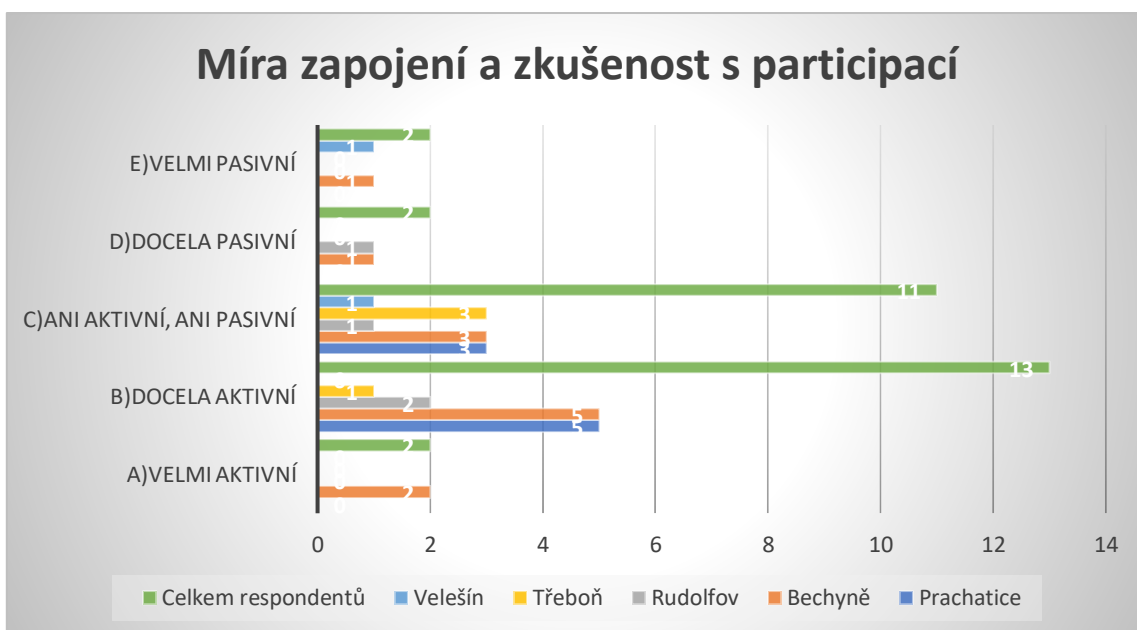

Graf 9 – výsledek procesu změn, otázka č. 9.3.

5.3.3 Zkušenost s participací v korelaci míry zapojení

Podívejme se blíže na všechny zohledněné korelace odpovědí v kontextu s mírou zapojení respondentů v domově mládeže.

Graf 10 ukazuje korelaci míry zapojení na domově mládeže a zkušenosti s participací. Všichni, kteří se kladně vyjádřili k tomu, že byli vyzváni se vyjádřit ohledně provozu domova mládeže (otázka č.7.), dále se na někoho obrátili ohledně problému na domově mládeže (otázka č. 8) a následně zda vnímali potřebu nějaké změny na domově (otázka č. 9). Zeleně zvýrazněně vidíme celkový počet respondentů, u kterých byla nalezena shoda u uvedených otázek: ostatními barvami jsou označeni respondenti jednotlivých domovů.

Graf 10 – míra zapojení a zkušenost s participací, otázky č. 7.,8.,9., a 2.

5.3.4 Korelace podkapitoly 5.3 a hypotézy č. 3

Ve vztahu k této kapitole a hypotéze č. 3, že se mládež vyjadřuje přímo zaměstnancům domova mládeže.

Zaznamenané údaje potvrzují tuto hypotézu, ovšem ne absolutně. Podíváme-li se na znaky, na koho se respondenti v minulosti obraceli, vidíme, že převážně řešili změny s kamarády nebo s vychovatelem. Je důležité zmínit význam vazby vychovatele se všemi ubytovanými (jednotlivci, skupinkami mládeže a celou skupinou všech ubytovaných). Pokud vezmeme tuto vazbu v potaz, je možné s ní pracovat tak, že všichni mohou fungovat ve prospěch všech stran.

Převážná část respondentů potřebovala již řešit nějaký nedostatek, který se týkal různých oblastí života domova mládeže. Jednalo se o materiální vybavení – internet, útulnost, čistota – až k domovnímu řádu a vystupování vychovatelů. Ze všech respondentů, kteří cítili potřebu něco změnit, větší část respondentů udělala nějaký aktivní krok k hledání společného řešení. Aktivní krok měl podobu vyjádření se, a to v nejpočetnějších případech přímo vychovateli, případně menší množství respondentů řešilo situaci vlastními silami. Mládež projevila znalost toho, kdo jsou kompetentní osoby, které se starají o spokojený život v domovech mládeže, což jsou hlavně vychovatelé.

Z některých odpovědí bylo zřejmé, že někteří respondenti chovají nedůvěru vůči vychovatelům a snaží se postarat se o sebe „na vlastní pěst“. Osobní sympatie jsou závislé na mnoha proměnných a může se stát, že si vychovatelé s některými jedinci nesusdají. V dospívajícím věku je náročné odložit osobní antipatie a jít za vychovatelem, s ohledem na emoční nevyzrálou jedince. Nicméně i přes veškeré sympatie či antipatie si respondenti uvědomují na koho se mohou obrátit.

5.4 Informovanost

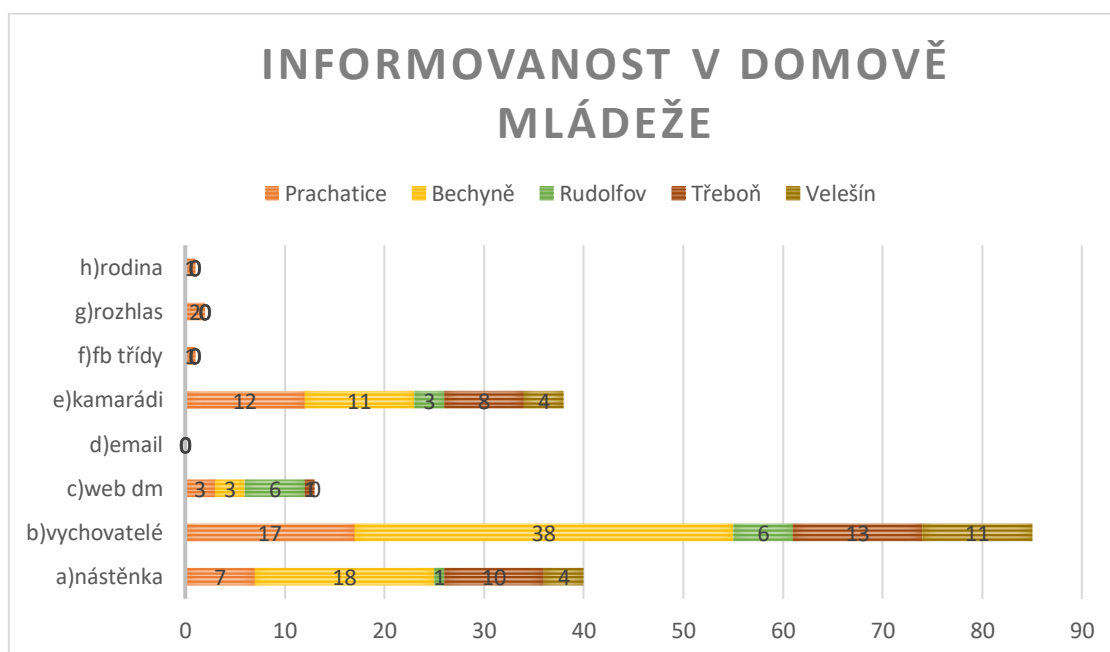
Další kategorií, kterou si představíme, je informovanost v domově mládeže.

5.4.1 Zdroje informací v domově mládeže

Zdroje informací týkající se života v domově mládeže můžeme rozlišit na zdroje primární v domovech mládeže (zejména vychovatelé) a na zdroje sekundární („z druhé ruky“ - kamarádi, facebookový profil třídy, rodina).

Následující graf č.11 představuje detailněji zmíněné kategorie a vypovídá tak o zdrojích informací pro mládež. Respondenti mohli zaškrtnout více možností, což je důvodem, proč je více odpovědí, než je celkový počet respondentů. Nejpočetněji zastoupené zdroje informovanosti jsou vychovatelé a nástěnka domova mládeže, potom kamarádi.

Na zdrojích informací ve všech domovech mládeže můžeme vidět, že se odpovědi respondentů shodují ohledně získávání informací nejvíce od vychovatelů, z nástěnky a od kamarádů.

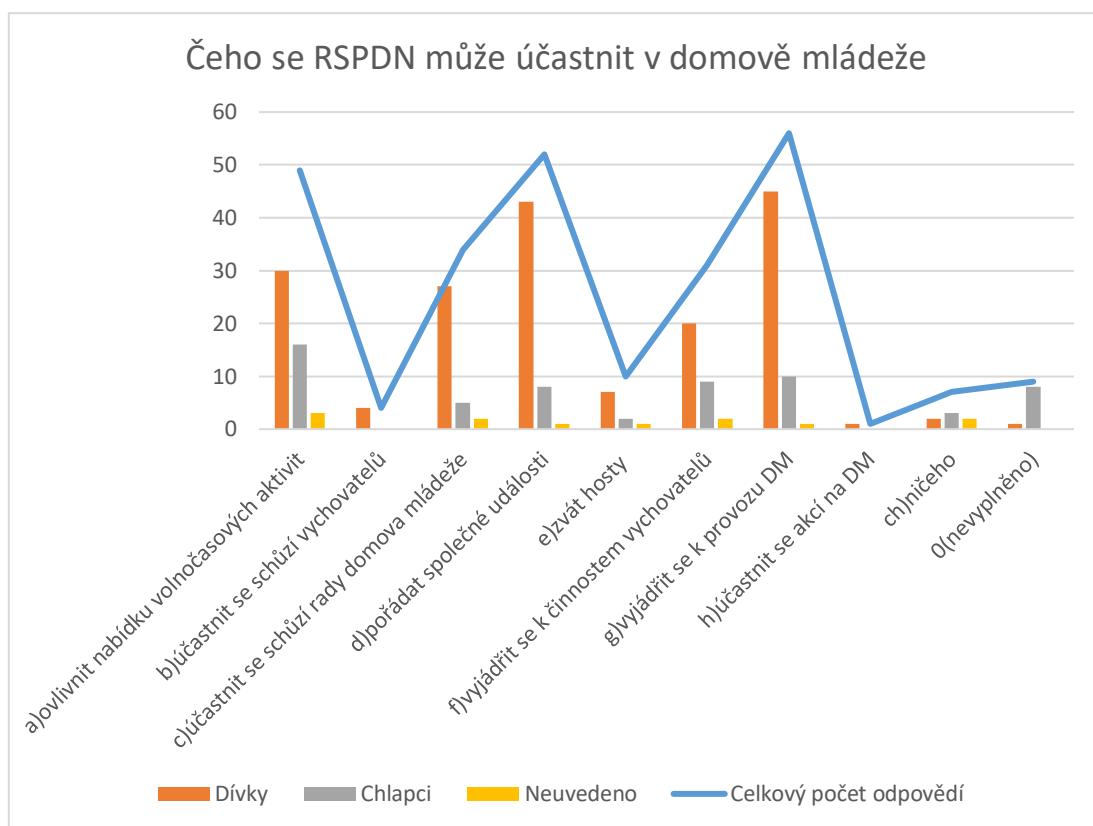

Graf 11 – zjišťování informací na domově mládeže, otázka č.3, jednotlivé domovy.

5.4.2 Účast respondenta na aktivitách domova mládeže

Představeny jsou následně zohledněné možnosti účasti na aktivitách domovů mládeže.

Informovanost se týká povědomí respondentů účastnit se jednotlivých aktivit v domově mládeže. Následující graf zobrazuje výčet možností aktivit na domově mládeže, nejméně zastoupené odpovědi jsou u varianty b) účastnit se schůzí vychovatelů.

Graf 12 – čeho se mohou respondenti osobně účastnit, otázka č. 5.

5.4.3 Korelace podkapitoly 5.4 a hypotézy č. 1

Tato podkapitola se váže na hypotézu č. 1, v níž předpokládáme, že je mládež dostatečně informovaná o možnostech participace na životě domova mládeže.

Zdrojem informací je pro respondenty hlavně personál domova mládeže a nástěnky další kategorií jsou i kamarádi respondentů.

Dostatečná informovanost o participaci na životě domova mládeže zahrnuje možnost zapojovat do různých aktivit domova mládeže. Mnozí respondenti odpovídali kladně na otázku, jak mohou ovlivňovat nabídku volnočasových aktivit, zda se mohou účastnit schůzí samosprávy, pořádat společné akce a vyjádřit se k provozu domova mládeže. Menší počet respondentů uvádí, že mohou zvát hosty nebo se účastnit schůzek vychovatelů. Malý počet odpovědí je zaznamenán u možnosti účastnit se akcí domova mládeže, nicméně důvod k malému počtu odpovědí může spočívat v tom, že kategorie h) a ch) vznikly na základě odpovědí respondentů.

Mládež se zdá být dostatečně informována ze strany personálu domova mládeže. Další otázkou je, zda respondenti se o informace sami zajímají a získané informace i uplatňují, a tedy realizují možnosti, které jim domov mládeže nabízí.

5.5 Spokojenost a přání aktivit respondentů domovů mládeže

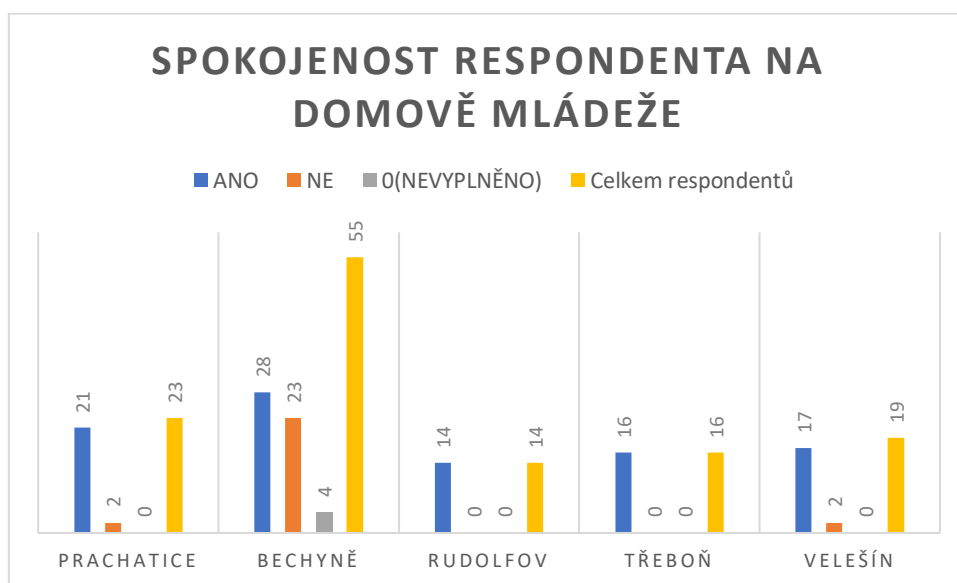
Následující kapitola se týká celkového postoje respondenta vůči domovu mládeže jako celku.

Předpokládáme, že celkový postoj vůči zařízení zahrnuje i postoj respondenta vůči participaci, ve smyslu respondentova postoje vůči své pozici na domově mládeže.

5.5.1 Spokojenost respondentů domovů mládeže

Blíže zohledníme úroveň spokojenosti respondentů z jednotlivých domovů mládeže.

Celková spokojenost na následujícím grafu převládá nad nespokojeností. Největší podíl nespokojenosti je zaznamenán v domově mládeže v Bechyni (kde bylo i nejvíce respondentů). Je důležité zmínit, že spokojenost s životem v domově mládeže je subjektivní pocit. I nespokojení respondenti mohou být aktivními členy společenství domova mládeže a zapojují se do dění domova.

Graf 13 – spokojenost respondentů na domově mládeže, otázka č. 1.

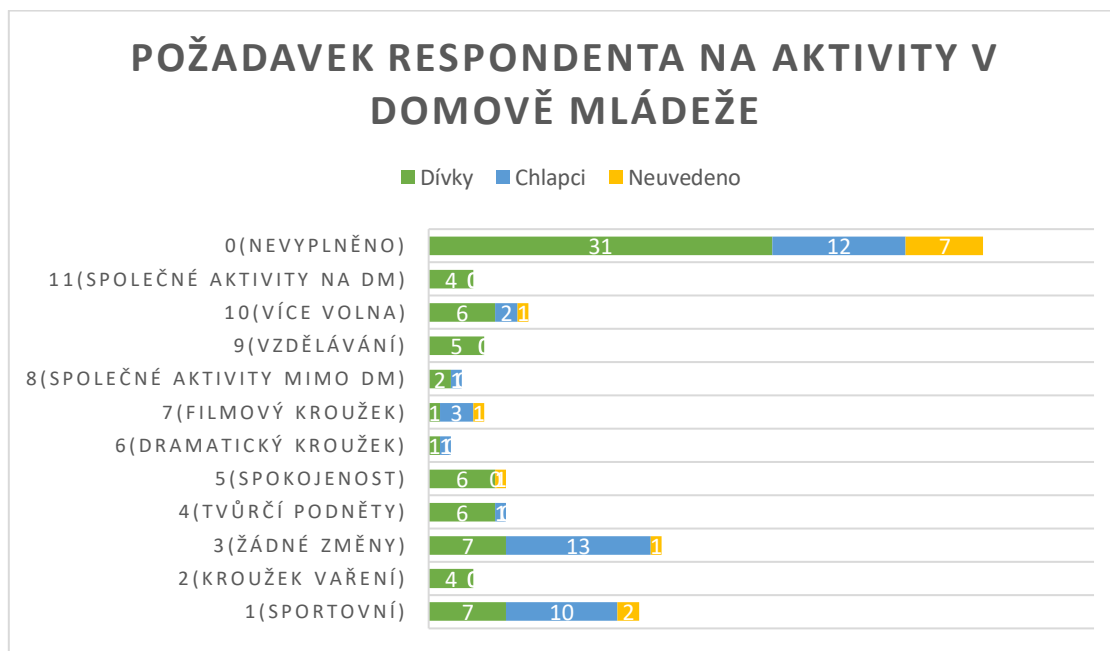
5.5.2 Přání aktivit respondentů v domově mládeže

Nyní představíme aktivity, které by si respondenti přáli v domově mládeže.

Následující graf představuje kategorie požadavků respondentů na aktivity domova mládeže. Je doplňující ukázkou zájmu respondentů o vyjádření svého názoru, k tomu, co by obohatilo život na domově mládeže.

Nejvíce respondentů nevyplnilo tuto otevřenou otázku, i když nebylo na dotazníku uvedeno, že by odpověď byla dobrovolná. Otevřenost této otázky umožňuje pro

respondenty uvést aktivity, nad kterými uvažovaly. Otázka také může odhalit, že respondenti nad navržením a doplněním aktivit nepřemýšleli. Nejpočetnější zaznamenaná odpověď byla, že žádné nové aktivity nevyžadují. Následuje požadavek na větší sportovní využití a ostatní kategorie jsou podobně početně zastoupeny. Nejméně zaznamenané požadavky na aktivity jsou specifické požadavky, např. dramatický kroužek.

Graf 14 – požadavek respondentů na aktivity na domově mládeže, otázka č.6.

Kapitola vypovídající o úrovni spokojenosti a požadavků je zde uvedena pro dokreslení souvislostí spojených s participací na životě domova mládeže. I když míra participace je vždy ovlivněná osobnostními předpoklady i předpoklady podpůrného prostředí, je vhodné brát na zřetel zájmy mládeže. Lidský přístup a kvalitní péče o prostředí domovů mládeže je předpokladem pro harmonický život v domově. Společná ochota podílet se na dění domova mládeže by měla být zájmem všech zúčastněných osob, samozřejmě s ohledem na individuální míru zapojení se a podpory každého jedince. Pozitivní i negativní zkušenost společného soužití se přirozeně může přenést do celého života, proto je vhodné se o pohled na život mládeže aktivně zajímat.

6 Úrovně participace

Kapitola představuje úrovně participace dle znaků zjištěných z výzkumného šetření v kontextu s teorií o participaci. Čerpáme zde z korelací různých otázek, které ve vzájemném spojení vykazují znaky nízké participace a informované spoluúčasti. Celkový obraz o zaznamenaných datech je završujícím prvkem této diplomové práce. Podkapitoly pojednávají vzestupně o znacích nízké úrovně participace až k participaci informované spoluúčasti.

6.1 Nízká úroveň participace

Následující kapitola představuje znaky nízké participace ve zkoumaných domovech mládeže, a to v korelaci různých odpovědí.

6.1.1 Aktivita a zájem o dění domova mládeže

Prezentována je zde aktivita a zájem respondentů o dění v domově mládeže.

Nejdříve zohledníme odpovědi respondentů, kteří se považují za velmi pasivní jedince, je jich 14. 11 % respondentů ze všech domovů mládeže uvedlo, že se považují v rámci života domova mládeže za pasivní jedince. Nejvyšší podíl mládeže považující se za pasivní jedince je v domově mládeže ve Velešíně, kde je nejvíce chlapců technického zaměření. Na tomto domově není ani zřízena participační struktura. Pasivita sama o sobě nemusí znamenat nízkou úroveň participace, nicméně pokud se respondent takto prezentuje, poukazuje to zjevně na nízký zájem respondenta o dění v domově mládeže.

Tabulka 14 – respondenti, kteří se považují za velmi pasivní, otázka č.2.e.

Otázka č. 2.e (respondenti, kteří se považují za velmi pasivní)					
MLÁDEŽ	Dívky	Chlapci	Jednotlivé DM	Celkový počet respondentů	Počet respondentů v %
Prachatice	0	0	0	23	0 %
Bechyně	4	3	7	55	12,7 %
Rudolfovo	0	1	1	14	7,1 %
Třeboň	0	1	1	16	6,3 %
Velešín	1	4	5	19	26,3 %
Celkem	5	9	14	127	11 %

Korelace odpovědí na otázku č. 3 v dotazníku se týkala otázky, odkud se respondenti informují a odpovědi e) a h) vypovídali o informování se z jiných zdrojů, než

nabízí domov mládeže. Přestavení respondenti jako zdroj informací uvedli přátele nebo rodinu. Vidíme, že počet respondentů je vzhledem k celkovému počtu respondentů nízký ve všech domovech mládeže.

Tabulka 15 – respondenti vykazující znaky informovanosti z jiných zdrojů, než poskytuje domov mládeže, otázka č.3.

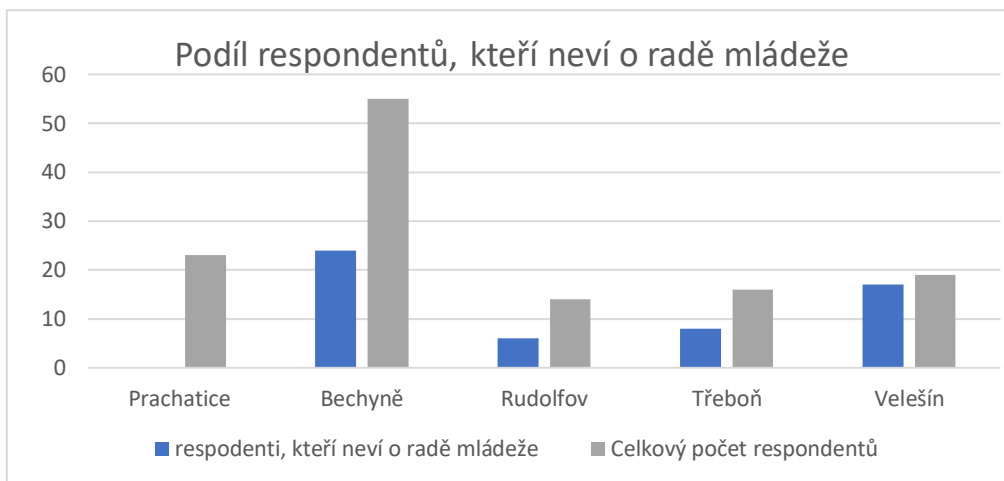
Otázka č. 3. možnosti e), h) Úroveň participace 0 (zaznamenány znaky informovanosti z jiných zdrojů než domova mládeže, malého zájmu, manipulativní úroveň participace)				
DM	Dívky	Chlapci	Neuvedené pohlaví	Jednotlivé DM
Prachatice	2	0	0	2
Bechyně	2	4	2	8
Rudolfov	1	0	0	1
Třeboň	0	0	1	1
Velešín	2	3	0	5
Celkem	7	7	3	17

Důvěra v instituci neznamena automaticky připravenost jedince vstoupit do přímého kontaktu s vychovateli a zjišťovat informace tímto způsobem. Hrají zde roli charakteristické vlastnosti dospívajícího jedince, který v tomto věku ještě vzdoruje autoritě a informace si raději dohledává přes někoho blízkého.

6.1.2 Informovanost o samosprávě

Dalším znakem nízké informovanosti ze strany domova mládeže, je skutečnost, že i přes nepřítomnost samosprávy ve Velešíně se dva respondenti domnívají, že participační struktura existuje. Tudíž je otázkou, jakým způsobem tuto informaci zprostředkovává zařízení mládeži nebo jakým rozsahem samospráva funguje a jakým rozsahem funguje zastupující pedagog na domově mládeže ve Velešíně.

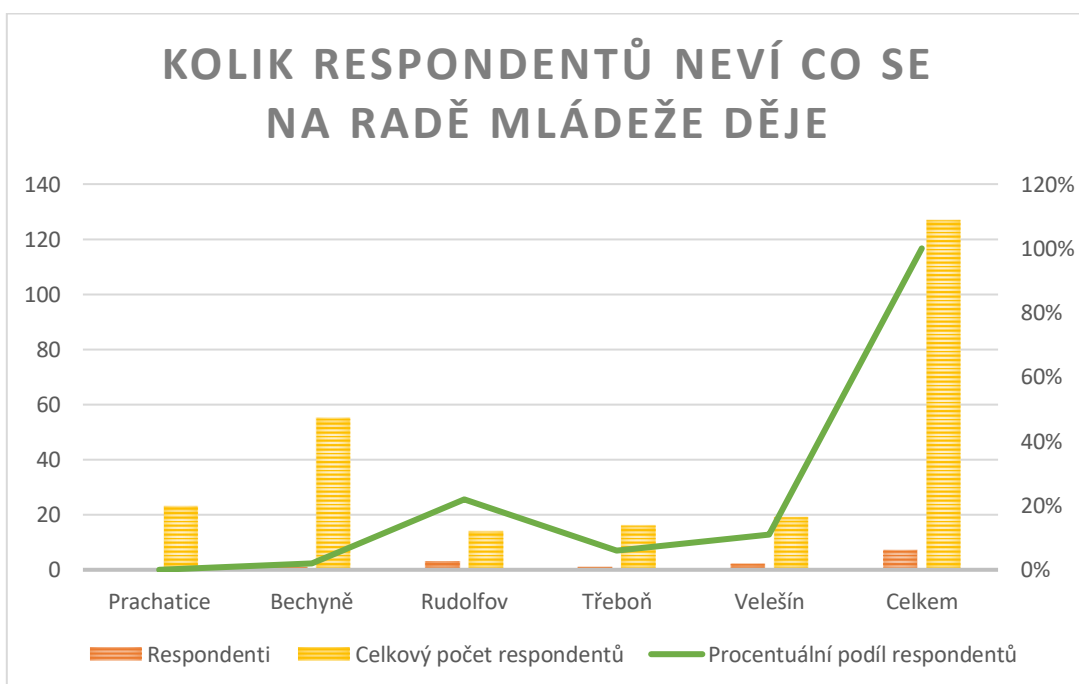
Následující graf zohledňuje počet respondentů z jednotlivých domovů mládeže, kteří nevědí o samosprávě. Jak vidíme respondenti na domově mládeže v Prachaticích jsou všichni informováni o zřízené samosprávě, z toho lze předpokládat, že je mládež dostatečně informovaná a samospráva aktivně funguje.

Graf 15 – respondenti, kteří nevědí o samosprávě na domově mládeže, otázka č. 4.

Neznalost samosprávy na domově mládeže může poukazovat na nízký zájem ze strany mládeže, nicméně může signalizovat i nefunkčnost této samosprávy. Ta se sice prezentuje jako aktivní, nicméně pokud by byla fungující, měla by i zainteresovávat minimální měrou všechny ubytované respondenty.

Další úroveň informovanosti je, že respondent o samosprávě ví, nicméně neví, co je její úlohou. Přesněji řečeno neví, co se odehrává na jejích schůzkách, případně i mimo ně.

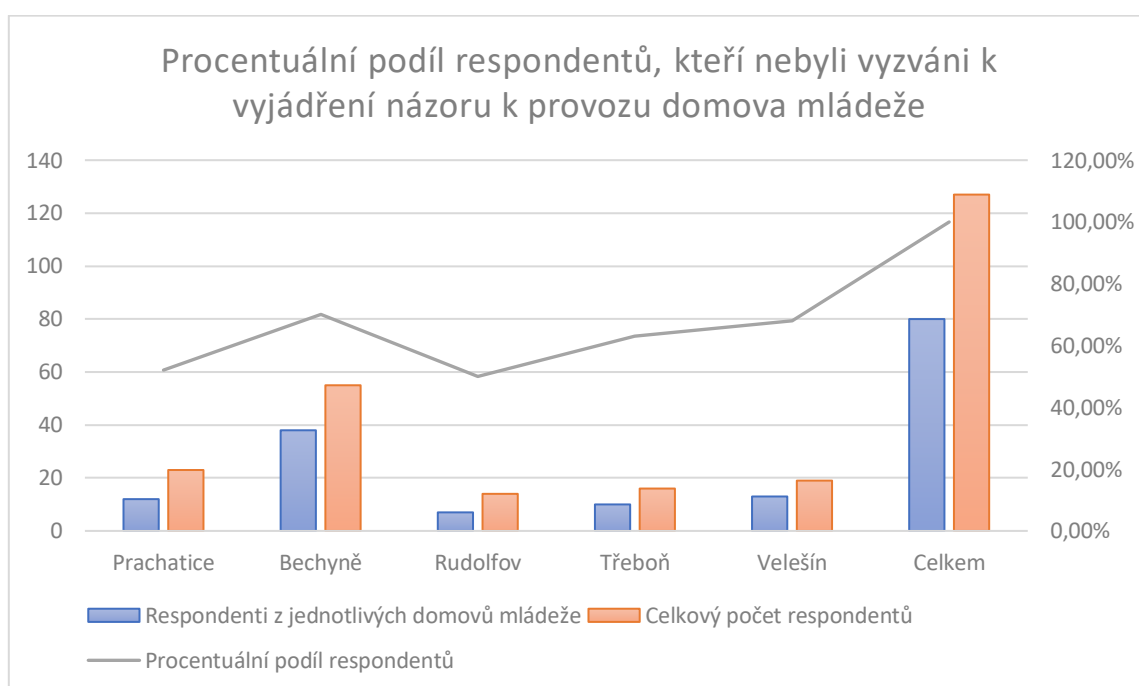

Graf 16– respondenti, kteří neví, co se děje na setkání samosprávy domova mládeže, otázka č. 4.1.f.

6.1.3 Nezájem o spolupráci mezi vychovateli a mládeží na domově mládeže

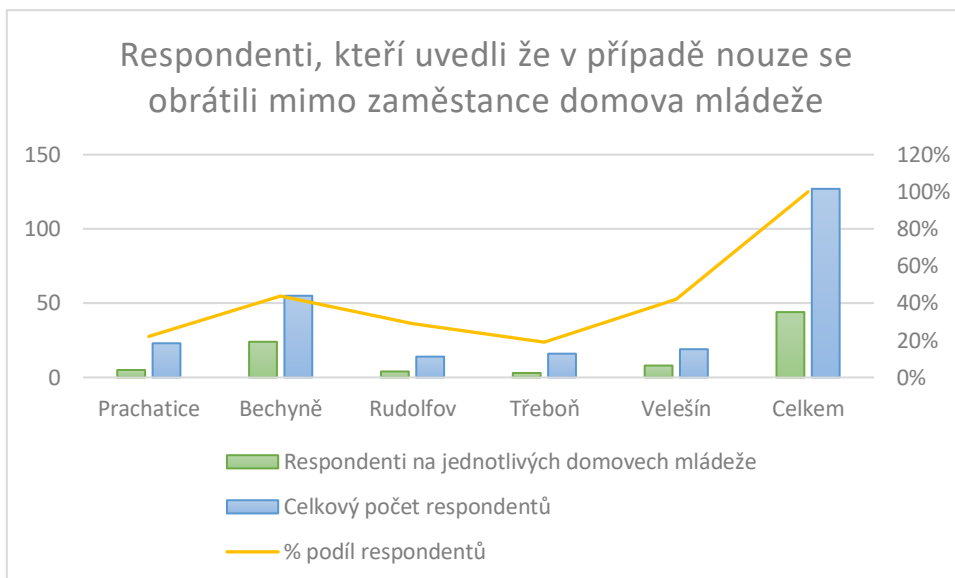
Zohledníme si následně nezájem respondentů o spolupráci s vychovateli.

Ukazatelem nízké úrovně participace je, že respondenti nebyli vyzváni k vyjádření svého názoru. Na grafu vidíme zástupce ze všech domovů mládeže. Celkově je podíl těchto respondentů vysoký. Důvodem může být, že si respondenti neuvědomují, co všechno do oblasti vyjádření názoru s ohledem na provoz domova mládeže patří. Na druhé straně to můžeme chápat jako nízký zájem ze strany vychovatelů ptát se na provozní otázky mládeže. Také to může být pocit respondentů, že se vychovatelé o jejich názor ohledně provozu domova mládeže nezajímají.

Graf 17 – respondenti, kteří nebyli vyzváni k vyjádření se o provozu domova mládeže, otázka č. 7.

Ohled na budoucnost a potřebu řešit nějaké potíže se pojí s důvěrou, na koho se člověk obrátí. Následující graf ukazuje na největší zastoupení respondentů z domova mládeže v Bechyni a ve Velešíně, kteří by se v případě potřeby řešení problému obrátili na jinou osobu než zástupce domova mládeže. Toto vypovídá o důvěře mládeže ve své blízké, o malé důvěře v zástupce domova mládeže anebo o pochybách ohledně spolehlivosti zaměstnanců domova mládeže.

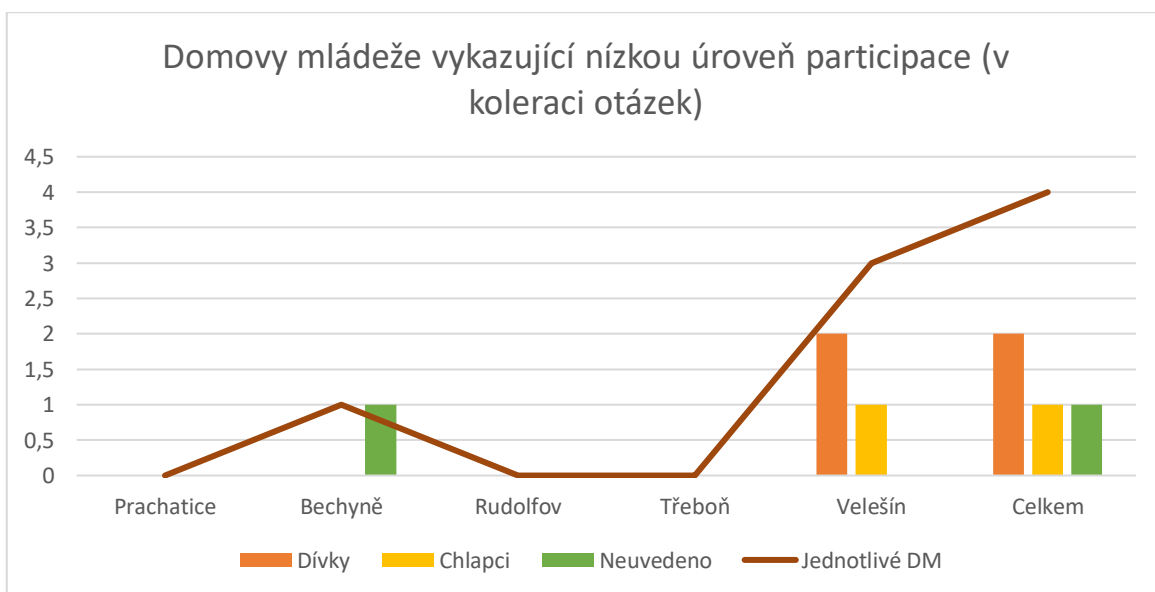

Graf 18 – respondenti, kteří uvedli, že by se v případě potřeby obrátili na osobu nezastupující domov mládeže, otázka č. 8.d.f.h.

6.1.4 Korelace znaků nízké participace

Představeny jsou zde všechny otázky v podkapitole 6.1 ve společné korelaci.

V souladu korelací všech uvedených otázek v této kapitole byl vytvořen graf, který zohledňuje, v jakém domově mládeže byla zaznamenána nízká úroveň participace. Tyto znaky nízké úrovně participace vykazují domovy mládeže Bechyně a Velešín.

Graf 19 – nízká úroveň participace, korelace otázek, otázka č. 2.e.,3.e.h.,4. NE, 4.1. f., 7.NE,8.

Můj osobní pohled, získaný ze sběru dat, byl následující: měla jsem dojem, že vychovatelky domova mládeže v Bechyni přistupují k ubytovaným mladým lidem „pevnou rukou“. Vysoký podíl respondentů z domova mládeže v Bechyni vypovídá o dobrovolně povinné akci – vyplňování dotazníků, čímž ovlivnily volný čas respondentů.

Zařízení ve Velešíně, působilo vybavením mládežnického klubu jako konferenční místnosti, poněkud chladně. Pokud chce ubytovaný jedinec něco změnit, řeší se problém individuální cestou.

6.2 Úroveň participace podporující vyjádření respondentů

Tato podkapitola představuje ty znaky participace, které považujeme za podporující činitele pro vyjadřování mládeže ohledně života domova mládeže, v němž bydlí.

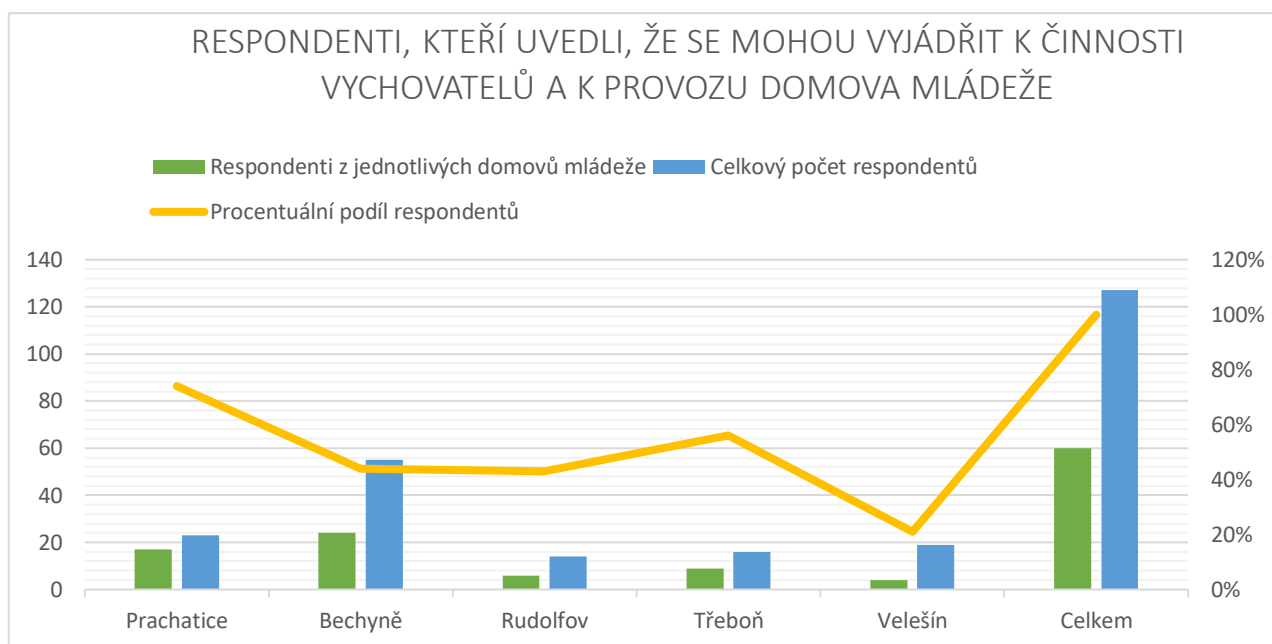
6.2.1 Vyjádření respondentů k provozu domova mládeže

Představeny jsou následně odpovědi respondentů týkajících se jejich vyjádření k provozu domova mládeže.

Můžeme si povšimnout na následujícím grafu, že ve všech domovech je zaznamenána odpověď respondentů vyjádřit se k činnosti vychovatelů a k provozu domova mládeže.

Vyjádření k těmto skutečnostem by mělo být obohaceno o možnost hodnotit i vlastní postavení na domově mládeže, což bylo ve výzkumu zahrnuto pod otázkou č.5 - míry aktivity v domově mládeže.

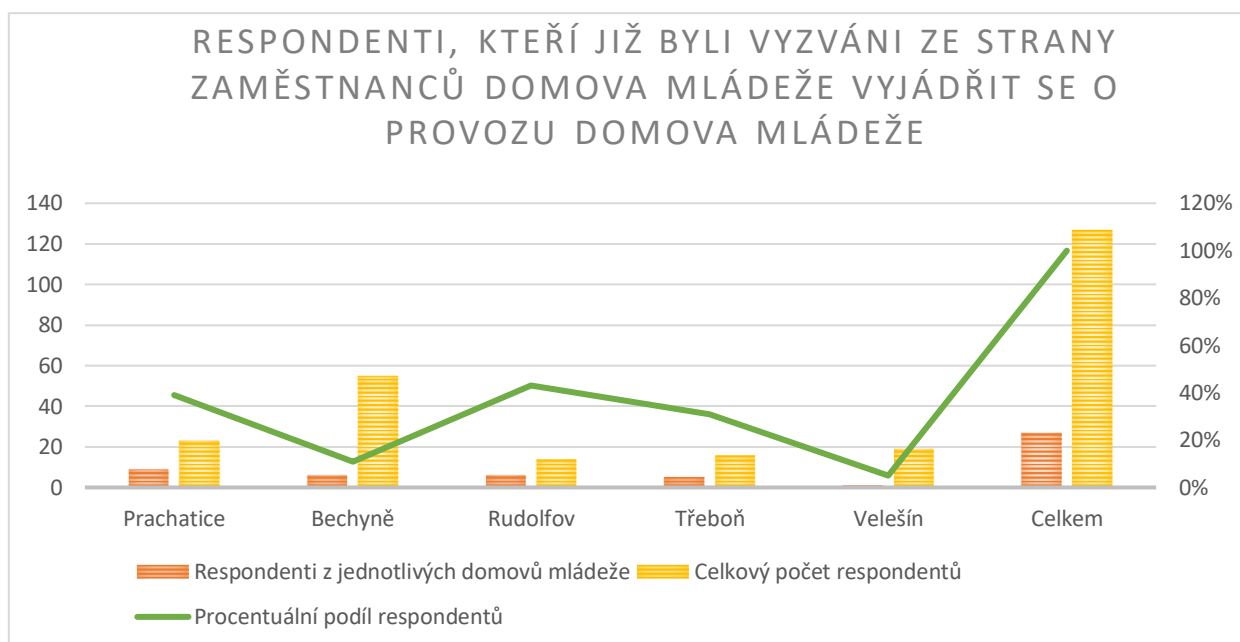
Sebereflexe je podstatnou částí rozvoje participace v kontextu domova či jiné instituce. Tato sebereflexe zahrnuje uvědomění si, v jaké pozici vystupuje respondent vůči domovu mládeže, a zda by mohl a chtěl své pole působnosti rozšířit.

Graf 20 – respondenti, kteří uvedli, že se mohou vyjádřit k činnosti vychovatelů a provozu domova mládeže, otázka č. 5.f.g.

Vidíme, že z celkového počtu respondentů z jednotlivých domovů mládeže, je nejvíce zapojena do vyjadřování se o provozu zařízení domov mládeže v Prachaticích. V tomto domově mládeže studují dospívající na pozice pedagogických pracovníků, a proto je zde vyšší míra zapojení mládeže.

Nicméně nejen domovy mládeže, které ubytovávají budoucí pedagogy, by měli edukovat mládež k participaci. Její šíře se nevztahuje pouze na pedagogickou profesi, ale principiálně na občanskou aktivitu a lidský zájem o odpovědnost za svou roli v určitém zařízení, potažmo ve svém životě. Tento akt je podporou vymanění se jedince z pasivní role a uvědomění si svého podílu na rozvoji celého zařízení.

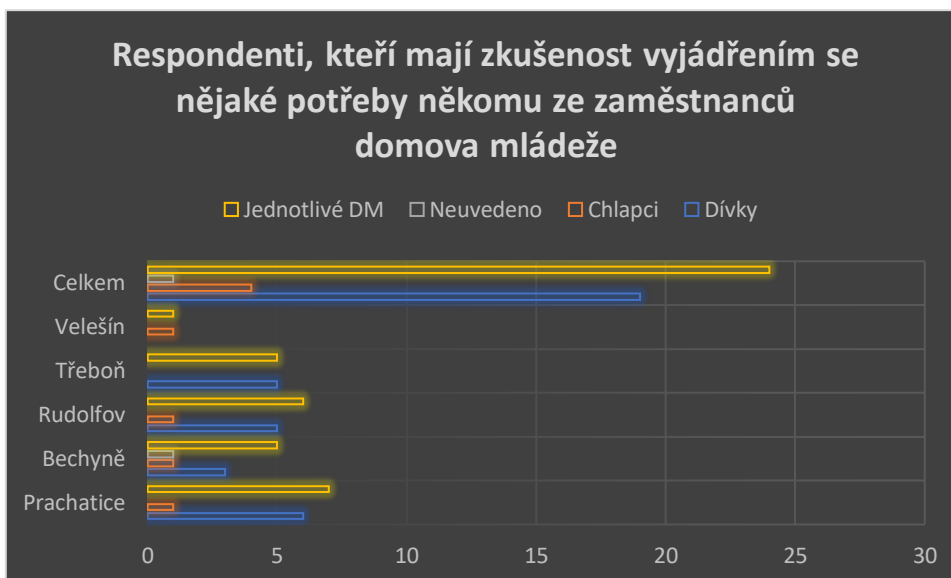

Graf 21 – respondenti, kteří již byli vyzváni, aby vyjádřili svůj názor, otázky. č. 7.ANO,7.1.a,b.

Pokud respondenti měli v minulosti potřebu někomu sdělit nějaký nedostatek, z každého domova můžeme zaregistrovat náznak, že kontaktovali člověka zastupující instituci domova mládeže. Nejnížší úroveň můžeme zaznamenat u domova mládeže Velešín, kde díky tomu, že respondenty tvořili chlapci, je možnou příčinou, že si potřeby změn řešili vlastním úsilím nebo neměli potřebu změnu aktivně iniciovat.

Největší počet této zkušenosti mají dívky z domova mládeže v Prachaticích, kde se evidentně starají o vyřešení problému. Dívky mají větší vlohly citlivosti a potřeby péče o vztahy a prostředí. Z tohoto domova se nejvíce vyjadřovali respondenti, že stojí například o společný stmelovací řízený program s ostatními obyvateli domova mládeže.

Následující graf představuje zaznamenané odpovědi respondentů z jednotlivých domovů mládeže, kteří mají zkušenost, že někdy oznámili nedostatky personálu domova mládeže. Nejvíce vidíme zmíněné respondenty z Prachatic.

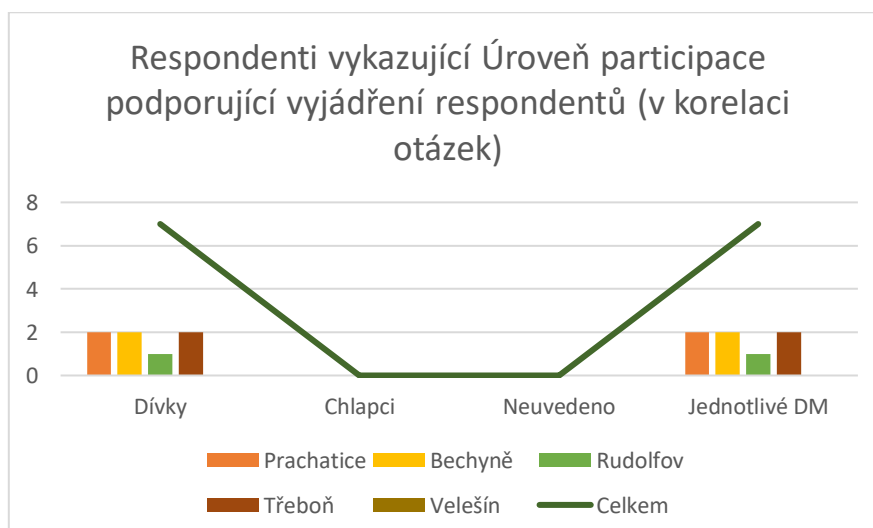

Graf 22 – respondenti, kteří mají zkušenost s tím, že se už vyjádřili někomu ze zástupců domova mládeže ohledně nějaké potřeby, otázka č. 8.a.b.e.g, korelace s 7.ANO,7.1.a.b.

6.2.2 Korelace možností vyjádření se respondentů

Ukážeme si korelace možností vyjádření se respondentů.

Poslední graf této podkapitoly nám zohledňuje zjištěné znaky, které poukazují na jedince, kteří se setkali s podporou vyjádření jejich názoru či podnětu ke změnám. Jak si můžeme povšimnout, zaznamenané jsou pouze dívky, chlapci a jedinci neuvedeného pohlaví se s touto podporou nesetkali vůbec. Jediný domov mládeže, který tento znak nezaznamenal, je domov mládeže ve Velešíně, kde jsou převážně chlapci, a domov nemá zřízenou participační strukturu. Tento graf je korelací většího počtu otázek a podíváme-li se na každou otázku zvlášť, uvidíme, že i ve Velešíně jsou zaznamenané znaky podporující vyjádření mládeže, byť na velmi nízké úrovni.

Graf 23 – respondenti, kteří vykazují úroveň participace podporující vyjadřování respondentů, otázky č. 5f.g., 7.ANO, 7.1. a.b., 8.a.b.e.g., 9.2.1. -1,2,3,5,6.

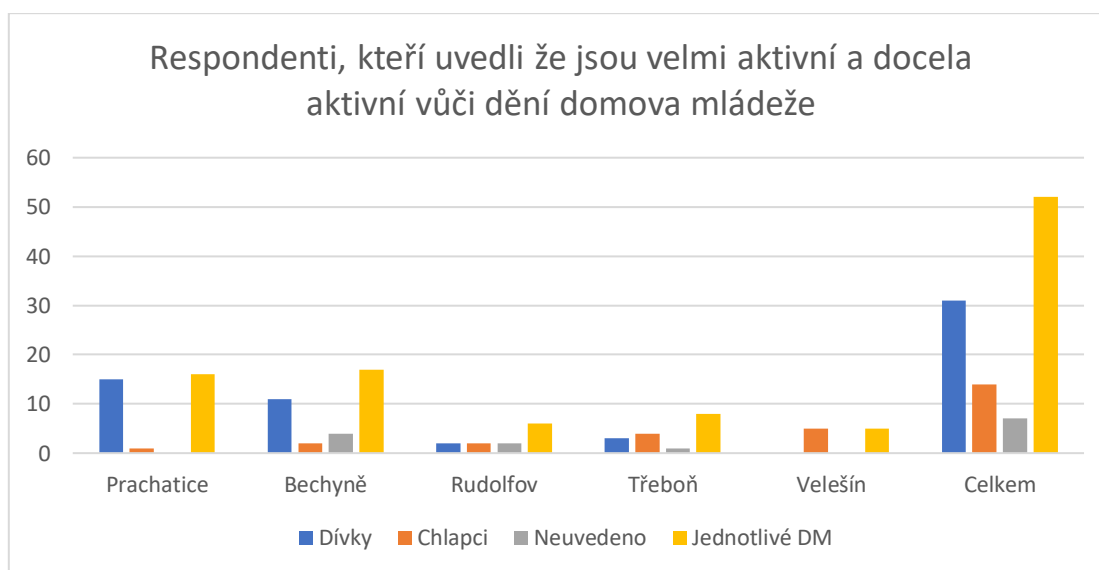
6.3 Úroveň participace informovaná spoluúčast

Následující kapitola pojednává o nejvyšše zaznamenané úrovni participace, totiž úrovni v součtu znaků, které tvoří v celku informovanou spoluúčast.

6.3.1 Aktivita respondentů a přehled o možnostech aktivit domova mládeže

První zohledněný graf této kapitoly nám představuje respondenty, kteří se považují za aktivní jedince v domově mládeže.

Můžeme si povšimnout, že jsou zde respondenti ze všech domovů mládeže. Míra zapojení respondentů na dění v domově mládeže je dána osobnostními rysy každého jedince. Považuje-li se nějaký jedinec za velmi aktivního, může to být chápáno jako určitý zájem o dění na zařízení. Zájem ubytovaných o provoz domova mládeže je znakem participace, neboť zájem jedince je předpoklad pro participativní spolupráci mládeže s domovem mládeže.

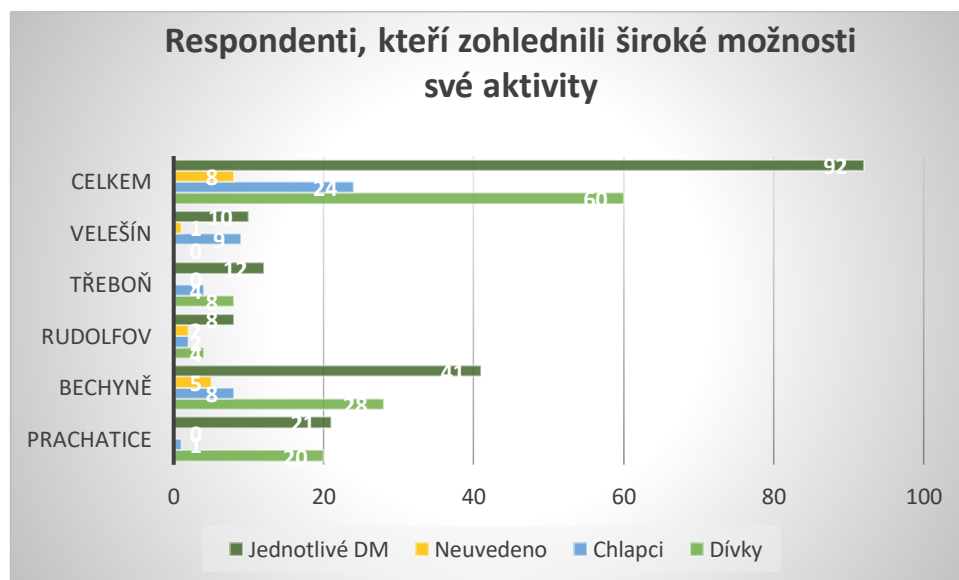

Graf 24 – respondenti, kteří zaujímají aktivní a docela aktivní pozici na domově mládeže, otázka č. 2.a.b.

Respondenti v grafu 25 zohlednili široké možnosti aktivit na domově mládeže. Patří mezi ně ovlivňování volnočasových aktivit, vyjadřování se k činnosti vychovatelů, pořádání besed a podobných setkání. Zohlednění možností aktivit, do kterých se může respondent zapojit je velmi důležité z hlediska informovanosti. Hraje zde i podstatnou

roli jakou formou jsou tyto možnosti mládeži sdělovány. Pokud jsou vysvětleny a zohledněny při nástupu každého jedince do domova mládeže a stále mládeži na očích, jako např. na poutavě vyobrazené nástěnce, pak můžeme považovat způsob sdělování těchto možností za dostatečný.

Ohled na informovanost jednotlivců ohledně možností na domově mládeže je samozřejmě nejúčinnější přes osobní kontakt. Je otázkou, do jaké míry má každé zařízení možnosti aktivity realizovat, ať už kvalifikovaným personálem či prostorovým a materiálním vybavením. Nicméně si myslím, že pokud mají zaměstnanci zájem o různorodé nabídky aktivit, odpovídající potřebám mládeže, mohou kontaktovat externisty z různých portálů neformálního vzdělávání. Jinou možností je se samostatně vzdělávat skrze četbu odborné literatury, anebo navštěvovat vzdělávací kurzy určené pro další vzdělávání pedagogů, a tím rozšířit nabídku aktivit pro mládež. Požadavky na aktivity by měly být totiž vyváženy zdravým pohledem vychovatelů, které aktivity budou přínosné z hlediska jejich dlouhodobého důsledku. Například promítání filmů se může zdát z určitého pohledu jako nepřínosné, nicméně samotný film je součástí dnešní kultury mládeže a pomáhá formovat jejich osobnost. Promítání by mohlo být doplněno neformální besedou s kritickým ohledem na film a možné spojitosti se životem.

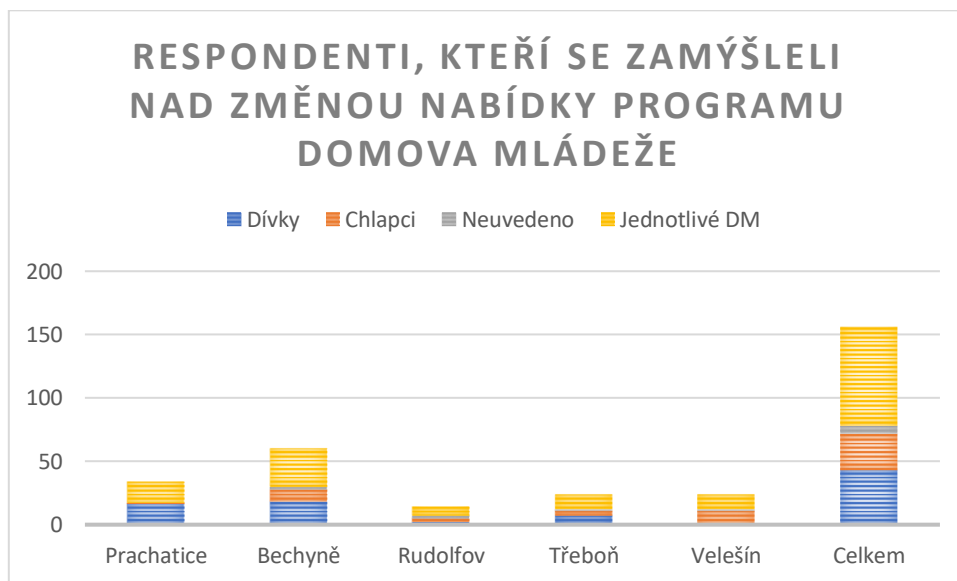

Graf 25 – respondenti, kteří vytvořili široké spektrum možností využití času v domově mládeže, otázka č. 5.a-g.

Tvorba nabídky aktivit se ideálně může přenechat mládeži. Mladí lidé překypují nápady. Při vhodném uchopení jsou to velmi kreativní a užitečné nápady, jen je nutné je doplnit metodickou oporou ze strany personálu, aby byly dotaženy až k reálné podobě.

Návrhy na rozšíření nabídky aktivit na straně mládeže můžeme na následujícím grafu vidět ve všech domovech.

Nástěnka na viditelném místě by mohla obsahovat možnost napsat, nebo nakreslit vysněnou aktivitu nebo událost společně s konstruktivním návodem k jejímu uskutečnění jako přesný datum a čas, místo, materiální potřeby, personální obsazení, a jiné. Vyhodnocování takových příspěvků, které budou schváleny a podpořeny k realizaci by mohlo probíhat skrze rozhlas v nějaký pravidelný čas, například jednou měsíčně.

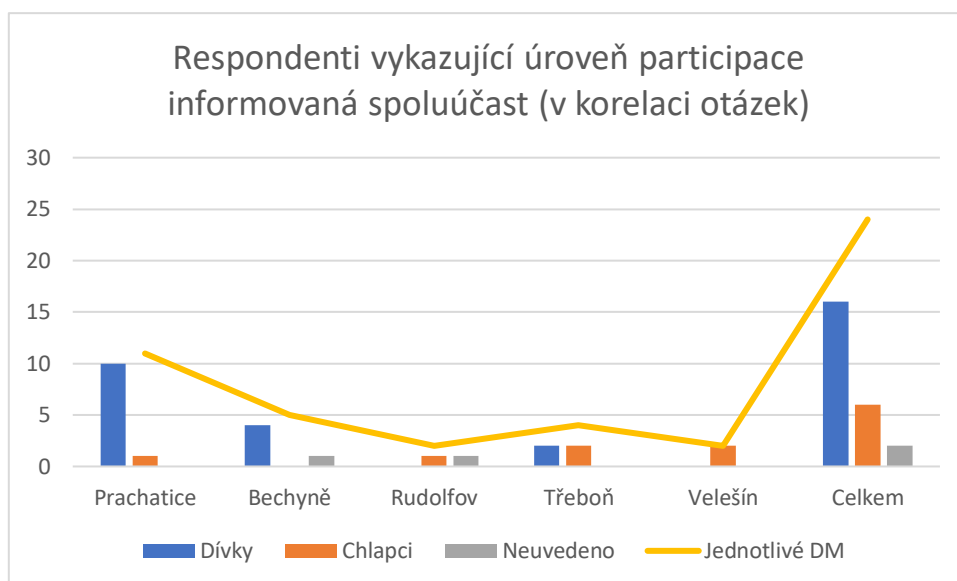

Graf 26 – respondenti, kteří uvedli nabídku oživení aktivit na domově mládeže, otázka č. 6.(krom 0).

6.3.2 Korelace znaků poukazující na zájem domova mládeže i mládeže o spolupráci

Zohledníme-li tedy součet zmíněných znaků můžeme skrze následující text nahlédnout, že každý domov mládeže v různé míře zaznamenal tyto znaky.

Informovaná spoluúčast zahrnuje informování respondentů ohledně možnosti nabídky aktivit domova mládeže a zamyšlení se nad obohacením této nabídky. Dále také zohledňuje vlastní míru spoluúčasti na aktivitě domova mládeže. Největší míra zaznamenaných znaků byla v domově mládeže v Prachaticích. V ostatních domovech, byla zjištěna nízká míra znaků.

Graf 27 – respondenti v součtu korelací kapitoly 5.7, otázky č. 2.a.b., 5. a-g, 6. (krom 0).

Úroveň participace ovlivňují vnější i vnitřní činitele. Ohraničené mantinely činnosti domova mládeže, personální obsazení a vedení domova mládeže vytváří prostor pro participaci.

Základ je dle mého mínění zainteresovat personál do participativního přístupu, podporovaného ze strany státu, např. formou školení v celém jeho teoretickém a praktickém rozsahu.

Je snadné říci, že něco nelze. Mnohem těžší je hledat cestu a nepředstavitelné přeměnit v realitu. Díky bližšímu poznání participace je vidno, že to lze realizovat. Tajemství participace je skryto v malých a cílevědomých činech.

7 Závěrečná interpretace

Požadavky na efektivní participaci nejsou malé, kladeny jsou zejména požadavky na vytvoření přívětivého prostředí pro mládež a následný aktivní kontakt s ní. Jedná se zde o pohled na edukační proces s přizváním pohledu samotných účastníků a efektivní využití jejich podnětů k obohacení celého procesu. Závěrem chceme shrnout prvky participace vyskytující se v prostředí domova mládeže. Jejich začlenění do edukační činnosti může zařízení a mládež obohatit o odpovědnou svobodu.

7.1 Participace ve vztahu k vychovateli

V otázce realizace efektivní participace je nutné, aby pedagog změnil pohled na pasivní pozici vychovávaného. Přestože má dospívající zkušenosti odpovídající jeho věku, neznamená to, že by byla kvalita jeho nápadů nevýznamná. Vztah pedagoga a edukanta by měl být rovnocenným a vzájemně se obohacujícím výchovným procesem. Nabídkou aktivní spoluúčasti mladému člověku je umožněno získat potřebné zkušenosti a rozvíjet se pro vstup do světa dospělých.

Činitel, který neumožňuje pedagogovi vnímat dospívajícího člověka jako rovnocennou bytost, má své determinanty v socializačním, hierarchickém, komunistickém případně v postkomunistickém výchovném stylu. Tímto procesem si většina vychovatelů starší generace prošla, a tak je zakořeněna i v dnešní výchově.

Organizace aktivit v kooperaci s mládeží obnáší určitě více času, rozsáhlejší přípravu a celkově více vynaložené energie. Uvědomuji si, že je jednodušší cesta, aby se této neparticipativní role zhostil pedagog sám. Zde je třeba zdůraznit sebereflektivní činnost pedagoga, který se nepovažuje za všeznalého člověka. Každý v rámci vychovatelské profese se setkává s nečekanými situacemi. Reakcí na nepředvídatelnost charakteru této profese může být otevřenost vůči neustálému osobnostnímu rozvoji. Dnešní společnost se totiž neustále vyvíjí a nové generace jsou ovlivňovány jak minulými, tak současnými společenskými fázemi.

Pedagog by si měl uvědomovat své důvody k výkonu své profese a zamýšlet se nad hodnotami, které svým chováním reprezentuje. Každý totiž vyjadřuje hodnoty, např. svým jednáním, ať už si je toho vědom anebo nikoliv. Je to zřetelné v přístupu řešení každodenních úkolů, situací a mezilidských interakcích. Jestli je řeší se zájmem o nalezení přívětivé cesty pro všechny zúčastněné anebo činnost vykonává, aby zkrátka byla jen vykonána. Ovlivňujících faktorů je zde mnoho, od osobnostních předpokladů,

zkušeností přes nastavenou pracovní morálku v pracovním kolektivu až po zájem vedoucího pracovníka o zaměstnance a jejich odvedenou činnost.

Zapojení mládeže do odpovědné role provází chyby, které jsou ale nutnou součástí procesu učení. Poučení se z jejich rozsahu může přinést dlouhodobý přínosný efekt. Pokud se pedagog snaží přehnaně vyvarovat chyb, může vzniknout důsledek v podobě odporu vůči aktivní spolupráci s mládeží. Tato skutečnost je nechtěným efektem, který doprovází tvorbu a realizaci vzdělávacích aktivit, ze kterých by měl vyjít nějaký výstup či veřejná prezentace. Vidina dokonalé prezentace se může stát důležitější než projekt sám. Proces, který je spoluvytvářen mládeží i vychovateli může být za předpokladu pečlivé facilitace doveden k dokonalé podobě. Při participativní formě sdílí vychovatel dohled s mládeží a vkládá důvěru v jejich odpovědný přístup.

7.2 Veřejné sdílení projektů

Následně budou představeny aspekt sdílení výstupu z participativních projektů.

Administrativní aspekt vychovatelské profese může být v omezeném pohledu považovat za zbytečnou činnost a pokud není smysluplná v celé její šíři, může to tak i být. Avšak může sloužit v kontextu participativních aktivit jako dovršující prvkem zakončení společné spolupráce a inspirovat ostatní k iniciaci podobných aktivit.

Bohužel v oblasti participace v České republice je nedostatečné zázemí pro sdílení participačních projektů na poli neformálního i formálního vzdělávání. Doufejme, že se tento fakt změní a bude více pedagogů, a to nejen z řad zástupců alternativních vzdělávacích systémů, kteří budou veřejně sdílet své participační projekty.

7.3 Participace v domově mládeže v kostce

Podpora participace na státní úrovni je přítomna, ačkoli následně samostatná instituce – domov mládeže, si musí podrobnosti dohledávat samostatně. Z tohoto hlediska je na instituci, jaké vynaloží úsilí komplexně seznámit vedení a veškerý personál s implementací a systémem plánování participativního přístupu. Zohlednění kurikula zahrnující participaci by se mělo projevit i v přesné specifikaci ve vnitřním řádu zařízení a v jeho školním vzdělávacím programu.

7.3.1 Prostředí domova mládeže

Vybavení prostředí je neméně důležitou součástí života domova mládeže. Jedná se nejprve o základní bezpečnostní a hygienické klima na které dále lze navazovat estetickou stránkou odpovídající nejen představám personálu domova mládeže, ale také ubytované mládeži.

Sociální síť a s ním spojené připojení k internetu je evidentně základním požadavkem mládeže, a tak by se zaměstnanci měli pokusit o jeho úplné pokrytí. Pokud se některým pedagogům nezamlouvá to, jak mladí lidé tráví čas na telefonech, mohli by se zamyslet jaké mají možnosti trávit příjemně čas v prostředí živém. Čas strávený ve virtuálním světě není sám o sobě problém, pokud jej není přemíra. Potíž je v kritickém pohledu vůči sdíleným informacím a hrozby kyber šikany, proto jsou na místě výchovné aktivity vzdělávající v oblasti mediální výchovy.

Prostředí domova je specifické na základě vztahů, které mezi sebou vychovatelé a mládež navazují. Prostředí by mělo být podnětné pro neformální setkávání mládeže s ohledem na jejich zájmy, specifické potřeby i přání. Domov mládeže by měl být místem kde se cítí mládež, v rámci možností, jako doma. Ve smyslu fyzického a psychického bezpečí možnosti trávit čas ve skupině i o samotě.

7.3.2 Samospráva domova mládeže

Vytvoření samosprávy, tedy skupiny dospívajících, kteří zastupují hlas ubytovaných a fungují jako informační transfer důležitých informací ohledně domova mládeže, je předpokladem pro fungující participaci.

Fungování samotné samosprávy je náročnější, neboť potřebuje neustálou péči a inovativní projekty obohacující životní prostředí domova mládeže. Aktivita vychovatelů i zvolených zástupců mládeže určuje i míru aktivity samosprávy. Ze zjištěných dat je viditelné, že samotné zřízení samosprávy je málo efektivní, když o ní ubytovaní domova mládeže nemají ponětí. Pravidelnost setkání a prezentování výstupů z těchto setkání může být oživujícím prvkem samosprávy domova mládeže. Příznivé pro aktivitu mládeže by mohlo být i veřejné přizvání mládeže i mimo zvolené členy samosprávy.

Členové samosprávy by aktivitu samosprávy mohli podporovat realizací anket ohledně spokojenosti mládeže v kontextu aktuálních potřeb. Získané odpovědi by byly viditelně shrnuty na nástěnce. Zájem o názor mládeže by měl být viditelný v první řadě u vychovatelů domovů.

Pořádání neformálních setkání je důležitou součástí podpory vzájemných vztahů. Setkání se můžou organizovat k příležitostem osobním – narozeniny a svátky. Slavení se nejvíce projevuje změnou atmosféry domova, a to doplněné příhodnou výzdobou k příležitosti slavení i státních svátků a důležitým životním obdobím. Takovým obdobím je i ukončení školy a s ním spojený odchod z domova mládeže.

Další možností je i zástupce z řad vychovatelů, který podporuje participaci sběrem podnětů k vylepšení a diskuzi přímo od mládeže. Nicméně všichni vychovatelé jsou v kontaktu se svými výchovnými skupinami, tudíž by se jednalo o funkci putovní, která by se v nastaveném časovém intervalu přesouvala z vychovatele na vychovatele. Vychovatelé mají pravidelné schůzky ohledně provozu domova mládeže, kde mohou kromě základních bodů jednání být i podněty ze strany mládeže. Takovou funkci by bylo vhodné specifikovat a podporovat ze strany vedení, zohlednit i ze strany náplně pracovníků domova mládeže v příslušné legislativě.

Zájem o participační strukturu je znatelný pouze v domově mládeže, který vzdělává budoucí pedagogy. Doufejme, že se představa o odpovědnosti rozšíří z budoucích pedagogů na všechny. Spolupráci s institucí by měl zažít každý člověk, nejen pedagog, protože se jedná o sdílení odpovědnosti za rozhodnutí týkajících se života celé společnosti.

7.3.3 Informovanost domova mládeže

Informovanost a porozumění celému procesu je nezbytná u všech zúčastněných stran. Vedení může dát v základu podporu vytvoření rámců, ve kterých se bude participace pohybovat. Stanovit může i zohledněné výstupy z této oblasti činnosti ve formě shrnujících zpráv či prezentace a zveřejnění jednotlivých projektů domova mládeže na webových stránkách domova. Informace by měli být přístupné rodičům ubytované mládeži, která by měla být srozuměna s činností odehrávající se na domově mládeže.

System hodnocení celého zařízení, vystupování vychovatelů a sebereflektivní hodnocení vlastního vystupování mládeže jsou podněty, které umožňují zkvalitňovat společnou spolupráci do budoucna. Právo na hodnocení má každý ubytovaný domova mládeže, nejde o reprezentativní vzorek, ale o vyjádření se všech.

Informovanost zahrnuje i rodiče, kteří by měli mít představu o zájmech instituce, ve které jejich dítě stráví část života. Díky jejich úzkému kontaktu se zařízením může probíhat

Vychovatelé jsou základním zdrojem informací. Pokud si vychovatelé tento fakt uvědomí, mohou prohloubit obsah sdělení i v kontextu participační struktury.

7.3.4 Výměna názorů k provozu domova mládeže

Preferencí mládeže je vrstevnická skupina, proto je důležité umožnit a podporovat vzájemné setkávání v prostorách budovy zařízení.

Hraní deskových her, společné sportování, tanec a poslech hudby jsou aktivity, které odpovídají potřebám mládeže. Podněty k možnosti neformálního setkávání mládeže i mládeže s vychovateli je možné vytvářet ve spolupráci s mládeží. Neboť je třeba vycházet z názorů mládeže daného zařízení a možností personálních, finančních a prostorových.

Pravidla a denní harmonogram domova mládeže je pro některé dospívající těžké přijmout. Systematicky sestavený řád je základem pro fungující soužití vychovatelů a mládeže. I když inspirací nám mohou být alternativní školské systémy jako Summer Hills⁵⁵, kde je vnitřní řád neustále aktualizován, a to všemi členy instituce a všichni – učitelé i žáci mají stejné hlasovací právo. Takový způsob fungování zařízení stojí na předpokladu, že všichni považují společné tvoření pravidel za důležité a jsou ochotni sdílet moc v celé šíři s mládeží. V našich podmínkách by byla taková realizace náročná, pokud není mládež už zvyklá spolupracovat s i institucí i ze školního prostředí. Příkladem takové školy je Donum Felix⁵⁶ ve středních Čechách.

Podpora dialogu je dalším prvkem, který by měl doplňkové formy, jako např. schránka důvěry, místa na nástěnce umožnit vyjádřit svůj názor, nebo systém hodnocení veřejně a viditelně přístupný všem obyvatelům. Ovšem nejde o to, něco nastavit a nechat to svému osudu, ale pravidelně při stanovených příležitostech si to společně zhodnocovat a realizovat např. požadované změny, navržené projekty.

Inspirací nám může být zřízená webová platforma pro občanskou aktivitu v Brně, jejíž podoba velmi přehledně a užitečně nabízí pomoc na cestě k participaci.⁵⁷

⁵⁵ Summer Hills je internátní škola ve Velké Británii, kde si studenti sami volní obsah vzdělávání a jsou tímto způsobem podněcovány v nalezení vlastní vnitřní motivace a kompetenci řídit si svůj proces učení.

⁵⁶ Donum Felix je svobodná státní základní škola České republiky, která se inspirovala fungování SummerHill. Je zde kladen důraz na autonomní řízení procesu učení.

⁵⁷ Dostupné na webových stránkách:

<<http://www.chcutovbrne.cz/?fbclid=IwAR2LBX1rmgENT4HWpRoC5fdLNanChivQcePaQh3jrsc7jtZfNQdZO0DnibM>>

Závěr

Cílem diplomové práce bylo představit participaci v domově mládeže, představit si pojem participace, definovat úrovně participace a představit jeho historický kontext. Skrze výzkumné šetření také nastínit možnost zkoumání této skutečnosti.

Dosažení stanoveného cíle práce bylo skrze analýzu odborné literatury zabývající se participací českého i zahraničního původu. Vytvořením designu výzkumu, realizací a vyhodnocení dotazníkového šetření. Tato práce byla doplněna výzkumným šetření, aby bylo možné poukázat na všechny souvislosti participace.

Je potřebné, aby participace byla v první řadě podporována státem, pokud zde podpora je, pak je třeba definovat postup jeho podobu. Informovanost musí v první řadě přijít ke všem vzdělavatelům, kteří vytvoří příležitost pro osvojení si principů participace. Osvojení si principů participace by nemělo zůstat u slov, ale mělo by prakticky vytvářet projekty, které zvýší povědomí o participaci. Pokud je člověk znalý dokumentů, které tvoří systém každého zařízení, a je v nich zřízena samospráva, pak by mohla přirozená zvědavost člověka přivést k hlubšímu zájmu o funkčnost samosprávy. Samospráva umožňuje přijmout edukanty, jako odpovědné partnery k tvorbě podmínek pro společné aktivity vedoucí k posílení osobní autonomie.

Materiální podmínky a charakter budov, ve které mládež žije, ovlivňuje, jak bude život na takovém místě probíhat. Když jsem navštěvovala domovy kvůli vyplnění dotazníků, z některých budov na mě dýchal ještě komunistický duch budov i klubů pro mládež. Nerada bych, aby vyznělo, že si myslím, že peníze a materiální podmínky všechno zachrání – to nikoliv. I kdyby prostředí bylo krásné, moderní a útulné, ale lidé zkažení, pak i to prostředí by bylo zkažené. Mou snahou je poukázat na celek, který personální zastoupení a materiální vybavení tvoří.

Mládež je zvyklá ze školy na hodnocení, málokdy je také sama vyzvána k hodnocení. Přitom jsou to lidé, kvůli kterým školy existují a kde se zužitkovávají jejich názory, postřehy a postoje. Konstruktivně podané hodnocení je náročné obdržet i od dospělého jedince, natož od dítěte nebo dospívajícího. Avšak pokud bude doprovázen k tomu, aby to hodnocení sestavil dle kritérií, které mu kompetentní dospělý poskytne, může vypovídat o zajímavých skutečnostech. Hodnocení, které by se netýkalo jen samotného celku, ale vystupování vychovatele, srozumitelnosti jeho argumentů a samotné aktivitě mládeže.

V souvislosti s demokraticky výchovným přístupem je participace jeho nezbytným jádrem. Cílem této diplomové práce nebylo jen představení participace jako nástroje k aktivnímu občanství, ale spíše poukázáním na důležitost převzetí odpovědnosti za svou svobodu a realizaci svobody v kooperaci s institucemi, které nás formují, jako jsou např. výchovná zařízení.

Malá zkušenost se spoluprací s jakoukoliv institucí dává vznik pasivitě a odstup od aktivního ovlivňování podmínek daných institucemi. Náš život zahrnuje odpovědnost, kterou máme v každé myšlence, v každém slovu i činu.

Ze srdce přeji každému, ať vezme odpovědně, a přeci hravě život v celé jeho šíři do rukou a vychází vstříc druhým se záměrem obohatit všechny zúčastněné. Obohacení chápe každý ovšem v jiných souvislostech, a tak je důležité, aby vznikl prostor pro otevřenou komunikaci. Ta nemá být přítěží, ale nezbytným prvkem demokratické společnosti, která bere ohledy na hodnotu každého jejího člena.

Laskavost, péče, zájem a láska jsou podmínkou lidské participace, která nemá být dalším měřitelnou honbou za efektivním výchovným činitelem, ale je to připomínka podílu moci a možné pomoci k odpovědnému a naplněnému životu. Jedná se o výzvu pro všechny pedagogy, aby hleděli na dospívající jedince v celé jeho lidské hodnotě a důstojnosti, a nikoliv jen na základě obsahu vykonané činnosti. Každý má přeci nadání pro jinou oblast a málokdo vyniká úplně ve všem.

Vypracování diplomové práci shledávám přínosné, co se týče nových dovedností se zpracováním získaných dat z výzkumného šetření a prohloubení znalostí o tématu participace. Věřím, že téma participace bude čím dál tím více aktuální a snad více rozšířené na poli formálního i neformálního vzdělávání.

Diplomová práce by mohla být v budoucnosti obohacena o zjištěný pohled ze strany vychovatelek a rozhovoru s řediteli domova mládeže.

Seznam použitých zdrojů:

Monografické publikace

- DEWEY, John. *O pramenech vychovatelské vědy; s dodatky o výchovných ideálech a filosofii výchovy*. Přeložil J. GWARDIAN. Praha: Samcovo knihkupectví, 1947. Ozvěny / Knihnice filosofická a sociologická [Samcovo knihkupectví, edice].
- FLETCHER, Adam. *Meaningful student involvement: The Guide*.
- HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
- JEFFS, Tony a Mark K SMITH. *Informal education: conversation, democracy, learning*. 3. NPM, 2005. ISBN 1-900219-29-8.
- KAPLÁNEK, Michal. *Animace: studijní text pro přípravu animátorů mládeže*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0565-4.
- KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.
- MADZIA, Roman. *George Herbert Mead: tělo, mysl a svět*. V Praze: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-784-2.
- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 3. aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
- SCHAUB, Horst a Karl G. ZENKE. *Wörterbuch Pädagogik*. 2000. ISBN 9783423325219.
- SMĚKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení [i.e. zrcadle] vědomí a jednání*. 3., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2009, 523 s. Studium. ISBN 978-80-87029-62-6.
- STANGE, Waldemar; TIEMANN, Dieter. Alltagsdemokratie und Partizipation: Kinder vertreten ihre Interessen in Kindertagesstätte, Schule, Jugendarbeit und Kommune, 215. In GLINKA, Hans-Jürgen; NEUBERGER, Christa; SCHORN, Christine et al. *Kulturelle und politische Partizipation von Kindern*. Interessenvertretung und Kulturarbeit für und durch Kinder. Opladen : Leske + Budrich 1999, 212-331.
- ŠOLC, Zbyněk. *Manuál participace*. Brno: Jihomoravská rada dětí a mládeže v nakl. Mravenec, 2011. ISBN 978-80-87447-19-2.

Odborné časopisy

Kaplánek, M. AND Kočerová, M. Participace – nejlepší způsob výchovy k demokracii. e-Pedagogium, 2011, vol. 11, iss. 1, p. 18-37.

SHIER, Harry. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations: A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *CHILDREN & SOCIETY* . 2001, 107-117. Dostupné z:

<https://ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf>, [cit. 2020-03-02], [online].

Legislativa a státní dokumenty

OSN, Úmluva o právech dítěte.

<<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>, [cit. dne 2020-02-23], [online].

RADA EVROPY, Revidovaná charta Participace mladých na místním a regionálním životě.

<http://crdm.cz/download/zahranici/o/revidovana_charta_participace.pdf>, [cit. dne 2020-02-23], [online].

Sdělení č. 104/1991 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

<<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>>, [cit. dne 2020-02-23], [online].

UNICEF, Úmluva o právech dítěte, preambule.

<<https://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].

Všeobecná deklarace, lidských práv a svobod, preambule.

<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf>

Vyhláška č. 108/2001 Sb. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví, kterou se stanoví hygienické požadavky na prostory a provoz škol, předškolních zařízení a některých školských zařízení.

<<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-108>>, [cit. dne 2020-03-04], [online].

Vyhláška č. 108/2005 Sb. o školských výchovných a ubytovacích zařízeních.

<http://www.msmt.cz/uploads/Vyhlaska_c._1082005_Sb._o_skolskych_vychovnych_a_ubytovacich_zarizenich_a_skolskych_ucelovych_zarizenich.pdf>, [cit. dne 2020-02-22], [online].

Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých:

<<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-410>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].

Zákon č. 563/2004 Sb, Zákon o pedagogických pracovnících, Předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka.

<<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>>, [cit. dne 2020-02-29], [online].

Zápis ze slavnostního zasedání pro práva dítěte u příležitosti 20. výročí přijetí úmluvy o právech dítěte ze dne 19.11.2009.

<<https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/ze-zasedani-vyboru/zapis-ze-zasedani-vyboru-pro-prava-ditete-19-11-09.doc>>, [cit. dne 2020-02-23], [online].

Elektronické zdroje

AGORA CE, česká nezisková organizace.

<<http://agorace.cz>>, [cit. dne 2020-02-23], [online].

DONUM FELIX.

<<https://www.donumfelix.cz/>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].

Evropská komise, Eurodesk.

<<https://www.eurodesk.cz/o-eurodesku>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].

Evropská komise, Erasmus +, SALTO.

<<https://www.salto-youth.net/about/about/yiayouthpolicy/>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].

Evropský parlament, Kancelář v Česku.

<<https://www.europarl.europa.eu/czechrepublic/cs/ml%C3%A1de%C5%BE-a-%C5%A1koly>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].

HART R., CHILDREN'S PARTICIPATION: FROM TOKENISM TO CITIZENSHIP.

<https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf>, [cit. dne 2020-03-05], [online].

Institut dětí a mládeže Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, Participace mládeže a společnost.

<<http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1121340227.pdf>>, [cit. dne 2020-02-23], [online].

MŠMT, Zájmové vzdělávání.

<<http://www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>>, [cit. dne 2020-03-18], [online].

- Oficiální stránka školy VOŠS a SPgŠ Prachatice.
<<https://www.spgspt.cz/>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].
- Oficiální stránka školy SŠ Uměleckoprůmyslová Bechyně.
<<https://www.supsbechyne.cz/skola/uvod/>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].
- Oficiální stránka školy SŠ a SOŠ a VOŠ Cestovního ruchu.
<<https://www.skolacrcb.cz/>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].
- Oficiální stránka školy na SOŠ veterinární, mechanizační a zahradnická a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky.
<<https://www.soscb.cz/>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].
- Oficiální stránky školy OA, SOŠ a SOU Třeboň.
<<http://www.sostrebon.cz/a-109-domov-mladeze-%EF%BF%BD-zamek-116.html>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].
- Oficiální stránka školy SOŠ strojní a elektrotechnická Velešín.
<<https://www.sosvel.cz/>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].
- PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času* [online]. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
<<https://docplayer.cz/180657-Pedagogika-volneho-casu.html>>, [cit. 2020-04-29].
- SUMMERHILL SCHOOL.
<<http://www.summerhillschool.co.uk/>>, [cit. 2020-04-29], [online].
- VIDLÁKOVÁ J. Co znamená, když se řekne participace.
<<https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1673/CO-ZNAMENA-KDYZ-SE-REKNE-PARTICIPACE-ZAKU.html/#2b>>, [cit. dne 2020-02-22], [online].
- VIDLÁKOVÁ, J. Jak podporovat participaci?
<<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZS/1676/JAK-PODPOROVAT-PARTICIPACI-ZAKU.html/>>, [cit. dne 2020-03-09], [online].
- VIDLÁKOVÁ J. Podoby žákovské participace.
<<https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1675/PODOBY-ZAKOVSKÉ-PARTICIPACE.html/>>, [cit. dne 2020-02-23], [online].
- VIDLÁKOVÁ J. Proč naslouchat žákům a podporovat jejich participaci na životě školy?
<<https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1674/PROC-NASLOUCHAT-ZAKUM-A-PODPOROVAT-JEJICH-PARTICIPACI-NA-ZIVOTE-SKOLY.html/>>, [cit. dne 2020-02-23], [online].
- Webová platforma, Chcu to v Brně.

<<http://www.chcutovbrne.cz/?fbclid=IwAR2LBX1rmgENT4HWpRoC5fdLNanChivQcePaQh3jrsc7jtZfNQdZO0DnibM>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].

Zahraniční portál české rady dětí a mládeže.

<<https://zahranici.crdm.cz/evropska-politika/co-je-to-evropske-forum-mladeze-yfj/>>, [cit. dne 2020-04-29], [online].

Přílohy

Příloha I. Dotazník předložený respondentům, verze A

1. Jste spokojen/a s tím, jak se Vám na domově mládeže žije?

ano x ne

2. Jak se zapojujete do aktivit na domově mládeže?

velmi aktivní...docela aktivní...ani aktivní, ani pasivní...docela pasivní... velmi pasivní

3. Odkud se dozvídáte informace o provozu domova mládeže?

- a. nástěnka
- b. vychovatelé
- c. web domova mládeže
- d. email
- e. od kamarádů
- f. jiné:

4. Víte o tom, že by na domově mládeže fungovala domovní rada? (nebo nějaká možnost, jak se vyjádřit ohledně provozních požadavků)

ano x ne

4.1. Co se projednává?

- a. podání návrhů na změnu na domově mládeže
- b. organizace společných akcí
- c. jiné:

5. Zakroužkujte možnosti, na kterých se podle Vás můžete osobně podílet na programu na domově mládeže.

- a. ovlivnit jaká bude nabídka volnočasových aktivit
- b. účastnit se schůzí vychovatelů
- c. účastnit se schůzí rady domova mládeže
- d. pořádat společné události
- e. zvat hosty např. na besedu
- f. vyjádřit se k činnosti vychovatelů
- g. vyjádřit se k provozu na domově mládeže
- h. jiné:

6. Uveďte, jaké aktivity byste si přáli na domově mládeže.

.....

7. Byl/a jste někdy vyzván/a vyjádřit svůj názor ohledně provozu na domovu mládeže?

ano x ne

7.1. Kým jste byl vyzván?

- a. někým z rady mládeže c) jiné:

b. vychovatelem

8. Pokud jste někdy cítil/a nějaký nedostatek ohledně domova mládeže, komu jste to řekl/a?

- a. vychovatel
- b. ředitel/ka domova mládeže
- c. kamarád/ka
- d) jiné:

9. Vnímali/a jste někdy potřebu něco na domově změnit?

ano x ne

9.1. Čeho se to týkalo?

.....

9.2. Udělal/a jste nějaké kroky vedoucí ke změně?

ano x ne

9.2.1. Jaké kroky?

.....

10. Kdyby jste chtěl/a cokoliv ovlivnit na domově mládeže na koho by jste se obrátil/a?

- a. ředitel/ka domova mládeže
- b. vychovatel
- c. rodiče
- d. kamarád
- e) jiné:

11. Pohlaví: žena x muž

Věk: ... **Ročník:** ...

Škola: **Obor:**

Město narození: **Délka ubytování na DM (celkově):**

ABSTRAKT

URBANOVÁ, Z. Participace v domově mládeže. České Budějovice 2020. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce M. Kaplánek.

Klíčová slova: **participace, mládež, školské ubytovací zařízení, neformální vzdělávání, výchova, aktivní občanství, demokracie.**

Diplomová práce představuje participaci jako nezbytnou součást edukačního procesu v domově mládeže. Úvodní část práce představuje teoretické zázemí participace a domova mládeže. Prezentuje participaci jako nástroj, který podněcuje aktivní účast mládeže na rozhodovacích procesech. Další část představuje vytvořená kritéria pro zjišťování participace ve zkoumaných pěti domovech mládeže jižních Čech. Závěrečná část práce popisuje zjištěná data pomocí dotazníkového šetření a prezentuje je v souvislostech teoretických poznatků a praktických příkladů.

ABSTRACT

The principle of participation at the school youth hostels.

Key words: **participation, youth, school youth hostel, nonformal education, education, active citizen, democracy.**

This Diploma thesis presents participation as an important part of the educational process of school youth hostel as a tool for empowering youth for active and responsible attitude to the life. First part deals with definitions and meanings of participation in school youth hostel environment. Next part examines participation in five school youth hostels in South Bohemia. The last part introduces data from questionnaire survey and the data are presented in the context of theoretical knowledge and practical examples.